

**JOURNAL OF APPLIED AND THEORETICAL SOCIAL
SCIENCES**

TEORİK VE UYGULAMALI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(E-ISSN: 2687-5861)

(DOI Prefix:10.37241/jatss)

*International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal
Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi*

VOLUME 4. ISSUE 2 . 2022

CİLT 4. SAYI 2. 2022

PUBLISHER AND CHIEF EDITOR / SAHİBİ VE BAŞ EDİTÖR

PROF. DR. NİLGÜN SERİM

RESEARCHER-WRITER/ARAŞTIRMACI-YAZAR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences/Istanbul/
Turkey/ editor.jatss@iccsor.com

ASSISTANT EDITOR/ YARDIMCI EDİTÖR

AST.PROF.DR / DR. ÖĞRETİM ÜYESİ NAZMI Y.YAĞANOĞLU

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY

Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of
Econometrics/Çanakkale/Turkey/ nazmiyagan@comu.edu.tr

TURKISH LANGUAGE EDITOR/TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ

PROF. DR. NİLGÜN SERİM

ENGLISH LANGUAGE EDITOR/ İNGİLİZCE DİL EDİTÖRÜ

NAZMI Y. YAĞANOĞLU

COMMUNICATION AND COORDINATION/İLETİŞİM VE KOORDİNASYON

<https://www.iccsor.com/index.php/jatss>

E-mail/ E-posta:

editor.jatss@iccsor.com

Istanbul-Uskudar/Turkey

İstanbul-Üsküdar/Türkiye

We are Indexed by the Following Databases / Endekslendiđimiz Veri Tabanları

EBSCOhost

Tarih (Date): 2021

CiteFactor
Academic Scientific Journals

Tarih (Date): 2021

INDEX **COPERNICUS**
I N T E R N A T I O N A L

Tarih(Date):2021

Tarih(Date):2021

Tarih(Date):2021

Tarih(Date):2021

Tarih (Date): 2020

Tarih (Date): 2019

Tarih(Date):2020

Tarih(Date):2020

Tarih(Date):2020

Tarih(Date):2020

Tarih(Date):2020

Tarih(Date):2020

Tarih(Date):2021

Tarih (Date): 2020

International Institute of Organized Research (I2OR)

Tarih (Date): 2020

Scientific Indexing Services

Tarih (Date): 2020

Tarih(Date):2021

Tarih(Date):2021

www.wcosj.com

World Catalogue of Scientific Journals

Tarih(Date):2021

ADVANCED SCIENCE INDEX

CENTRAL EUROPEAN SCIENCE ARCHIVE AND EVALUATION

Tarih (Date): 2020

EDITORIAL BOARD/ YAYIN KURULU

By Title In Alphabetical Order/ Ünvana Göre Alfabetik Sıra ile

Prof. Dr.	İbrahim ACAR	İzmir Katip Çelebi University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/İzmir/Turkey	atilla2000@gmail.com
Prof. Dr.	Serpil AĞCAKAYA	Süleyman Demirel University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/ Isparta/Turkey	serpilagcakaya@sdu.edu.tr
Prof. Dr.	Selçuk AKÇAY	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey	akcay@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Tekin AKDEMİR	Yıldırım Beyazıt University/Faculty of Political Sciences/Department of Public Finance/ Ankara/Turkey	takdemir@ybu.edu.tr
Prof. Dr.	Erkan AKTAŞ	Mersin University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Mersin/Turkey	erkanaktas@mersin.edu.tr
Prof. Dr.	Mehmet ASUTAY	Durham University/Durham University Business School/ Durham/England/United Kingdom	mehmet.asutay@durham.ac.uk
Prof. Dr.	Yılmaz BAYAR	Bandırma Onyedi Eylül Üniversity/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/ Balıkesir/Turkey	ybayar@bandirma.edu.tr
Prof. Dr.	H.Hüseyin BAYRAKLI (Emeritus)	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	bayrakli@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Duncan BENTLEY	Federation University/ Vice- Chancellor and President/Melbourne/Australia	vc@federation.edu.au
Prof. Dr.	Harun CANSIZ	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	cansiz54@yahoo.com
Prof.Dr.	Ali Çağlar ÇAKMAK	Kahramanmaraş Sütçü İmam University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/International Trade and Logistics Department/Kahramanmaraş/Turkey	accakmak1974@gmail.com
Prof. Dr.	Ali ÇELİKKAYA	Osman Gazi University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Eskişehir/Turkey	acelikka@ogu.edu.tr
Prof. Dr.	İhsan Cemil DEMİR	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	icdemir@aku.edu.tr

Prof. Dr.	Ahmet DİKEN	Necmettin Erbakan University/Faculty of Political Science/Department of Business/Konya/Turkey	adiken@erbakan.edu.tr
Prof.Dr.	Serkan DİLEK	Kastamonu University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Kastamonu/Turkey	sdilek@kastamonu.edu.tr
Prof. Dr.	İbrahim DURSUN	The Turkish National Police Academy (TNPA), /Institute of Forensic Sciences/Ankara/Turkey	İbrahim.dursun@pa.edu.tr
Prof. Dr.	Süleyman DÜNDAR	Bakırçay University/Faculty of Health Sciences/Department of Management of Health/İzmir/Turkey	suleyman.dundar@bakircay.edu.tr
Prof. Dr.	Veysel EREN	Hatay Mustafa Kemal University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Political Science and Public Administration /Hatay/Turkey	veysel@mku.edu.tr
Prof. Dr.	İlhan EROĞLU	Tokat Gazi Osman Paşa University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Tokat/Turkey	ilhan.eroglu@gop.edu.tr
Prof. Dr.	Adem ESEN	Istanbul University/ Faculty of Political Sciences/ Department of Public Administration and Political Science/İstanbul/Turkey	adem.esen@istanbul.edu.tr
Prof. Dr.	Mecit EŞ	Istanbul Commerce University/Faculty of Business/ Department of Accounting-Auditing/İstanbul/Turkey	mecites@ticaret.edu.tr
Prof. Dr.	Nihat FALAY(Emeritus)	Istanbul University/Faculty of Economics/Department of Public Finance/İstanbul/Turkey	nihatfalay@gmail.com
Prof. Dr.	Emrah FERHATOĞLU	Osman Gazi University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Eskişehir/Turkey	emrahf@ogu.edu.tr
Prof. Dr.	Mehmet GENÇTÜRK	Süleyman Demirel University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business/ Isparta/Turkey	mehmetgencturk@sdu.edu.tr
Prof. Dr.	Gülsüm GÜRLER HAZMAN	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	gulsumgurler@hotmail.com
Prof. Dr.	Ramazan GÖKBUNAR	Manisa Celal Bayar University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Manisa/Turkey	ramazan.gokbunar@cbu.edu.tr
Prof. Dr.	Erhan GÜMÜŞ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Faculty of Political Sciences/ Department of Political Science and Public Administration/Çanakkale/Turkey	erhang@comu.edu.tr

Prof. Dr.	Kamil GÜNGÖR	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	kgungor@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Yusuf KARACA	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business/Afyon/Turkey	karaca@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Hüseyin KOÇAK	Afyon Kocatepe University/Faculty of Arts and Sciences/Department of Sociology/Afyon/Turkey	kocak@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Mehmet KARAGÜL	Burdur Mehmet Akif Ersoy University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Burdur/Turkey	mkaragul@mehmetakif.edu.tr
Prof. Dr.	Cantürk KAYAHAN	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business(English)/ Afyon/Turkey	ckayahan@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Abdullah KESKİN	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey	akeskin@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Erich KIRCHLER	University of Vienna/ Faculty of Psychology / Department of Occupational, Economic, and Social Psychology/Vienna/Austria	erich.kirchler@univie.ac.at
Prof.Dr.	Duygu KIZILDAĞ	İzmir Demokrasi University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/ Department of Business Administration/İzmir/Turkey	duygu.kizildag@idu.edu.tr
Prof. Dr.	Hasan KORKUT	Marmara University/Faculty of Political Sciences/International Relations/İstanbul/Türkiye	hasan.korkut@marmara.edu.tr
Prof. Dr.	Veysel KULA	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Trade and Finance/Afyon/Turkey	kula@aku.edu.tr
Prof.Dr.	Serdar KURT	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Econometrics/Çanakkale/Turkey	serdarkurt10@gmail.com
Prof. Dr.	Mahmut MASCA	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey	mmasca@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Mustafa MIYNAT	Manisa Celal Bayar University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Manisa/Turkey	mustafa.miynat@cbu.edu.tr
Prof. Dr.	Hakkı ODABAŞ	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Faculty of Political Sciences/Department of Public Finance/Ankara/Turkey	hodabas@ybu.edu.tr

Prof. Dr.	İzzettin ÖNDER(Emeritus)	Istanbul University/Faculty of Economics/Department of Public Finance/ İstanbul/Turkey	izzettinonder@gmail.com
Prof. Dr.	Engin ÖNER	Van Yüzüncü Yıl University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Van/Turkey	enginoner@yyu.edu.tr
Prof. Dr.	Ersan ÖZ	Pamukkale University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Denizli/Turkey	ersanoz@pau.edu.tr
Prof. Dr.	Musa ÖZATA	Ahi Evran University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business/Kırşehir/Turkey	mozata@ahievran@edu.tr
Prof. Dr.	Hatice ÖZUTKU	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business/ Afyon/Turkey	hozutku@aku.edu.tr
Prof. Dr.	Nejat ÖZÜPEK	Selçuk University/Faculty of Communication/Public Relations and Publicity Department/Konya/Turkey	mehmetnejat@selcuk.edu.tr
Prof. Dr.	Ethem Kadri PEKTAŞ	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Political Science and Public Administration/Afyon/Turkey	pektas@aku.edu.tr
Prof. Dr.	İsa SAĞBAŞ	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	isasagbas@yahoo.com
Prof. Dr.	Şakir SAKARYA	Balıkesir University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business/ Balıkesir/Turkey	sakarya@balikesir.edu.tr
Prof. Dr.	Naci Tolga SARUÇ	Istanbul University/Faculty of Economics/Department of Public Finance/İstanbul/Turkey	naci.saruc@istanbul.edu.tr
Prof. Dr.	Neven Šerić	University of Split/Faculty of Economics, Business and Tourism/Department of Marketing/Split/Croatia	nseric@efst.hr
Prof. Dr.	Suat UĞUR	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Labor Economics and Industrial Relations/Çanakkale/Turkey	suatugur@comu.edu.tr
Prof. Dr.	Erkan ÜYÜMEZ	Anadolu University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Eskişehir/Turkey	meuyumez@anadolu.edu.tr
Prof. Dr.	İstiklal Yaşar VURAL	Recep Tayyip Erdoğan University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Rize/Turkey	istiklal.vural@erdogan.edu.tr

Prof. Dr.	Mehmet YÜCE	Uludağ University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Bursa/Turkey	mehmetyuc@gmail.com
Assoc.Prof.Dr.	Hüseyin AKGÖNÜL	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey	akgonul@aku.edu.tr.
Assoc.Prof.Dr.	H. Hüseyin AKKAŞ	Karamanoğlu Mehmet Bey University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/ Department of Political Science and International Relations/Karaman/Turkey	hhakkas@kmu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Ender BAYKUT	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business(English)/ Afyon/Turkey	ebaykut@aku.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Ali DEĞİRMENDE RELİ	Ankara Hacı Bayram Veli University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Ankara/Turkey	ali.degirmendereli@hbv.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Abdülkadir DEVELİ	Yıldırım Beyazıt University/Faculty of Political Sciences/Department of Public Economics/ Ankara/Turkey	adeveli@ybu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Hasan DURAN	Istanbul University/Faculty of Political Sciences/Department of Political Science and International Relations/İstanbul/Turkey	hasan.duran@istanbul.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Deniz ŞAHİN DURAN	Tokat Gazi Osman Paşa University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Tokat/Turkey	deniz.sahin@gop.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Ertuğrul GÜREŞÇİ	Kırşehir Ahi Evran University/Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Business Administration/Kırşehir/Turkey	ispir_ert@hotmail.com
Assoc.Prof.Dr.	Simla GÜZEL	Tekirdağ Namık Kemal University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Tekirdağ/Turkey	simlaguzel@nku.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Hayrettin KESGİNGÖZ	Karabük University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Trade and Logistics Department/Karabük/Türkiye	hayrettinkesgingoz@karabuk.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Cüneyt KILIÇ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Çanakkale/Turkey	ckilic@comu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Adiqa KAUSAR KIANI	Federal Urdu University of Arts, Science & Technolog/Department of Economics/Islamabad/ Pakistan	adiqakian@gmail.com
Assoc.Prof.Dr.	Ceyda KÜKRER MUTLU	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	ckukrer@aku.edu.tr

Assoc.Prof.Dr.	Filiz Çoban ORAN	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Çanakkale/Turkey	filizcoban@comu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Şerif ÖNER	Balıkesir University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Political Science and Public Administration/Balıkesir/Turkey	serifoner@balikesir.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Mustafa SANDIKÇI	Afyon Kocatepe University/ Faculty of Tourism/ Department of Gastronomy and Culinary Arts/Afyon/Turkey	sandikcimustafa@hotmail.com
Assoc.Prof.Dr.	Burcu Kılınç SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Çanakkale/Turkey	kilincburcu@hotmail.com
Assoc.Prof.Dr.	Mesut SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Econometrics/Çanakkale/Turkey	msavrul@comu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Ufuk SELEN	Uludağ University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Bursa/Turkey	uselen@uludag.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Alexander SHEMETEV	The Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration/ Moscow, Saint-Petersburg/Russia	anticrisis2010@mail.ru
Assoc.Prof.Dr.	Gamze Yıldız ŞEREN	Tekirdağ Namık Kemal University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Tekirdağ/Turkey	gyseren@nku.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Ahmet TEKİN	Osman Gazi University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Eskişehir/Turkey	atekin@ogu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Yusuf TEMUR	Tokat Gazi Osman Paşa University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Tokat/Turkey	yusuf.temur@gop.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Özgür TOPKAYA	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Labor Economics and Industrial Relations/Çanakkale/Turkey	ozgurtopkayacomu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Aynur UÇKAÇ	Aydın Adnan Menderes University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Aydın/Turkey	auckac@adu.edu.tr
Assoc.Prof.Dr.	Yusuf YİĞİT	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Labor	yusufyigit@comu.edu.tr

		Economics and Industrial Relations/Çanakkale/Turkey	
Asst.Prof.Dr.	Oktay AKTÜRK	Kırşehir Ahi Evran University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Kırşehir/Turkey	oakturk@ahievran.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Verda Davaslıgil ATMACA	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Econometrics/Çanakkale/Turkey	verdaatmaca@comu.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Murat AYDIN	Uşak University/Applied Sciences Faculty/Department of Accounting and Finance Management/Uşak/Turkey	murat.aydin@usak.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	İsmail CİĞERCİ	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey	icigerci@aku.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Nihal EMİNOĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Çanakkale/Turkey	nihaleminoglu@comu.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Hamza ERDOĞDU	Harran University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/ Department of Econometrics/Şanlıurfa/Turkey	hamzaerdogdu@harran.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Cem GÖKÇE	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey	cgokce@aku.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Berfu İLTER	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Trade and Finance/Afyon/Turkey	berfu13@hotmail.com
Asst.Prof.Dr.	İsmail KABAN	Ordu University/Ünye Vocational School/Accounting and Tax Applications Program/Ordu/Turkey	ismailkaban@odu.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Safiye Yelda Kaya KARAKATSA NİS	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Administration/Çanakkale/Turkey	yeldakaya@comu.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Murat KORALTÜRK	Marmara University/Faculty of Economics/Department of Economics/İstanbul/Turkey	mkoralturk@marmara.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Ömer Faruk ÖZTÜRK	Uşak University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Uşak/Turkey	omerfaruk.ozturk@usak.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Kartal SOMUNCU	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business Administration/Afyon/Turkey	ksomuncu@gmail.com

Asst.Prof.Dr.	Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ	Uşak University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Uşak/Turkey	mahmut.sasmaz@usak.edu.tr
Asst.Prof.Dr.	Recep YORULMAZ	Yıldırım Beyazıt University/Faculty of Political Sciences/Department of Public Finance/ Ankara/Turkey	ryorulmaz@ybu.edu.tr

REFeree BOARD/ HAKEM KURULU
By Title In Alphabetical Order/ Ünvana Göre Alfabetik Sıra ile

Prof. Dr.	Serpil AĞCAKAYA	Süleyman Demirel University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/ Isparta/Turkey
Prof. Dr.	Tekin AKDEMİR	Yıldırım Beyazıt University/Faculty of Political Sciences/Department of Public Finance/ Ankara/Turkey
Prof. Dr.	Erkan AKTAŞ	Mersin University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Mersin/Turkey
Prof. Dr.	Yusuf AYÖNÜ	Ege University/Faculty of Literature/Department of History/İzmir/Turkey
Prof. Dr.	Esra DANACI	Yıldız Teknik University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Political Science and International Relations/İstanbul/Turkey
Prof. Dr.	Mecit EŞ	Istanbul Commerce University/Faculty of Business/ Department of Accounting-Auditing/İstanbul/Turkey
Prof. Dr.	Kamil GÜNGÖR	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey
Prof. Dr.	Soner KARAGÜL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Çanakkale /Turkey
Prof. Dr.	Kamer KASIM	Abant İzzet Baysal University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Bolu/Turkey
Prof. Dr.	Namık Sinan TURAN	Istanbul University/Faculty of Economics/Department of Political Sciences International Relations/İstanbul/Turkey
Prof. Dr.	Mahmut MASCA	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey
Prof. Dr.	Hakkı ODABAŞ	Yıldırım Beyazıt Üniversity/Faculty of Political Sciences/Department of Public Finance/Ankara/Turkey
Prof. Dr.	İsmail ŞİRİNER	Batman University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Batman/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Hüseyin AKGÖNÜL	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey

Assoc.Prof.Dr.	Zeliha ALTINKAYA	Yalova University /Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Yalova/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Başak AYDIN	Atatürk Soil Water and Agricultural Meteorology Research Institute /Kırklareli/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Engin ÇAĞMAN	Bandırma Onyedü Eylül University/ Faculty of Economics/Department of Economics/Balıkesir/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Mehmet ÇETİN	Dokuz Eylül University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/İzmir/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Koray DURAK	Boğaziçi University/ Faculty of Arts and Sciences/Department of History/İstanbul/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	İsmail ELAĞÖZ	Çanakkale Onsekiz Mart University/Faculty of Political Sciences/ Department of Business Administration/Çanakkale/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Sema Yılmaz GENÇ	Kocaeli University/ Ali Rıza Veziroğlu Vocational School/Department of Marketing and Advertising/Kocaeli/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Altuğ GÜNAR	Bandırma Onyedü Eylül University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Balıkesir/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Can KAKIŞIM	Karabük University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Karabük/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Murat KEÇİŞ	Muğla Sıtkı Koçman University/Faculty of Literature/Department of History/Muğla/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Oya KORKMAZ	Tarsus University/School of Applied Technology and Management International Trade and Logistics Department/Mersin/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Şefik MEMİŞ	İstanbul Commerce University/Faculty of Business/Department of Economic/İstanbul
Assoc.Prof.Dr.	Güner ÖZKAN	Erciyes University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Kayseri/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Burcu Kılınç SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Çanakkale/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Mesut SAVRUL	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Econometrics/Çanakkale/Turkey

Assoc.Prof.Dr.	İhsan Erdem SOFRACI	Mersin University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Mersin/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Emine TAHSİN	Istanbul University/Faculty of Economics/Department of Economics/İstanbul/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Ahmet TEKİN	Osman Gazi University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Eskişehir/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Nuri Gökhan TOPRAK	Kırklareli University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Kırklareli/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Aynur UÇKAÇ	Aydın Adnan Menderes University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Aydın/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Akansel YALÇINKAYA	Istanbul Medeniyet University/Faculty of Tourism / Department of Tourism Management/ İstanbul/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Sinan YILDIRMAZ	Istanbul University/Faculty of Political Sciences/Department of Political Science and International Relations/İstanbul/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Ayhan Nuri YILMAZ	AkdenizUniversity/Faculty of Applied Sciences/Department of Banking and Finance/Antalya/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Atilla YÜCEL	Fırat University /Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Business Administration/Elazığ/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Cihan YÜKSEL	Mersin University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Mersin/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Zekeriyya AKDAĞ	İnönü University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Malatya/Turkey
Asst.Prof.Dr.	İlker AKTÜKÜN	İstanbul University/Faculty of Political Sciences/Department of Political Science and International Relations/İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Uğur Yasin ASAL	Istanbul Commerce University/Faculty of Humanities and Social Sciences/Department of Political Science and International Relations/ İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Ramazan ARSLAN	Bartın University Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Bartın/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Nihat Onur AŞIKOĞLU	Afyon Kocatepe University/Sandıklı Vocational School/Department of International Trade and Finance/Afyon/Turkey

Asst.Prof.Dr.	Caner ATIŞ	Mersin University/Faculty of Economics and Administrative Sciences /Department of Accounting and Finance//Mersin/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Murat AYDIN	Uşak University/Applied Sciences Faculty/Department of Accounting and Finance Management/Uşak/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Ergül BALLI	Istanbul Gedik University/ Gedik Vocational School/Department of Foreign Trade/İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Ebru Beyza BAYARÇELİK	Maltepe University/Faculty of Business and Management Sciences/Department of International Trade and Logistics (English)İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	İsmail CİĞERCİ	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Afyon/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Aylin ÇALIŞKAN	Yaşar University/Faculty of Business Administration/ Department of International Logistics Management/İzmir/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Mehmet Safa ÇAM	Aksaray University/ Faculty of Communication / Department of Public Relations and Advertising/ Aksaray/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Remziye EKİCİ ÇILKİN	Isparta Uygulamalı Bilimler University/ Faculty of Tourism / Department of Tourism Guidance/Isparta/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Burcu Şefika DOĞRUL	Mersin University/Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Management and Organization/Mersin/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Taner ERCAN	Kırklareli University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Kırklareli/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Umut EROĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Business Administration/Çanakkale/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Cem GÖKÇE	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Afyon/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Ozan GÜLER	Mersin University/Faculty of Tourism / Department of Gastronomy and Culinary Arts/Mersin/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Ruhi GÜLER	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Çanakkale/Turkey
Assoc.Prof.Dr.	Ertuğrul GÜREŞÇİ	Kırşehir Ahi Evran University/Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Business Administration/Kırşehir/Turkey

Assoc.Prof.Dr.	Simla GÜZEL	Tekirdağ Namık Kemal University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Tekirdağ/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Bekir Yüksel HOŞ	Trakya University/ Balkan Research Institute/Edirne/Turkey
Asst.Prof.Dr.	İsmail KABAN	Ordu University/Ünye Vocational School/Accounting and Tax Applications Program/Ordu/Turkey
Asst.Prof.Dr.	İhsan Seddar KAYNAR	Hakkari University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economy And Finance/Hakkari/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Emrah KELEŞ	Marmara Üniversitesi/Faculty of Business/Department of Business Administration/İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Murat KORALTÜRK	Marmara University/Faculty of Economics/Department of Economics/İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Can KÖSE	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çan School of Applied Sciences/Department of Occupational Health and Safety/Çanakkale/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Neslişah Leman BAŞARAN LOTZ	Istanbul Aydın University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Political Science and International Relations/İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Şahin NAS	Şırnak University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Şırnak/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Burak ÖKDE	Hakkari University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/ Hakkari/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Servet ÖNAL	Osmaniye Korkut Ata University/Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Business Administration/ Osmaniye/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Güven Gürkan ÖZTAN	Istanbul University/Faculty of Political Sciences/Department of Political Sciences and International Relations/ İstanbul/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Seçil ÖZTÜRK	Çanakkale Onsekiz Mart University/Çan School of Applied Sciences / Department of International Trade and Business/Çanakkale/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Cemre PEKCAN	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of International Relations/Çanakkale/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Mehmet SAĞLAM	Istanbul Commerce University/Faculty of Business/ Department of Business Administration/İstanbul/Turkey

Asst.Prof.Dr.	Mehmet SONGUR	Dicle University/ Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/Diyarbakır/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Devran ŞANLI	Bartın University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Economics/ Bartın/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ	Uşak University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Department of Public Finance/Uşak/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Serap Yolcu YAVUZ	Trakya University/Faculty of Economics and Administrative Sciences /Department of International Relations/Edirne/Turkey
Asst.Prof.Dr.	Recep YORULMAZ	Yıldırım Beyazıt University/Faculty of Political Sciences/Department of Public Finance/ Ankara/Turkey
Lecturer Dr.	Kandemir ATÇEKEN	Mersin University/Faculty of Economics and Administrative Sciences/Migration Studies Application and Research Center/Mersin/Turkey
Lecturer Dr.	Orhan CENGİZ	Çukurova University/ Pozantı Vocational School / Department of Accounting and Tax/Adana/Turkey
Lecturer Dr.	Seyit Ali MİÇOOĞULLARI	Kilis 7 Aralık University/ Vocational School of Social Sciences / Department of Foreign Trade/Kilis/Turkey
Rsrch Asst. Dr.	Hale ÇOLAKOĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart University/Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Business Administration/Çanakkale/Turkey
Rsrch Asst. Dr.	İlkin YARAN ÖGEL	Afyon Kocatepe University/Faculty of Economics and Administrative Sciences / Department of Business Administration (English)/Afyon/Turkey
Dr.	Isaiah Iornenge SHAMO	University of Abuja/ Faculty of Education/Department of Guidance and Counselling/Abuja/ Nigeria

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Research Articles/Araştırma Makaleleri

Usman Adekunle OJEDOKUN..... 133-143

Data Collection in Street Begging Research in Nigeria: The State of the Art and Associated Challenges/ Nijerya'da Sokak Dilenciliği Araştırmasında Veri Toplama: Becerinin Durumu ve İlişkili Zorluklar

Burak Samih GÜLBOY144-163

Reassessing the Concept of Peace in the Concert of Europe: A European Model of Security Based upon Cooperation of States against People/ Avrupa Ahengi'nde Barış Kavramının Yeniden Değerlendirilmesi: Halklara Karşı Devletlerin İşbirliğine Dayalı Bir Avrupa Güvenlik Modeli

Ergül BALLI 164-192

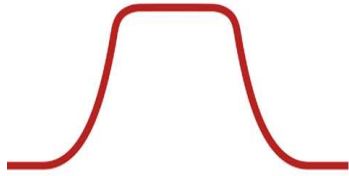
İkinci Meşrutiyet Döneminde Köycülük ve Toprak Meselesine Dair İktisadi ve Hukuki Bir Değerlendirme / An Economic and Legal Evaluation of Peasantism and Land Issue in the Second Constitutionalist Period

Mehmet SAYA 193-213

Deniz Ulaştırma Sektörünü Kalkındırmak İçin Kurulan Bir Kamu İktisadi Teşebbüsü: Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı / A State-Owned Enterprise Established to Develop the Maritime Transportation Sector: Maritime Bank Turkish Joint Stock Company

Neslişah Leman BAŞARAN LOTZ214-228

The Merchant Bourgeoisie Fighting for Liberal Economy: Discussions on Tobacco Monopoly in the First Decade of the Republic of Turkey/ Ticaret Burjuvazisinin Liberal Ekonomi Mücadelesi: Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk On Yılında Tütün Tekeli Tartışmaları

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 133-143

First Submission:08.04.2022

Revised Submission After Review:16.06.2022

Accepted For Publication:26.06.2022

Available Online Since:30.06.2022

Research Article

Data Collection in Street Begging Research in Nigeria: The State of the Art and Associated Challenges

Usman Adekunle Ojedokun¹

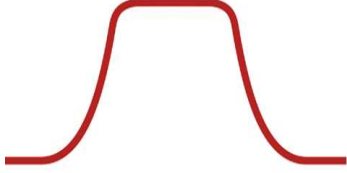
Abstract

Nigeria is among the major countries contending with the social problem of street begging. The pervasiveness of the problem has continually placed it at the front burner of scholarly engagements and intellectual discourse. However, despite the existence of abundant literature on the phenomenon of street begging, the epistemological and methodological issues typically embedded in the process of data elicitation from street beggars in Nigeria are yet to command adequate scholarly attention. Therefore, this article attempted to fill this observed lacuna by focusing on the necessity for data collection on street begging and the major challenges that are associated with data elicitation from street beggars in Nigeria. The paper ascribed the necessity for data collection on street begging to multiple reasons. Language barrier, the fluid nature of street begging, the mobile nature of street beggars, and trust issue are among the major challenges that are associated with data collection on street begging research in Nigeria.

Keywords: Street Begging, Street Beggars, Data Collection, Social Problem, Nigeria

JEL Codes: J17, J18, J28

¹ Dr., University of Ibadan, Faculty of the Social Sciences, Department of Sociology, Ibadan/ Nigeria, uaojedokun@gmail.com ,ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0925-3675>.

JATSS, 2022; 4(2), 133-143

İlk Başyuru:08.04.2022

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:16.06.2022

Yayın İçin Kabul Tarihi:26.06.2022

Online Yayın Tarihi:30.06.2022

Araştırma Makalesi

Nijerya'da Sokak Dilenciliği Araştırmasında Veri Toplama: Becerinin Durumu ve İlişkili Zorluklar

Usman Adekunle Ojedokun¹

Öz

Nijerya, sokakta dilenciliği sosyal sorunuyla mücadele eden başlıca ülkeler arasında yer alır. Sorunun yaygınlığı, onu sürekli olarak bilimsel meşguliyetin ve entelektüel söylemin ön sıralarına yerleştirdi. Sokak dilenciliği fenomeni üzerine bol miktarda literatür bulunmasına rağmen, tipik olarak Nijerya'daki sokak dilencilerinden veri toplama sürecinde gömülü olan epistemolojik ve metodolojik sorunlar henüz yeterli bilimsel ilgiyi çekmiyor. Bu nedenle, bu makale, Nijerya'daki sokak dilencilerinden veri toplama ile ilgili temel zorluklara ve sokak dilenciliği hakkında veri toplamanın gerekliliğine odaklanarak bu gözlemlenen boşluğu doldurmaya çalışmıştır. Makale, sokakta dilencilik hakkında veri toplama gerekliliğini birçok nedene bağladı. Ancak, dil engeli, sokak dilenciliğinin akışkan doğası, sokak dilencilerinin hareketli doğası ve güven sorunu, Nijerya'da sokak dilenciliği araştırmalarında veri toplama ile ilişkili başlıca zorluklar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Sokak Dilenciliği, Sokak Dilencileri, Veri Toplama, Sosyal Sorun, Nijerya

JEL Kodlar: J17, J18, J28

¹Dr., Ibadan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Ibadan/Nijerya, uaojedokun@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0925-3675>.

1. Introduction

Nigeria is among the major countries in the world that are contending with the problem of street begging. Despite the fact that the practice of street begging has been expressly banned under sections 249 and 250 of the Nigerian Criminal Code of 1958, the pervasiveness and ubiquity of the phenomenon is being daily exemplified by different categories of individuals including able-bodied, aged, children, the physically challenged and migrants that are actively involved in it (Adewuyi, 2000; Jelili, 2009; Fawole, Ogunkan & Omuruan, 2011; Taiwo, 2018).

Specifically, section 249 of the Nigerian criminal code makes direct reference to the proscription of alms solicitation publicly by stipulating that: *“Every person wandering abroad and endeavouring by the exposure of wounds and deformation to obtain or gather alms shall be deemed to be a rogue or vagabond, and is guilty of misdemeanour”*. Similarly, the section 250 of the code specifies that: *“Every person going about as a gatherer or collector of alms, or endeavouring to provide charitable contributions of any nature or kind, under any false or fraudulent pretense, shall be deemed to be a rogue and vagabond, and is guilty of misdemeanour”*. However, in spite of these legal provisions which clearly defined the illegality of street begging in Nigeria, its pervasiveness in both rural and urban areas has continually drawn the attention of the government and other concerned relevant stakeholders in the country (Ojedokun, 2015; Impey & Olowe, 2018).

The phenomenon of street begging in Nigeria has rapidly transformed from serving primarily as a temporary means through which indigent and needy persons in society alternatively source for their livelihood to becoming a commercial enterprise that is purely profit-driven. Indeed, some persons have taken to street begging as their permanent vocation, while others engage in it as a strategy for the facilitation and perpetration of a crime. Also, the potential profitability of alms solicitation has further become widely recognised to the extent that it has now assumed an international dimension. Consequently, while some Nigerians migrate to more economically advanced nations to conduct alms solicitation (The Punch, 2012; Ojedokun, 2015); there is also a largescale involvement of migrants from some neighbouring African countries in the deviant act (Ojedokun, 2018).

Although a portion of the Nigerian society sees street beggars as rendering some important services to other members of society by only not praying for their patrons, but by also assisting them to carry out some of their important religious and spiritual obligations, the socio-economic and political costs associated with this practice largely outweighs its perceived benefits. Moreover, the fact that street begging threatens the environmental, economic and social survival of human society is particularly evident in Nigeria (Amman, 2006; Ogunkan & Fawole, 2009; Taiwo, Agbabiaka, Adeyemi & Dada, 2019). The act of begging clearly constitutes serious problem for federal and state administrators, law enforcement officials and city space managers because it impacts crime rate, fosters the fear of crime, concerns the public, negatively affects businesses and retail trades (Goyal, 2005).

Apart from the Nigeria’s situation, the problem of street begging has also become a major cause for concern in many other countries (Adedibu, 1989; Ojedokun, 2015). For instance, in their own analysis of the problem in Bangladesh, Al Helal and Kabir (2013) state that street begging is a pervasive problem in the country with beggars usually converging in large numbers in public spaces such as mosques, bus terminuses, railway stations, market locations, and near traffic signals. On his own part, Azam (2011) categorises street beggars in Pakistan into impoverished people who solicit alms to survive, individuals who take to begging out of preference, and people who conduct begging because they are being compelled to do so by members of criminal cartels. Similarly, Namwata, Maseke and Dimoso (2012) group

individuals soliciting alms in Central Tanzania into beggars on the street, beggars of the street, beggars in the street and beggars of street families. In their own research that was conducted in Thailand, the Friends-International and United Nations Inter-Agency Project (2006) found that individuals involved in street begging included mothers begging with their children, children begging unaccompanied, elderly men, elderly women, disabled men, women and children, blind people being assisted by children, and blind people playing music using microphones.

Furthermore, Kirchofer and Weeks (2010) observe that begging is a subject of serious debate in Austria due to the fact that it is organised in nature and has a chain of command. Dean and Gale (1999) state that young individuals lacking access to automatic social security entitlements and patients recently discharged from mental health institutions are among the people begging on the streets of Britain. Similarly, Jordan (1999) posits that street begging activity in Britain and North-West Europe is mainly carried out by individuals lacking personal and cultural resources that are essential for their survival such as young people who are in care of mental hospitals, homeless individuals, and individuals with serious alcohol and/or drug problems. Also, Tatek's (2009) research on individuals conducting street begging in public spaces in Addis Ababa, the capital city of Ethiopia, found a gender dimension to the phenomenon in which boys were more involved because girls considered the practice shameful and hence feel inhibited about it. However, Swanson's (2007) study on street beggars in Ecuador showed that able-bodied male beggars were very rare to come across.

Lankenau (1999) contends that regardless of the fact on whether individuals involved in street begging constitute any form of threat to the safety of passers-by, their mere presence generally conveys a message symbolising the breakdown of social control in society. Similarly, Snow and Anderson (1993) mention that the presence of beggars typically brings about resentment because such an act violates the core value of work ethic as prescribed in society. Mortimer (2005) identifies the problems that are associated with street begging to include exposure of beggars to sexual harassment, being forcefully evacuated from one location to another, being exposed to harsh weather condition, being injured by passing vehicles, denigrating societal image, and breeding social disorderliness. Ahamdi (2010) also notes that begging is a social problem which has not only psychological consequences but also has multiple negative implications on the geographical landscape and social structure of cities. Goyal (2005) claims that individuals who engage in begging are amongst the most disadvantaged and vulnerable persons in society because they are frequently caught up in some activities that are dangerous, damaging and humiliating while they also often found themselves trapped in a cycle of poverty and deprivation.

Although street begging as a social problem has attracted tremendous academic research in Nigeria. However, there is paucity of scholarly information on the epistemological and methodological issues that are typically embedded in the process of data elicitation from street beggars soliciting alms in the country. Therefore, this article intends to fill this observed lacuna by focusing on data collection process in street begging research in Nigeria with specific attention to devoted to the necessity for data collection on street begging and the major challenges that are associated with data elicitation from street beggars.

2.The Necessity for Data Collection on the Social Problem of Street Begging in Nigeria

The centrality of data collection to any evidence-based research endeavour cannot be overemphasised. Conceptually, data collection entails the process of gathering and measuring information on variables of interest in an established systematic fashion that enables one to answer some clearly stated research questions, test hypotheses, and evaluate outcomes (Kabir,

2016). On their own part, Whitney, Lind and Wahl (1988) view it as the process of gathering and measuring information on variables of interest in an established systematic fashion that enables one to answer stated research questions, test hypothesis, and evaluate outcomes. Data collection can be in form of numbers, words or pictures (Neuman, 1964). Also, data can be collected in a primary or secondary format. Primary data are first-hand information that can be elicited through various data collection methods such as observation, interviewing individuals, questionnaires, case-studies, diaries, photographs amongst others (Adetiba, 2013), while secondary data include those data that have been collected and compiled by someone else, and are made accessible to the public (Parveen & Showkat, 2017). Secondary data include vital sources such as government reports, census data, departmental records, law enforcement agency reports amongst others.

Generally, data collection is an important component of research that is universal to all fields of study. Although the methods usually deployed for this purpose often vary across disciplines, nonetheless the emphasis at facilitating accurate and honest collection typically remains the same (Kabir, 2016). The purpose for which a research is being conducted typically defines the approach that must be utilised for the collection of data (Kothari, 2012; Backstrom & Hursh-Cesar, 1981). The main goal of all data collection process is to capture quality evidence that can be translated into rich data analysis and which will subsequently allow for the elicitation of a convincing and credible answer to research questions that have been put forward (Kabir, 2016).

Data collection on the phenomenon of street begging is highly fundamental to its effective control in Nigeria for numerous reasons. Firstly, a systematic elicitation of data on street begging will provide useful insights into the nature, trends, patterns, and dimension of the problem. These are important information that are key to both federal and state governments' policy decisions at tackling the problem. Although different public policies had been formulated in the past by successive administrations to specifically address the pervasive problem of street begging and the rapidly increasing numbers of street beggars in Nigeria such as the banning of the deviant practice, the occasional evacuation of beggars from the streets of major urban centres, the construction of rehabilitation centres and welfare homes for street beggars in some states of the federation, resettling and reuniting street beggars with their family members, the extension of micro-credit facilities to the needy and the vulnerable, amongst others. However, all of these adopted measures have largely been ineffective as a result of the structural gaps in the analysis of the situation and the adoption of inappropriate approaches to solve the problem (Adedibu & Jelili, 2011; Ojedokun, 2021). Thus, data elicitation is tangential to the holistic understanding of the situational and contextual factors that are associated with the problem.

Secondly, data collection on the phenomenon of street begging is essential to the generation and development of a comprehensive national statistics on the population size and demographic characteristics of street beggars and destitute in Nigeria. The availability of essential statistical information on the socio-demographic profiles of individuals involved in street begging will constitute an important benchmark which the Nigerian government and its relevant agencies, particularly the Ministry of Humanitarian Affairs and the Ministry of Women Affairs, Community Development and Social Welfare can adopt to better plan for and design appropriate far-reaching social welfare schemes for the poor and destitute in the society. There is currently dearth of statistical information on the people conducting street begging in Nigeria; and this situation has serious negative implications for the extant institutional frameworks that have been developed at both national and state levels to address the problem. Therefore, to have accurate grasp of the prevalence, demography and statistical distribution of the problem, data collection on the phenomenon is imperative.

Also, research on street begging in Nigeria has consistently demonstrated that the problem is multidimensional in nature (Amman, 2006; Bambale, 2008; Ogunkan & Fawole, 2009). Hence, accurate data collection on the phenomenon is essential for the understanding of the life and lived experiences of individuals involved in street begging as the process will facilitate the generation of useful information on their respective motivations and trajectories into the deviant act. By generating information directly from street beggars on the reasons informing their decisions to engage in alms solicitation, individuals that were genuinely driven into the practice street begging by the prevailing harsh socio-economic condition in Nigeria can then be identified and assisted financially, while those who have embraced alms solicitation as their primary occupation and permanent means of livelihood or as result of physical disability can be recognised and subjected to relevant rehabilitative and corrective interventions.

Equally, it is only through data collection that the Nigerian government efforts channelled towards the eradication of street begging and rehabilitation of street beggars at both national and state levels can be objectively assessed and evaluated. Indeed, the dominant nature of street begging is a clear evidence that previous measures that were designed to control it have been grossly inadequate and ineffective. Therefore, it is necessary to periodically embark on the collection of data on street begging so as to adequately facilitate the unravelling of the factors accounting for the failure and ineffectiveness of the past efforts of successive administrations at controlling it. Moreover, the recognition and analysis of the shortcomings associated with them would go a long way in guiding future policy initiatives of the government in relation to the addressing of street begging in Nigeria. For instance, research has consistently demonstrated that forceful evacuation of beggars from the street which is among the major control measures commonly employed for tackling street begging in Nigerian cities usually results in the shifting or relocation of beggars to some other destinations rather than addressing the underlying factors that are sustaining the problem (Igbinovia, 1991; Adedibu & Jelili, 2011; Ojedokun, 2021).

Furthermore, data collection on the phenomenon of street begging is a vital step for government and other relevant stakeholders to take because it is capable of generating new knowledge and yielding unique information that otherwise would have been very difficult to come to public understanding. For instance, it was through the process of data collection on the problem of street begging that it became known that a kind of ‘contractual begging system’ exists in Nigeria in which some adult beggars usually hire babies from nannies and daycare centres for some hours during weekdays for the purpose of using them as begging bait on the streets as a way of pricking the conscience of potential alms-givers (Olaniyi, 2009; Ogbeche, 2016; Eniola, 2017). Similarly, it was in the course of data collection on the phenomenon in Nigeria that it became known that there is a relationship between street begging and the occurrence of some criminal acts such as armed robbery, human trafficking, insurgency, mugging and prostitution, (Igbinovia, 1991; Ojedokun & Aderinto, 2014; Ojedokun & Aderinto, 2018; Bambale, 2008; Adedibu & Jelili, 2011; Ojedokun, 2015).

3.Challenges Associated with Data Elicitation from Street Beggars in Nigeria

Data elicitation in street begging research in Nigeria is not usually a simple, snappy and crash process. Generally, there are some challenges that are typically associated with the collection of data from individuals involved in the deviant act. Language barrier is among the major challenges that are dominant in street begging research. Nigeria is a multicultural nation with over 374 distinct ethnic groups speaking different local languages and dialects (Oтите, 2002). Consequently, language barrier often poses serious problem to the communication process between field researchers and people involved in street begging. Although English language is Nigeria’s official lingua franca. However, street beggars are often not formally

educated. Thus, it is always difficult for them to communicate in English language. Similarly, language barrier is also a big problem in data elicitation from migrant street beggars who immigrated into Nigeria from some neighbouring African countries for the primary purpose of conducting alms solicitation in the streets of some major urban centres. A major approach that can be employed to surmount this particular challenge is to engage the service of a research assistant who can speak the local language of potential respondents fluently. Cwikel and Hoban (2005) have also recommended that it is important for researchers to seek the assistance of interpreters in situations where it is very difficult to conduct interviews in respondents' native language. Although this approach is a very useful one, nevertheless, this form of arrangement has the tendency of negatively impacting the overall content validity of research instruments designed for the elicitation of data as well as the quality of responses that will be given by respondents if the interpreter engaged is not professional in the handling of the interpretation process.

Another major challenge that is embedded in data collection in street begging research in Nigeria is the mobile nature of individuals involved in alms solicitation in the country. Begging is typically a street-based enterprise in Nigeria and beggars usually converge in large numbers in some strategic location such as major road junctions, near Automated Teller Machine (ATM) points, motor parks, central business districts (CBD), filling stations, religious centres, and market squares. A common practice among street beggars is to frequently move from one begging location to another. Thus, a beggar soliciting alms at a motor-park in the morning could decide to beg at a market square in the afternoon. The same beggar could move to a central business district to engage in panhandling in the evening. This frequent mobility of street beggars has an implication for the integrity of data collected on street begging because it is capable of resulting into a situation whereby an individual beggar can be sampled more than once. This possibility is particularly inherent in a situation when data is being consecutively collected in a given zone by a small number of fieldworkers. This risk of double coverage of a given respondent can be controlled or significantly reduced by engaging large number of trained research assistants to simultaneously conduct data elicitation from street beggars on a zonal basis.

Furthermore, the begging practices of some classes of beggars adds another dimension to the challenges that are associated with data elicitation in street begging research in Nigeria. Specifically, the wide variation and the fluidity in the patterns of street begging has the potential of negatively impacting the overall quality of data collected on the subject matter. Improper planning of a fieldwork exercise and hasty data collection would certainly result into wrong situational analysis and incorrect interpretation. Indeed, the risk of wrong data interpretation is especially high in street begging research due to the complexity of the problem. For instance, migrant street beggars soliciting alms in major urban centres in Nigeria usually immigrate into the country in large numbers annually between February and September, and are hardly sighted during the remaining months of the year (Ojedokun, 2015). Also, able-bodied male beggars in Nigeria usually prefer to conduct alms solicitation individually rather than converging with other group of beggars in their chosen begging locations in the major urban centres. Also, child beggars in Nigeria are usually more active on the street on weekends and during school holidays. Consequently, if the process of data collection is not carefully handled, this wide variation embedded in the begging practices of individuals involved in alms solicitation could negatively impact the quality of data elicited as one can erroneously conclude that some categories are not present at all or are only in small quantity in Nigeria.

Also, trust issue is equally a major impediment to data elicitation from individuals soliciting alms in Nigeria. Due to the illegal status of street begging, persons engaging in the act are often wary and reluctant to interact with people who show some considerable level of

interest in their personal affairs other than to give them alms and donations. Therefore, it is always very difficult to elicit data from street beggars as they are typically uncooperative and reticent as a result of their suspicion of the true intention of researchers. Indeed, it is common for government officials in Nigeria to arrest and/or forcefully removed beggars from the street. Thus, they often believe that anybody asking them personal questions is likely to be a law enforcement official. Weitzer (2005) has similarly observed that it is always difficult to conduct research on individuals who are stigmatised and involved in an illegal behaviour. One major way through which this particular challenge can be overcome is to solicit the assistance of local people in selected study area(s) who over time have developed some form of relationship or familiarity with street beggars who are potential respondents. Indeed, some studies have demonstrated that people involved in street begging in Nigeria can be well-motivated to interact with fieldworkers and grant interviews if they are encouraged to do so by their close associates and confidants (Adewuyi, 2000; Ojedokun, 2015).

4. Conclusion

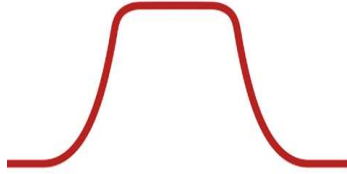
This article essentially focused on the centrality of data collection in street begging research with specific attention devoted to the situation in Nigeria. It noted that street begging as a major social problem confronting the Nigerian nation is multidimensional in nature. Also, it ascribed the necessity for data collection on the social problem street begging in Nigeria to the fact that: it is a crucial step towards the generation of useful insights into the nature, patterns and dimension of the problem; it is essential to the production and development of a comprehensive national statistics on the population size and demographic characteristics of street beggars and destitute in Nigeria; it is pivotal to the understanding of life and lived experiences of individuals involved in street begging; it is germane to the objective evaluation and assessment of efforts of the Nigerian government towards the eradication of street begging and the rehabilitation of street beggars; and it is fundamental to the acquisition of new knowledge and unique information that are crucial to public understanding and the development of relevant social policies on the phenomenon of street begging. The major challenges identified by the article as typically associated with data collection process on the phenomenon of street begging in Nigeria include: language and communication barrier between field investigators and respondents, the mobile characteristics of individuals involved in alms solicitation, the wide variation and fluidity in the practice of street begging, and trust issue between potential respondents (street beggars) and fieldworkers. Data collection is highly crucial in street begging research in Nigeria because it is not only fundamental to the understanding of the major undercurrents that are embedded in the prevalence of the social problem, but it is equally germane to the adequate comprehension of the pathways and the motivations behind street beggars' decision to engage in the deviant act. Thus, it constitutes an integral approach that cannot be wished away if the social problem of street begging is to be effectively and holistically addressed in society.

References

- Adedibu, A. A. (1989). Begging and Poverty in Third World Cities: A Case Study of Ilorin, Nigeria. *Ilorin Journal of Business and Social Sciences*, 1, 25-40.
- Adedibu, A. A., & Jelili, M. O. (2011). Package for Controlling Street Begging and Rehabilitating Beggars and the Physically Challenged in Nigeria: Paper for Policy Consideration. *Global Journal of Human Social Science*, 11(1), 17-24.
- Adetiba, T. C. (2013). *Ethnic Conflict in Nigeria: A Challenge to Inclusive Social and Political Development* (Unpublished doctoral dissertation). University of Fort Hare, South Africa.
- Adewuyi, S. A. (2000). *Socio-cultural Determinants of Street Begging in Northern Nigeria: The Case of Sokoto* (Unpublished doctoral dissertation). University of Ibadan, Nigeria.
- Ahamdi, H. (2010). A Study of Beggars' Characteristics and Attitude of People Towards The Phenomenon of Begging in The City of Shiraz. *Journal of Applied Sociology*, 39(3), 135-148.
- Al Helal, M., & Kabir, K. S. (2013). Exploring Cruel Business of Begging: The Case of Bangladesh. *Asian Journal of Business and Economics*, 3(1), 1-14.
- Amman, A. A. (2006). Street Begging: Exposing the Bankruptcy of Blatant Paying of Lip Service. Retrieved from <http://www.gamji.com/article8000/NEWS8196.htm> (Accessed: 12.04.2011).
- Azam, N. (2011). *Beggarization: Beggary as an Organised Crime in Pakistan* (Unpublished master's dissertation). University of Kansas, USA.
- Backstrom, C. H., & Hursch-Cesar, G. (1981). *Survey Research*. New York: John Wiley.
- Bambale, J. (2008). *Almajiranchi and the Problem of Begging in Kano State: The role of Shekarau Administration (2003-2007)*. Paper presented at the 7th Ben Africa Annual Conference, Addis Ababa, Ethiopia.
- Cwikel, J., & Hoban, E. (2005). Contentious Issues in Research on Trafficked Women Working in the Sex Industry: Study Design, Ethics, and Methodology. *Journal of Sex Research*, 42, 306–316.
- Dean, H., & Gale, K. (1999). Begging and the Contradictions of Citizenship. In H. Dean (Ed.), *Begging Questions: Street-Level Economic Activity and Social Policy Failure* (pp. 13-26). Bristol: The Policy Press.
- Eniola, T. (2017, April 30). Cash-Hungry Mothers Who Loan Out Their Babies for Begging. *The Punch*.
- Fawole, A. O., Ogunkan, D. V., & Omoruan, A. (2011). The Menace of Begging in Nigerian Cities: A Sociological Analysis. *International Journal of Sociology and Anthropology*, 3(1), 9-14.
- Friends-International. (2006). *The Nature and Scope of Foreign Child Beggars Issue (Especially as Related to Cambodian Child Beggars) in Bangkok*. United Nations Inter-Agency Project to Combat Human Trafficking in the Greater Mekong Sub-Region.

- Goyal, P. (2005). *Anti-Social Patterns of Begging and Beggars*. Gyan publishing House.
- Igbinovia, P. E. (1991). Begging in Nigeria. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 21(35), 21-33.
- Impey, J. C., & Olowe, B. O. (2018). Analysis of Government Policy in Street Begging in South Eastern States of Nigeria. *Journal of Administration*, 3(2), 89-108.
- Jelili, M.O. (2009). *Spatial and Socio-Cultural Dimensions of Begging in Nigerian Cities*. (Unpublished doctoral thesis). Ladake Akintola University, Ogbomoso, Nigeria.
- Jordan, B. (1999). Begging: The Global Context and International Comparisons. In H. Dean (Ed.), *Begging Questions: Street-Level Economic Activity and Social Policy Failure* (pp. 43-62). London: Policy Press.
- Kabir, S. M. S. (2016). Basic Guidelines for Research: An Introductory Approach for All Disciplines. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/325846997> (Accessed: 11.06.2021).
- Kirchofer, C. P., & Weeks, G. (2010). Organised Begging in Vienna, Austria or Human Trafficking? Retrieved from web.schule.at/website/Text_online/organized_Begging.pdf. (Accessed: 06.12.2012).
- Kothari, C. R. (2012). *Research Methodology, Methods and Techniques*. India: New Age International Publishers Limited.
- Lankenau, S. E. (1999). Stronger Than Dirt: Public Humiliation and Status Enhancement Among Panhandlers. *Journal of Contemporary Ethnography*, 28(3), 288-318.
- Mortimer, L. (2005). Developing A Strategy for Street Begging. *Portsmouth: Community Safety Executive*. Retrieved from, www.portsmouth.gov.uk/media/cs2005/005m.pdf. (Accessed: 02.09.2013).
- Namwata, B., Mgabo, M., & Dimoso, O. (2012). Categories of Street Beggars and Factors Influencing Street Begging in Central Tanzania. *African Study Monograph*, 33(2), 133-143.
- Neuman, W. L. (1994). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn & Bacon.
- Ogbeche, D. (2016, October 14). Women Who Hire Babies to Beg in Lagos Paraded. *Daily Post*.
- Ogunkan, D.V., & Fawole, A. O. (2009). Incidence and Socio-Economic Dimensions of Begging in Nigerian Cities: The Case of Ogbomoso. *International NGO Journal*, 4(12), 489-503.
- Ojedokun, U. A. (2015). *Dynamics and Patterns of Transnational Street Begging in Lagos and Ibadan Metropolis, Nigeria* (Unpublished doctoral dissertation). University of Ibadan.
- Ojedokun, U. A. (2021). "Street Begging Problem in Nigeria: The Sustaining Factors and Government Policy Intervention Challenges". In R. Baikady, S. M. Sajid, J. Przeperski, V. Nadesan, M. R. Islam & G. Jianguo (Eds.), *The Palgrave Handbook of Global Social Problems*. Palgrave Macmillan, UK.

- Ojedokun, U. A., & Aderinto, A. A. (2018). Social Organisation and Survival Strategies of Nigerian Child Beggars in South-West Nigeria. *Ibadan Journal of Sociology*, 8(1),25-41.
- Olaniyi, R. (2009). *Economic Crises and Child Trafficking in Nigeria: A Comparative Analysis of the 1930s and 1940s*. Retrieved from <http://www.codesria.org/IMG/pdf/chap4.pdf> (Accessed: 18.01.2013)
- Otite, O. (2002). "Perspectives on National Integration in Multicultural Societies: A Nigeria Overview". In U. C. Isiugo-Abanihe, A. N. Isamah, and J. O. Adesina (Eds.), *Currents and Perspectives in Sociology* (pp. 163-174). Malthouse Press Limited.
- Parveen, H., & Showkat, N. (2017). Data collection. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/319128325> (Accessed: 11.06.2021).
- Snow, D. A., & Anderson, L. (1993). *Down on Their Luck: A study of Homeless Street People*. Berkeley: University of California Press.
- Swanson, K. (2007). Bad Mothers and Delinquent Children: Unraveling Anti-Begging Rhetoric in The Ecuadorian Andes. *Gender, Place and Culture*, 14(6), 703-720.
- Taiwo, A. O. (2018). Spatio-Temporal Differentials in Street Begging: The Case of Ibadan Municipality, Nigeria. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 38(11/12), 944-955.
- Taiwo, A. O., Agbabiaka, H. I., Adeyeni, G. O., & Dada, O. T. (2019). Able-Bodied Beggars on The Street: Perceived Determinants of Their Prevalence and Their Targeted Land Users in Ibadan Metropolis, Nigeria. *Environmental & Socio-Economic Studies*, 7(2), 21-31.
- Tatek, A. (2009). "Sika'alla: The Survival Strategies of Ethiopian Child Beggars". In E. Svein, A. Harold, T. Birham, and S. Bekele (Eds.), *Proceedings of the 16th international conference of Ethiopian studies* (1032-1047). Trondheim.
- The Punch. (2012, January 9). Nigerian Beggars Arrested in Ghana, Deported. *The Punch*.
- Weitzer, R. (2005). Flawed Theory and Method in Studies of Prostitution. *Violence Against Women*, 11, 934-949.
- Whiney, C. W., Lind, B. k., & Wahl, P. W. (1988). Quality Assurance and Quantity Control in Longitudinal Studies. *Epidemiology Reviews*, 20(1), 71-80.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 144-163

First Submission:14.06.2022

Revised Submission After Review:21.06.2022

Accepted For Publication:27.06.2022

Available Online Since:30.06.2022

Research Article

Reassessing the Concept of Peace in the Concert of Europe: A European Model of Security Based upon Cooperation of States against People

Burak Samih Gülboy¹

Abstract

Concert of Europe was a system that was built for the purpose of maintaining the status quo between the European states and the means by which the system rested were constructed during the course of the Congress of Vienna. The Holy Alliance and the Quadruple Alliance (later Quintet) not only enabled Europe's Great Powers to cooperate in building and maintaining order, but also succeeded in creating common values that would keep cooperation alive.

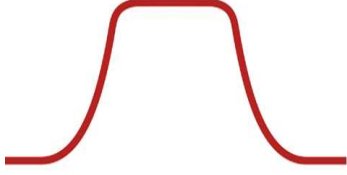
While the liberal and nationalist ideas brought by the French Revolution and spread by Napoleon's campaigns were alive both in European societies and on the political map drawn by Napoleon in 1815, the victorious major powers were aware that the peace was to be established both by the suppression of these ideas and by reformation of the map. For this reason, the absolutist values and structure before the French Revolution formed the reference points that would form the basis of the new peace.

This article aims to analyze the peace on which the so-called European Harmony is based, within the framework of international relations literature.

Keywords: Concert of Europe, Congress of Vienna, Peace, Napoleon, 19th Century

JEL Codes: N 93, N43, N40

¹ Prof. Dr., Istanbul University Faculty of Economics, Department of Political Science and International Relations, Istanbul/Turkey, bsg@istanbul.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7309-8665>

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 144-163

İlk Başvuru:14.06.2022

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:21.06.2022

Yayın İçin Kabul Tarihi:27.06.2022

Online Yayın Tarihi:30.06.2022

Araştırma Makalesi

Avrupa Ahengi'nde Barış Kavramının Yeniden Değerlendirilmesi: Halklara Karşı Devletlerin İşbirliğine Dayalı Bir Avrupa Güvenlik Modeli

Burak Samih Gülboy¹

Öz

Avrupa Ahengi, dayanak noktaları Napolyon Savaşları'nın sonunda toplanan Viyana Kongresi sürecinde yapılmış olan bir statükoya dayalı bir düzen içinde inşa olan bir barış düzeniydi. Kutsal İttifak ve Dörtlü İttifak (sonradan Beşli), içerikleri itibariyle, yalnızca Avrupa'nın Büyük Güçlerinin düzenin inşası ve korunması yönünde iş birliğine gitmelerini sağlamakla kalmadı, aynı zamanda da, iş birliğini canlı tutacak ortak değerler de yaratmayı başardı.

Fransız Devrimi'nin getirdiği ve Napolyon'un seferlerinin Avrupa toplumlarına yaydığı liberal ve milliyetçi fikirler 1815'te hem Avrupa toplumlarında ve hem de Napolyon tarafından güçle çizilmiş olan siyasi haritada canlıyken, galip devletler Napolyon sonrasında kurulacak barışın hem bu fikirlerin bastırılması ve hem de haritanın yeniden organize edilmesi ile olacağını farkındaydılar. Bu nedenle de Fransız Devrimi'nin öncesindeki monarşi temelli muhafazakâr değerler ve yapı yeni barışın temelini oluşturacak olan referanslar noktalarını oluşturdu.

Bu makale söz Avrupa Ahengi'nin üzerine kurulu olduğu barışı uluslararası ilişkiler literatüre çerçevesinde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Ahengi, Viyana Kongresi, Barış, Napolyon, 19. Yüzyıl

JEL Kodlar: N 93, N43, N40

¹ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/ Türkiye, bsg@istanbul.edu.tr , ORCID ID:: <https://orcid.org/0000-0002-7309-8665>

1. Introduction

After the 30 Years' War and the Peace of Westphalia, European politics were toned upon the relations of absolute sovereigns who claimed to take their authorities from God. In such a sense, both war and peace and thus the stability of the European system which was based on the balance of power was conducted concerning the principles related to monarchical absolutism. The high tide of absolute monarchy constituted the basis of peace in 18th century Europe.

The French Revolution in 1789 was a great shock to the European commonwealth which was built on the principle of monarchy. The Revolution not only did bring down the French monarchy but replaced it with a republic in which sovereignty was claimed to rest on the people's will. Upon such a new claim to define politics, the European system faced a contradiction between republican and monarchical claims. The contradiction was transformed into antagonism with the start of the French Revolutionary Wars and the antagonism was escalated when Napoleon came to power in France. This antagonism destroyed the very means upon which the European peace was built. Not until 1815, European powers were able to establish a common ground to constitute a peace that would regulate the European system to perform favorably and securely for the European states.

Once the common enemy (Napoleon) was dealt with, the major European powers turned upon the old ways of imperial diplomacy in Vienna in which balance of power was the basis. However, the experience of Napoleon's momentarily returning to power during his final 100 Days Campaign proved that the threat to order was beyond him but it was the ideologies of the French Revolution. Therefore the major powers in Vienna, stuck together to build a peace that not only stabilize the post-Napoleonic European order but also built a new peace that would rest on a balance of the values of the pre-French Revolutionary regimes and the logic of the anti-Napoleonic Coalition.

What came out of the Congress of Vienna was to determine both the dynamics of the order of the European system in the 19th Century and the fractures which would eventually cause the European Concert to fail in the long run. It was in that sense this article aims to discuss the content of the peace which was designed in process of the Congress of Vienna.

2. The Concept of Peace

The concept of peace is a paradoxical notion for IR discipline. Major IR theories discuss the concept from the perspectives of the paradigms that they propose and usually, the concept of peace is proffered as an environment in which either conflict does not exist or simply appears harmless for an achieved order. Not surprisingly, in the case of IR, the concept of peace is generally defined in close relation to the concept of war. So basically, traditional peace studies either focus on the disturbance of the peace by an outbreak of war or a post-war development to achieve order which has been broken by the recent conflict. The former is the subject of the field which focuses on "the causes of war" and the latter is quite about "peace-building". However, these topics represent the processes in which peace is broken or achieved. A wider perspective is essential to analyze the outcome of these processes.

The primary aim of this study is to analyze the structure of a model of peace that has been specifically designed for collective security. Though the Concert of Europe was an achievement that had been organized by the end of the Napoleonic Wars and yet it was a post-war order that achieved a level of great power-based collective security for Europe, it was structured on transnational security definitions, rather than international ones. This major characteristic of the Concert was often overshadowed by state-based conservative theories which focus on interaction between states or simply define states are the primary actors of IR.

From a different perspective, this study would focus on the interaction of the states in founding common grounds to define a common enemy: their subjects or simply the people they govern.

This study does not persist in an argument on reaching a universal definition for the concept of peace.¹ On the contrary, defining the concept will be omitted. Instead, the specific dynamics that are given by Oliver P. Richmond as the characteristics of the way peace is generally thought and deployed in IR will be taken into account to form the basis of the analysis.² They would be tested within the framework of the Concert of Europe which constituted the post-Napoleonic peace of Europe.

3. Concert of Europe: Restoration in Peace or Reconstruction for Peace?

Concert of Europe represents an era of the 19th century in which major European states cooperated to resolve their conflicts through negotiation rather than employing the use of arms. Usually, it is widely accepted that this era was the triumph of diplomacy rather than the use of war. The system rested on close interaction and mostly cooperation between the major powers in order to achieve order through extensive negotiation. For the lesser powers, Interventionism was the basic tool which the major power employed to any state that tended to deviate from the agreed value structure of the concert system.

The concert was a hierarchy in which five major powers form the core of the European political system (Bridge and Bullen, 1980: 2). The other European states were considered secondary. Especially the realist theory is keen to find models of conflict prevention and resolution between the major states in the form of a balance of power or actor representation. Indeed the concert rested on delicate checks and balances of interests between the great powers of post-Napoleonic Europe which derived from the compromises made in the Congress of Vienna. Although subjected to academic debate, It is suggested that the Holy Alliance and the Quadruple Alliance (which transformed to Quintet in 1818) were the basis of the system, and also these agreements are referred to construct the structure on which the concert rested (Chapman, 1998:60).

Though historical approaches to the Concert of Europe refer to topics such as balance of power, the rise of international law, and the emergence of international institutionalism, all these concepts appear to be subjects of academic debate. (See: Holbraad, 1971) One such controversy is the Taylor-Schroeder debate (Blanning, 1994). While Taylor argues that post-Vienna alliances aimed to restore the pre-Napoleonic balance of power of the European political

¹ Several definitions may be found for Peace in Christopher E. Miller, *A Glossary of Terms and Concepts in Peace and Conflict Studies*, Ed: Mary E. King, 2nd Edition, University for Peace, p.55-56.

² These characteristics are as follows:

1. Peace is always aspired to and provides an optimum, though idealistic, point of reference;
 2. It is viewed as an achievable global objective, based on universal norms;
 3. It is viewed as a geographically bounded framework defined by territory, culture, identity and national interests;
 4. It is presented as an objective truth, associated with complete legitimacy;
 5. It is related to certain ideology or political or economic framework;
 6. It is viewed as a temporal phase;
 7. It is based upon state or collective security;
 8. It is based upon local, regional or global forms of governance, perhaps defined by a hegemonic actor or a specific multilateral institution;
 9. It is viewed as a top-down institutional framework or a bottom up civil society-oriented framework;
 10. There needs to be little discussion of the conceptual underpinnings of peace because it is one ideal liberal form,
 11. Most thinking about peace in IR is predicated on preventing conflict, and at best creating an externally supported peace, not creating a self-sustaining peace.
- Oliver P. Richmond, *Peace in International Relations*, London, Routledge, 2008, p. 8.

system which the scheme finally developed into a great power rivalry finalized by the First World War; Schroeder argued that the post-Napoleonic European system was transformed from the classical balance of power to a sort of hierarchy which great powers construct a form of political equilibrium, transforming the balance to a level of cooperation (Taylor, 1953; Schroeder, 1994; also see: Schroeder, 1989, 1992, November 1994, 2001; Levy, 1994, Kissinger, 1956)) Thus Taylor's approach serves the basis for Anglo-Saxon traditional international relations theorization. On the contrary, Schroeder's argument stands quite related to European political science doctrine. Here referring to an old echo may draw a line between, Quoting from Robert Mowatt:

“There are two outstanding points of the Congress of Vienna. In the first place, it was not a ‘Peace Congress’, because peace had already been made at Paris, and all the questions at issue between France and the Allies had been definitely settled. The state of war had ceased both in fact and in law, and France, when the Congress of Vienna met, could claim to associate with other Powers as regular member of the European States-system.

The second outstanding point is that the Congress of Vienna did not meet to make a new world out of the old; if anyone had said that in twenty years of warfare the old European system had collapsed beyond repair, the Congress Powers would have denied it; they believed that the old European system had been a stable thing which on the whole had satisfied the needs of mankind, both for law and for liberty; and so they meant not to reconstruct a new system but to restore the old.” (Mowatt, 1922:4-5).

Analyzing Mowatt's lines, two important results may be pointed out. First, as seen above, almost all historical approaches refer to the achievements of Vienna settlements as state-centric. Any achievement during the construction of the concert came to life by the effort of European states, for the sake of the European states, and with the involvement of the European states to reach an environment in which no state seeks any self-interest which may harm others own. In such an understanding European states hold their grounds as the main actors, players of European politics which had been challenged by the chaos of the French revolution. Second, as Mowatt pointed out, post-Vienna achievements were a process, an attempt to the restoration of a previous system which turned out to be a construction of a new one. What was aimed to be restored but actually reconstructed?

“Restoration” has attribution to the history of the Congress of Vienna as it is referred to the reforming of the French monarchy (twice) after the abdication of Napoleon. Apart from France, many other monarchies that were brought down by Napoleon were restored. Perhaps it should be noted that though Napoleon was an important anti-hero of monarchy-biased Europe, it was in that sense his title, as well as himself, that were the primary threats to the system. As “Emperor” of the “people”- not the king of his subjects-, he led a crusade against the monarchies of the “holy” and almost transformed two-thirds of Europe and it was in this sense, that European monarchies fought back to beat a man of revolution against the previous order rather than a revolutionary state (Grab, 2003: 2-3; Kissinger, 1957:106).

Perhaps it would be proper to indicate that Concert of Europe was an establishment over the damaged Westphalian system which could not adapt itself to the rapid deterioration of the monarchical legitimacy after the French Revolution. When France became a republic in 1793, other European states which were institutionalized with royal family ties were helpless to communicate with her in traditional ways of diplomacy. The common diplomatic values that had helped to work out in nearly every crisis since 1648, which were based on dynastic kinship,

were utterly disturbed. (Black,1999: 169-171) The crisis meant a strike to the sense of Westphalian diplomacy. As diplomacy lost its power of communication, war remained the only instrument to communicate with a different identity. The Revolutionary Wars of the first coalitions clearly marked that monarchies of Europe couldn't find terms of peace that could rest on a strong basis by using the old means which they had been familiar since 1648. (Black, 1988)

The idea of a usurper fared far worse for European monarchies than the idea of people ruling themselves. When Napoleon declared himself as “Emperor”, he was anything else but a royal. Once again royal houses of Europe were hapless to communicate with a ruler who claims to take his power from people and revolution. For other royal houses of Europe, Napoleon was not legitimate in any sense within the European commonwealth. So he sought legitimacy by using force and while doing that, he took the legitimacy he rested on to any new territory he won, thus destroying the old rule and building his scheme. (Lee, 1982:18) By 1810, almost 2/3 of Europe was transformed to a Napoleonic spectrum of Napoleonic kings and national states (Schneid, 2008). Even when the treaty of Chaumont which paved way to the Congress of Vienna was signed, Napoleonic states still stood strong.

The Congress of Vienna’s primary agenda was reshaping the map of Europe which was devastated by Napoleon by the utilization of national terms. The Federation of Rhine, Duchy of Warsaw, Kingdom of Westphalia and the Kingdom of Italy were such entities. Though the Congress intended to reshape the map in a way that can both fulfill the interest of the major powers and in doing so, it was believed that such a map would serve in keeping them in cooperation against any further attempt for hegemony over Europe, but actually, there were hard lines between the Great Powers’ expectations. However, Napoleon’s escape from Elba and his 100 Days Campaign proved effectively that the spirit of nationalism was still present and above all the revolutionary spirit was alive in masses. Therefore his final defeat and abdication were followed by anti-Napoleonic statements which not condemned Napoleon or French Revolution but referred to the values of pre-Napoleonic era. These were the Holy Alliance and the Quadruple Alliance which the former was based on arguments of legitimacy crowned by an extreme conservative spirit and the latter on diplomatic cooperation on isolating France who still seemed prone to nationalist and revolutionary spirit.

Signed on 18 September 1815, the Holy Alliance was a proclamation of the three East European monarchies which rested on the royal houses of Habsburg, Hohenzollern, and Romanov. The scheme of the alliance was proposed by Alexander I of Russia and appeared as a manifesto of absolute monarchy as its content refers to a spectrum from the divine right of the kings that appear in the Holy Scriptures to Christianity’s value system in which a king should rule with justice and love his subjects as the shepherd of his flock or father of his family. (Mowatt, 1922: 23-24; Rich, 1992: 25-26) The alliance was proposed as a spiritual bonding of the three sects of Christianity by bonding three absolute monarchs through the fraternity. By the contract they made, all three monarchs accepted each other as equals and as brothers and promised to rule their subjects in ways of Christianity’s charity, justice, and peace and promised to stay in bond to help each other to fulfill the role given to them by God. In such bonding, the parties accepted to employ any forceful measurement only in case of helping one another.

The content of the Holy Alliance was a manifesto on the legitimacy of the absolute monarchy’s sovereignty over the domain and the people who had recently lived quite different experiences from the beginning of the French Revolution and through the experience of the Napoleonic Wars. Almost all European powers were forced to muster huge armies to fight against the citizens in arms of the French Republic and then Napoleon’s multi-national French Empire. Such an experience had transformed the submissive subjects of the monarchial regimes

into a higher consciousness of liberty and a sense of nationality. It was in that sense the eastern monarchies found a common ground in which they sense the same enemy, not in form of a state or a ruler but a bunch of ideas that had been spread all around by the previous experiences. Thus peace had to be developed on this very same common ground by building an anti-liberal and anti-nationalist bloc against any attempt that would come within the people that monarchies rule. As the three monarchs of Russia, Austria and Prussia formed the foundation of the contract, all European states were called to adhere to the principles of the contract and in doing so be accepted to the accord as equals. Except for England which could not fit the rhetoric of the alliance as it was a liberal monarchy, all the others responded positively to the call and signed the alliance. After the restoration of the French monarchy, the Holy Alliance was the second successful formation of restoration and in that very same sense, its content was the basis which peace was built upon. In a final attempt, England was made fit to the new peace through Quadruple Alliance that was signed on 20 November 1815, which refers France as a rouge state for European peace but has no other content about what Holy Alliance was based on. Finally, peace was brought back to Europe.

4. Analyzing the European Peace in post Vienna Era

The context of the analysis of the framework of the peace which persisted in the post-Vienna status quo in Europe given below benefits from the basic characteristics of the concept of peace that were put forward by Oliver Richmond. (Richmond, 2008:8) In that sense, his proposed sequence will be followed.

1) “Peace is always aspired to and provides an optimum, though idealistic, point of reference” (Richmond, 2008):

In the case of the Concert of Europe, the Congress of Vienna was the peace-building congress because peacemaking was already achieved by the previous Chaumont Treaty and Paris Treaty. .” (Mowatt, 1922:4). Even the 100 Days Campaign of Napoleon did not make any difference and the Second Paris Treaty marked the final peace accord of the Napoleonic Wars. Therefore Congress of Vienna gathered not in a sense of ending a conflict but rather to construct a stable post-conflict order. Though the Quadruple Alliance may be regarded as the final formation of the great power club with the inclusion of Britain in the European system, the characteristics of the system were already defined by the contents of the Holy Alliance. Thus, the Holy Alliance constituted the point of reference for the fundamentals of the new peace that was being established. While referring to Christian values and in a way Christian political hierarchy, the primary signatory monarchies constructed a sense of conservatism by overruling the basic concepts introduced by the French Revolution and effectively used by Napoleon: equality, liberty, and fraternity of the people which would have forced the legitimacy of the absolute monarchies of Europe. Instead of such universal mottos, sovereign equality and the fraternity of monarchs was proposed but liberty was limited to the values of Christianity which kings should be just, and in that sense, every king ought to help other to fulfill his role. The primary and idealistic reference to peace in the Concert of Europe was on the legitimacy of the absolute monarchs who based their sovereign rights on the divine values of Christianity (Kissinger, 1957: 189). Not surprisingly, through the signature of the Holy Alliance, the status of the people was degraded from citizenship to subjects within the scope of the accord and the spirit of absolutism prevailed.

2) “Peace is viewed as an achievable global objective, based on universal norms” (Richmond, 2008):

The conditions which prepared the Holy Alliance presented a chaotic breakdown of the Westphalian state system. Since 1648, European states developed instruments for interaction

that had been associated with dynastic interaction through marriages of royal houses. As monarchs reigned supreme, the European system turned into a power hierarchy in which five major royal houses dominated the continent's balance of power. The 18th Century's dynastic wars created a system of balance in which no state can dominate the system single handily. Therefore five great powers rose to play the part as the major actors: Britain, France, Russia, Austria, Prussia, and Russia.

However, the structure, on which the European system was based, was disturbed by the French Revolution and finally brought down by Napoleon's imperial reign. Except for Russia and England, almost all European states suffered under Napoleon's yoke. Napoleon had misplaced traditional monarchies, replaced them with constitutional regimes, redrew the borders which remain intact for hundred years, and subdued great powers to himself by unequal treaties, stripping their ability to act for their interest. (Schroeder, 1990) By the treaty of Tilsit in 1806, Prussia became a lost its status as a great power and by the treaty of Schönbrunn in 1809, Austria met the same end. By 1810, the hierarchy and balance of the previous era were utterly destroyed (Lee, 1982: 22).

It was in that sense Congress of Vienna gathered to create a new peace that would omit Napoleon's deeds. Though such were the intentions, the victors were aware that the European map was utterly changed by the creation of Napoleonic client states which were based on constitutional regimes and above all established to some extent in a national sense. Such a situation necessitated a radical redrawing of the map by destroying these formations. In that sense, the decision-makers of the congress referred to the monarchial values of the previous system as the universal norm. Therefore before the removal of the Napoleonic states from the map, the previous monarchial regimes that were removed by Napoleon were restored to their thrones. Such a restoration reformed a vision of the pre-French Revolution Europe where all states were familiarized to share the same type of regime in which they used to interact flawlessly. In such a sense, restoration also meant the restoration of the norms of the pre-French Revolution European system. (For details see: Schroeder, 1994: 495-516)

It has to be stated that the monarchial restorations were movements from above. Though there were obvious nationalist and liberal predispositions in almost any state in Europe, there was no intention of asking for the consent of the people who were supposed to be the submissive subjects. This was why the Holy Alliance strongly referred to the absolutist Christian values for the legitimization of the restored and ongoing monarchies.

3) "Peace is viewed as a geographically bounded framework defined by territory, culture, identity, and national interests" (Richmond, 2008):

The geographically bounded framework of peace in the case of the Concert of Europe was somehow driven by both individual and common interests of the four powers of Europe, namely Britain, Russia, Austria, and Austria. In the case of both individual and common interests, the power distribution between the major European powers was problematic. The flanking superpowers of the concert were the strongest and thus had the maximum means, in terms of geography and material, to exercise their "power". As Britain emerged with a chain of important station islands that could control the whole sea lanes, this involvement enabled the British navy to become not the only major naval arm in the world but also a system control instrument; an instrument which Britain would regularly be using in the forthcoming system-level crises. The same was true with Russia but from a different perspective. Covering nearly 1/3 of the Eurasian continent and relying upon a massive population and the strongest land force, Russia could exercise her "power" in any land around it. Thus the means that made Britain and Russia "super powers", also made them "world powers".

Despite the vision that these two superpowers had, the triple powers located in the center of the continent were “locals” in accordance with Britain’s and Russia’s scope. France’s lost overseas assets in the Congress of Vienna gave Britain a distant advantage over the command of the seas. Also being the most mistrusted partner of the new order, France was politically isolated. Imprisoned in the center of the continent and surrounded by problematic regions which had to be handled in some kind of policies so they do not affect her infrastructure, Austria was and had been the central power of European politics. However, a steady decline since the Thirty Years' War was in progress which had shrunk the old kingdom’s political choices to a minimum. Prussia was the weakest link, the smallest and also looking the most unfortunate state both in means and in comparison with the central powers. The only chance of her survival -a unification of the German states- had been frustrated in the outcome of the Congress of Vienna in which a German Confederacy was created upon lands that Prussia had claimed her sphere of influence.

In such a structure of power distribution, it was obvious peace would be limited to a geographical definition. Such a definition emerged on dropping the individual claims and joining a common one. In that sense, both Britain and Russia joined the concert in case of continental issues. Britain synchronized herself to the continental peace but followed her way on issues of non-continental problems, as in the case of Spanish claim on her ex-Latin American territories. Russia gave concessions in case of Poland. Prussia backed any attempt at German Unification. It could be claimed that the peace of the concert was stuck between the east of the English Channel and the west of Vienna. Out of these borders, it was a matter of individual interactions. The scope of the concert was enclosed to Europe only and from the east of Vienna, the consensus was not valid or at least was to be decided. The concert was also a land-based enterprise and nothing was mentioned about the seas. The Concert promised to act in unison for the fundamentals of the post-Vienna peace but only within the geographical scope that was commonly accepted. That was why it was called the Concert of Europe.

The decision-makers in Vienna in 1815, clearly defined the geography and the fundamentals for the new peace that was being established, both during the congress and afterwards by the supplementary accords. In that sense Quadruple Alliance formed the power equilibrium in which four major powers, though differing in power potentials, recognized each other positions as such, thus forming a great power club over the hierarchy in Europe. Their consent was over one main principle which is to create a common norm to be accepted by all which could surpass their interests. This norm was preserving the status quo and not to act individually but to act together or refer to each other instead, if any kind of threat to the status quo both to the individual or common interests appears (Bridge and Bullen, 1980: 22). However, there was a sharp division in understanding the nature of this norm. The signatory monarchies labeled a conservative identity to peace through restoration which Britain could not synchronize herself with her liberal framework. This was surpassed by the renewal of the Quadruple Alliance in which France was condemned as the rogue state of Europe. Thus the signature of the Quadruple Alliance provided the opportunity for Britain’s involvement and leaving the conservative notion of the Holy Alliance aside. In such an understanding the framework of post-Vienna peace was found basis on a collective security in which two definitions are integrated: first, absolutist conservatism against liberalism and nationalism (Russia, Austria, and Prussia) and second, hostility to any power that has any will to change the status quo (Britain). By the Congress of Aux la Chapelle in 1818, France was given a choice to accept the second notion and by her positive approach, she also was accepted to the Great Power Club as the fifth great power of Europe. It could be said with the inclusion of France in 1818 to the concert, it was clear that a sense of collective security was achieved as all major powers relied on accepting the common norm.

Apart from geography and national interests, the peace of the concert was a matter of culture and identity. The context of the Holy Alliance claimed that peace would reign between the Christian kings of Europe, thus any member should fit these definitions. The primary signatories of the Holy Alliance represented Catholicism, Protestantism, and Orthodoxy and in that sense excluded others. In such a sense European peace and concert were formed into an identity of Christendom.(Delfiner, 2003: 133)

4) “Peace is presented as objective truth, associated with complete legitimacy” (Richmond, 2008):

As mentioned before in the previous characteristics 1 and 2, Holy Alliance drew the lines of objective truth and legitimacy on Christian values and divine rights of monarchies. By the restorations of the older regimes to the throne, this was achieved by 1820. The major powers managed to interact closely on the problems which arise on the domain of the restored regimes and intervention by force was a legal option if all major powers approved.

The insistence on absolutism would prove to be problematic as the measures that were taken would not stop the revolutions of 1820, 1830 and 1848. Despite the interventions by major powers, the gap between rulers and the people widened. The mass movements would tumble down the absolute regimes and transform the states of Europe, eventually leading to the emergence of constitutional regimes and reshaping of the European map by nationalist unifications.

5) “Peace is related to a certain ideology or political or economic framework” (Richmond, 2008):

Richard N. Rosecrance argues that ideology and domestic reasons may force states to restrain or limit their usage of power externally (Rosecrance, 2002 :148). The case of Concert of Europe is such a case where the liberal and nationalist rise in Europe was to be restrained by absolutist conservatism. It was evident both liberalism and nationalism was detrimental to all monarchies of continental Europe and was assumed as a common threat.

It should be stated that the elite who gathered together in Vienna in 1815 were all bureaucrats of the previous system based on absolutist values. So the new system which was to be designed in Vienna was supposed to be structured on the context of absolute monarchy. The new system was supposed to work on the glory of Kings, managed by the Kings’ men and this should have been done in a way such the states should be represented in the name of royal houses. The notion of “equality of sovereigns” within the context of the Holy Alliance was a deliberate emphasis on the principle of monarchy in which sovereignty rested on royal blood and all royal families enjoyed a divine legitimacy to rule their subjects. Perhaps this may be one of the reasons why Schroeder labels the Concert of Europe not as a balance of power between Britain and Russia but as a political equilibrium of all great powers that were accepted as such (Schroeder,1992: 634-35). After the Congress's final act was declared and the Concert was on its way, almost all the states in Europe were governed by some kind of monarchy and there was not to be any other regime within the European hierarchy until the emergence of the Second Republic.

6) “Peace is viewed as a temporal phase” (Richmond, 2008):

The view of peace as a temporal phase in the case Concert of Europe is twofold. On one side it had an intrastate dimension and on the other side, it has an interstate dimension.

The intrastate dimension should be examined through the rise and fall of absolutism. Peace-building in Vienna was a precarious process and Napoleon’s hundred days proved that

the spirit of the French Revolution was still quite alive at least in France. More than that the proposed restorations of the older monarchies and the dissolution of the constitutional Napoleonic states were measures imposed above to the masses in Europe who had experienced nationalism and liberalism to some extent. Therefore a threat of reaction was ever-present from 1815 onwards. Austrian Chancellor Klemens von Metternich took the upper hand countering any opposition to absolutism. However, he was aware that the masses who called for liberalism could not be kept at bay for so long but he believed that such reform could only be introduced by the rulers and any attempt from below meant not only revolution but the dissolution of the existing European system.

What comforted Metternich most was Tsar Alexander I's position as the champion of the idea of a interventionism on international basis. Alexander was keen on building an international police force to be used against any revolutionary attempt within the borders that the concert was present (Seaman, 1955: 12-13). Though, Alexander's initial proposal to use Russian army as an international force for intervention was declined in Aix La Chapelle, he never gave up his insistence on building an international police force which would stay on guard against any revolutionary attempt. It was both Britain's opposition and other major power's suspicion of Alexander's probable use of interventions for a possible European hegemony that ended the idea of an international police force. Finally the British proposal which suggested that any intervention should be made by a neighboring state and by the consent of major powers was accepted (Rich, 1992:33-34).

Between 1820 and 1822, three conferences (Troppau, Laibach, and Verona) took place with the involvement of five major powers of Europe to discuss the measures to be taken against revolutions in Naples and in Spain which had broken out in demands for constitutional regimes. The final decisions that came out of these conferences were interstate interventions in which Austria and France took the field and restoring order by using their military assets over their own borders.

However in 1830, Britain and France intervened in favor of Belgium's uprising, liberating Belgium from Holland. This intrastate intervention was quite problematic as it was motivated with nationalism and more the governance of Belgium and Holland was given to Orange Dynasty in the Congress of Vienna. Despite King William's resistance on accepting the accession of Belgium from his rule, Britain and France engineered Belgium's liberation both by using diplomacy and force. As Russia, Prussia and Austria was involved with the simultaneous uprising in Poland, they gave little resistance to the case of Belgium. However, it could be argued that the controversial outcomes of Belgium and Polish uprisings effectively divided the Concert of Europe to two different spheres: liberal west and conservative east.

In October 1833 with the signature of the Berlin Convention (or the so-called Second Münchengrätz Treaty), which referred to the content of the Holy Alliance, Russia, Austria, and Prussia agreed to support each other by any necessary means to surpass any revolutionary effort regardless of being liberal or national within their borders. Though this protocol provided Russian assistance to Austria in 1848 in case of the Hungarian Revolution, the peace which was based on a quintal understanding of the concert was so disturbed that no evidence of the absolutist spirit of Vienna remained. By the revolutions of 1848, except for Russia, almost all states of the concert were transformed into constitutional regimes.

The interstate level of the temporal phase of the Concert of Europe should be examined through the clash of common and individual interests of the major European powers. Vienna accords aimed at preserving the peace by compelling the major powers of Europe to congresses in which each can negotiate their interest until a common point of view is reached through

meditation. This was a proven instrument of the Westphalian system to end wars, however, in the case of the Concert of Europe, such meetings were gathered as a potential danger of conflict occurs. Thus the use of arms was left as the last resort. The interstate dimension of peace relied on diplomacy as the powers were keen to stay away from a multisided major European war. The concert was a consensus but limited to an era in which the power distribution was assumed to stay as it was. Quoting from Seaman:

“The fault of the Vienna statesmen is not that they put the clock back in 1815 (at least they did so in the sense that Napoleon may be said to have caused it to move fast); their error was that they hoped to keep the clock stopped at 1815 for the next half of the century” (Seaman, 1955: 6).

The individual efforts of Britain and France during the Belgian Revolution and in the Carlist Wars during the 1830s injured the consensus on which the Quintal Alliance rested, effectively dividing European Concert into two blocs, liberal West and Conservative East, diminishing the collective spirit.

7) “Peace is based upon state or collective security” (Richmond, 2008):

All this structural analysis leads to one single proposition that what came out of the Congress of Vienna was an effort simply to restore the so-called balance of power that had existed in the pre-French Revolution European political map. The alliances that had crowned the Final Act of Vienna represented what Hedley Bull had described as a “contrived balance of power”, a balance that comes out of “conscious policies” (Bull, 1978:104). Lee simply states that “The Concert of Europe is the term used to describe various attempts made by the major powers to co-operate, after 1815, in settling possible causes of conflict between themselves in order to prevent the possibility of another large-scale war.” (Lee, 1982: 37). Even though the hierarchy of the old system took possession of the fight against an enemy who threatens to redistribute the roles of the actors within the system and successfully won it, there was not much success in preventing the damage which was caused by the echoes of the French Revolution and what Napoleon tried to materialize out of these. So in Vienna, major powers varying in status and skills came together not only to secure peace against an oppressor or not only to try to find a way to handle things without intervening with military assets but trying to secure themselves from the outcome of a new map and more a new community of people that they need to govern.

In other words, revolution was the main threat to the major powers, a stronger threat than a large-scale European war. The main shreds of evidence of the threat that forced the major powers to cooperate can be found in the establishment of the coalitions and the alliances that formed the backbone of the Concert of Europe. The Quadruple Alliance and the Holy Alliance which were signed during the Congress pointed out one common enemy in different versions.

First, the common enemy to the post-Vienna order materialized as people of France. Initially Talleyrand was successful in persuading Alexander that French people can not be held responsible of Napoleon’s actions and thus obtaining France a somehow generous peace by the Treaty of Paris in May 1814. However his claims proved wrong when Napoleon escaped from his exile in Elba and waged his 100 Days Campaign with full support of the French people. This proved that more than Napoleon, France still stood as the center of revolution and revolutionary ideas seem to be alive within the French nation. It was in that sense the Holy Alliance determined the anti-liberal and anti-nationalist statements which present the basis of post-Napoleonic conservatism. However it was essential that Britain with its liberal regime did not fit this conservatism and much was needed to establish a united great power bloc.

It was clear that the Holy Alliance was not alone enough to build a common ground for great powers to collaborate in case of order building. This was successfully exploited by Talleyrand in Vienna. Talleyrand's success during the initial phase of the Vienna Congress enabled France an established position as the great powers were divided upon the making of the post war map. Talleyrand's negotiation on a proposal for an Anglo-Austrian-French alliance against Prussia and Russia was materialized as the secret treaty of Vienna in January 1815. At a moment Europe came close to pre-Napoleonic balance of power and This treaty almost guaranteed France position as a great power but Napoleon's escape from Elba and his return to power deteriorated France's position. (Schroeder, 1994: 537-538) The success of great powers in taking collective action against Napoleon's challenge was finalized by the renewal of the Quadruple Alliance in November 1815 in which France was impeached as the enemy of order.

It could be argued that the Holy Alliance condemned the people of France and the Quadruple Alliance confronted French state as the common enemy of the post-Vienna order of Europe. However, The fundamentals of peace that were put into accord in Vienna were not only a simple matter of diminishing the echoes of the French Revolution and Napoleon's deeds. There was also the problem of creating a status quo to suit the territorial changes in the map of Europe. Contrary to the individual interests of the other powers of the concert which possibly stood had the potential to create further conflicts, Austria's individual interests laid in the maintenance of the post-Vienna status quo. Her central position on the map made her multinational population vulnerable to any nationalist claim that could arise within her scope. Also, Habsburg monarchy had developed a stratified structure within her borders which was based on feudal terms rather than national. Therefore any territorial gains would have brought further problems in terms of nationalism but on the other hand, Austria was in need of checking and if possible oppressing both liberal and national claims around her territories in an effort to secure her from possible inner uprisings. On these terms, she was willing to be the designer and prosecutor of the fundamentals of the post-Vienna peace. Thus, Austria took the whole burden to act as the mediator of the new peace but such a burden surpassed her power. It was through the success of the concert that the members had the sense that they needed to construct an imitation of force on behalf of Austria. However, such a construction necessitated cooperation. Therefore the concert found a common interest in giving up individual interests in favor of the common one.

8) "Peace is based upon local, regional, or global forms of governance, perhaps defined by a hegemonic actor or a specific multilateral institution" (Richmond, 2008):

John Ikenberry argues that after major wars, the tendency to build international order increases as states optimize for the new post-war environment. This tendency is based on three dynamics: First, the post war environment necessitates a different order than before as the capacities of the states change, thus the states need to construct new mechanisms to restrain power. Second, the level of power disparities among states and the variety of the types of states precisely affects the international order building. Third, on historical basis, beginning from 1815, a tendency for intergovernmental institutionalism is present in the international system (Ikenberry, 2001, 4-6). This subtopic would discuss post-Vienna peace's order building and Austria's central role.

Clemens von Metternich of Austria was the architect of the Concert. This is fairly true if the Concert is viewed as an obstacle against any claims to absolutism. But it would also be true to analyze the concert as an enterprise of European powers who have found themselves in an atomized state of interests. The Congress showed that all the states, even France, had got what they wanted somehow and the collaboration that had united the anti-French bloc was not

a necessity anymore. Britain and Russia had other interests elsewhere and the central European states were finally settled in a sense of new uneasy peace. The problem rested on building a consensus that on one hand would appease the major powers for focusing on their egocentric interests without creating conflict, and on the other hand, still, maintain the hierarchy which points to every actor's own role within the system.

Most balance of power theorists finds it essential that there should be a manager or a balancer of the balance within the system. This agent has to be a strong player and needs to enter balancing coalitions to counter any threatening single actor or coalition of actors. In other words, peace should be constructed by the guidance of a hegemonic actor to initiate a system of values to create a reference of common interest. There is a strong tendency to observe Britain in the 19th century as the balancer of the post-Napoleonic balance of power established after 1815. However, there had been constant arguments about the structure of the system and its characteristics as a "balance". Though there is enough evidence that British foreign policy many times put up fairly good balancing acts, the system was based on consensus rather than countering oppositions. The consensus was on Austria's "responsibilities" and it was Metternich's both success and perhaps only choice to put on Austria's back such a burden. In such a sense, it could be put forward that The Concert of Europe rested on a set of Austrian responsibilities within the defined geography of the concert: Austria was the politically primary and geographically central actor who was supposed to check Prussia's intentions in uniting the German states, Piedmont's intentions to unite Italy and check France's continental ambitions. Austria was the only European state who could put forth a set of interests that could be shared by other powers, either positively or negatively. The major powers were keen on keeping central Europe under control and securing their backs while their imperial ambitions rested on other horizons, so if Austria's interests were to sustain the environment that they projected, it was rational for them to give back up to Austria. Even though French and Prussian ambitions clashed with Austria's, these states were to be the weakest of the hierarchy in the early days of the concert, thus they could perform their role in the hierarchy until they get the power to overrule it. So the Austrian interests were to be in benefit everyone. On the contrary, Metternich was well aware that the concert was the only chance for Austria's survival as a great power. So he tailored a careful design, a material map, and an abstract set of values for which all members of the hierarchy could find some positive side to their own.

As Ikenberry points out:

"Rather than rely simply on balance-of-power strategies or preponderant power, they sought to restrain power, reassure weaker potential rivals, and establish commitments by creating various types of binding institutions. The strategy was to tie potentially rival and mutually threatening states together in alliance and other institutions." (Ikenberry, 2001: 8).

The problem that Metternich faced was the lack of a common cause that would put the European state in a consensus for cooperation. So Metternich carved out a value system that could be summarized in two terms: Anti-liberalism and anti-nationalism by giving reference to absolutism. The first two were to serve Russia's point of view and the latter was for Britain who would not accept such a phrase against liberalism but is ambitious to take part in the European hierarchy by accepting the endurance of the monarchical system as her regime type suited the proposed fundamentals. As can be seen, the references that Metternich used were well fit to put two superpowers in a conjunction with Austria's interests. It was also his genius to sustain the interests of Austria that seem to collide with the lesser members of the hierarchy by securing them with the consent of the more powerful members of the hierarchy.

To press the lesser members of the hierarchy into a consensus, a new map and a set of alliances were also designed by Metternich. A German Confederation was established that should rest on an Austrian-Prussian duality that should serve as a barrier against a German unification and any French ambitions over the Catholic German States; Austria was to hold Northern Italy to check any attempt to unify Italy (Bridge and Bullen, 1982: 27-28). These responsibilities were too much for a state whose capabilities had been greatly weakened in terms of all but diplomacy. So the responsibilities of Austria needed to be shared, at least supported. The Quadruple Alliance was the British support and grant for sharing Austria's burden, The Holy Alliance was Russia's and Prussia's. By the Conference of Aix La Chappelle in 1818, France was included in the consensus to share the burden. This was the map that was tailored by Metternich with the expense of giving Austria the role of managing the Concert but taking the burden of sustaining it.

At this point, Schroeder's arguments over the structure of the Concert of Europe gains importance and a reference had to be made to this concern. As Schroeder rejects the proclaims of the balance of power theory labeling the 19th-century European system as a balance of power, he refers to this period as a political equilibrium of great powers (Schroeder, 1989). If the Concert of Europe is taken into consideration, it would be vague to determine the structure of this system as a balance of power and it may lead to false ends for defining the status of being a "great power". The "great power" definition that is needed to be found in the first place is relevant to the characteristics of the outcome of the Congress of Vienna and the diplomatic pacts and alliances that had completed its venture. The Concert at the first glance seemed to be a balance of power; however, it did not fit much to any definition of the theory. It could be argued that bipolarity might be observed as Britain and Russia were the extremist super powers but as long as the area, that the Concert was covering, is concerned, these two powers were not antagonists but rather collaborators. There was no multipolarity either, as the hierarchy was not flexible for the states to seek individual gains within the system's domain. The Concert was indeed a unipolarity in which all the states accepted a common value pack and a rigid hierarchy and the definition of the great power status is very related to this aspect of the system. The states forming the hierarchy were all great powers regardless of their capacities but they were accepted so because of their mutual recognition of this "great power" status each other. It could be said that great power status was recognized from above and for this status to be granted to another, there needed to be a mutual approval of the states who were accepted as the Great Powers.

9) "Peace is viewed as a top-down institutional framework or a bottom up civil society-oriented framework" (Richmond, 2008):

The nature which the concert of Europe was a top-down institutional framework based on the absolute rule of monarchs. As such any bottom-up claim appeared hostile to peace. In such a sense peace was based on the cooperation of states against assumed threats that are probable to appear within the space which they claim to govern. Such an understanding was idealized in Metternich who believed that sovereignty which was embodied in monarchy may not be divided and any reform may be introduced from only above, not by the wish of the society that is being governed. Therefore as in the case of uprisings in Naples and Spain in 1820, any claim for constitutional reform was assumed not as local demands for reform but as direct threats against international peace.

10) "There needs to be little discussion of the conceptual underpinnings of peace because it is one ideal liberal form" (Richmond, 2008):

It is hard to suggest that the underpinnings of peace had a unique definition for all the members of the Concert of Europe; however, each was keen on protecting what come out of it:

the status quo within a defined space. From the onset of the Congress of Vienna, almost all attendants had their individual interests but they were hesitant to insist on any of them as a continuation of war seemed further chaos. This was the main motivation for peace building and on the international level, all the powers of the concert were keen on a cohesive action based on diplomacy rather than the use of arms. However, such a cohesive understanding needed collective comprehension of a set of values that each member of the concert can suit itself. Therefore, peace was built upon backing up from individual interests in favor of a common one. As mentioned previously the context of the Holy Alliance determined the underpinnings of peace for the Eastern monarchies in a conservative manner that rests on absolutism. Further, the Quadruple and the Quintet Alliances brought the Western liberals who could not fit the context of absolutism but found a common understanding for the maintenance of the post-Vienna status quo.

The cooperation, which the underpinnings of the peace had suggested, reached its peak from 1818 to 1822 at which all powers of the concert found grounds to present their individual contributions in multilateral congresses but the division between the conservatives and liberals stood strong. Also, there was a power shift within the great powers. The decline of Austria fouled her position as a balancer. Also though cooperated willingly but within their own perceptions on issues within the geography of Europe that the concert defined, both Britain and Russia were hesitant to form blocs of their understandings. Worse both powers proved to be less responsible and self-oriented in supporting Austria's central role in the concert. This was evident in the Greek and Belgian uprisings. Though Metternich managed to sustain the concert by appointing a German King to the recently liberated Greece and therefore broadening the geography of the concert; the liberation of Belgium by British and French intervention destroyed the cohesive understanding of the post-Vienna peace utterly and divided Europe essentially to liberal and conservative blocs.

Finally, the conservative underpinnings of the peace of the concert were against the evolution of the economic and social structures of the member states. Though absolutism proved a tough obstacle against liberal and then national expressions that arose within the societies of Europe, the monarchial regimes also failed to suit the rapid social and economic changes within the space of their sovereignties. Symbolized in Metternich's character, the absolutist practice rested on only using force against the masses. Though the monarchies succeeded in cooperating in the use of force against any opposition from the people, they were ineffective in decreasing the tensions that nourished not because of their inability to react but their inability to evolve. As the cooperation was sacrificed to the individual interests, each power was left alone to struggle with the oppositions that developed within their borders. In 1848, only the most liberal Britain and the most conservative Russia bypassed the revolutions but all the others suffered with which Austria took the heaviest toll. Apart from Russia, as almost all regimes in Europe changed from absolute to constitutional regimes, the fundamentals of post-Vienna peace was no more valid.

11) "Most thinking about peace in IR is predicated on preventing conflict, and at best creating an externally supported peace, not creating self-sustaining peace" (Richmond, 2008):

Post-Vienna peace which developed as the basis of international cooperation of the Concert of Europe was based on the institutionalization of the fundamentals which were closely related to preserving the continuity of regimes that initiated the cooperation. Therefore references to absolutism were intentionally made to form a cohesive group that was assumed to maintain a spirit of common values and thus settle on a common interest which all sides can embrace. In such an understanding, the issue of preventing international conflict was left to collective action against any oppression, against the cooperation and against the common

interest on which the cooperation was built upon. In that sense, the peace had intrastate and interstate levels which the former presented that each member should be guaranteed to maintain her regime to sustain her group identity, and the latter supposed that members sharing the same identity should act upon the preservation of the cooperation which the fundamentals of peace necessitated.

It was evident that any change of regime in any member of the concert would create flaws to the status quo. This was evident in the case of the government change in France in which the Bourbon monarchy was replaced with the Orleans monarchy in 1830. An international intervention was prevented by the new monarchy who proclaimed that the new government strictly accepted the content of the Quintet Alliance of 1818 (Rich, 1992: 58). However as mentioned before, the revolutions of 1848, utterly destroyed the structure of post-Vienna peace as the regimes of Europe transformed into constitutional regimes. The common identity that rested on the similarity of the regimes was no more present.

5. Epilogue: Security through Cooperation: A Two-level Analysis

The eleven characteristics of the peace on which the European concert collectively indicate that the cohesive behavior of the members of the concert rested on their vulnerabilities to the threats that might appear at intrastate and interstate levels. Therefore they had a tendency to build on a consensus in which any member would be satisfied by a set of fundamentals that stem out of the prevention of common possible threats on both levels.

On the intrastate level, the European concert aimed at securing her actors' legitimacy, sovereignty, and integrity by clear references to the Christian values that had dominated European societies' political behavior until French Revolution. Such a reference to religion is closely related to the St Augustinian sense of obedience to any ruler, as long as the order is achieved (Chadwick, 1986: 109-110). However, the context of the Holy Alliance clearly presented references to the 18th century absolutism which was based on the absolute sovereignty of the kings who claim to take their legitimacy from God. Sovereignty could not be divided or shared as it was given to the chosen one through holy ways. Therefore people were merely subjects and were not supposed to take part in the governance of the states which were on the verge of being reorganized on the map. It was clear that such an approach was closely related to the emergence of the liberal and nationalist ideas of the French Revolution which were spread around Europe during the Napoleonic Wars. Almost all European monarchies felt the pressure to mobilize their populations to stand against Napoleon's multinational citizens in arms, creating armies of subjects in arms. Such an experience prepared an environment in which the subjects gained a degree of political consciousness. Though Napoleon was defeated, the ghost of the French Revolution prevailed in almost any part of Europe and it was in that sense the signatory monarchies of Vienna intentionally took the upper hand to restore a system that would put the liberal and national consciousness under pressure within the designed physical borders of the absolute monarchies. Therefore security meant that each individual actor should maintain its governance exactly in the way that was defined by the founding agreement, in that case the Holy Alliance, and any change meant a broken component of the system that needed to be fixed.

The interstate level of the security of the European concert was closely related to the intrastate level. Robert Jervis described the characteristics of the Concert of Europe as:

“In essence, the concert was characterized by an unusually high and self-conscious level of cooperation among the major European powers. The states did not play the game as hard as they could; they did not take advantage of others' short-run vulnerabilities. In repeated plays of the Prisoners'

Dilemma, then, each state cooperated in the expectation that the others would do the same. Multilateral and self-restrained methods of handling their problems were preferred to the more common unilateral and less restrained methods.” (Jervis, 1985:)

As Jervis pointed out that the European states hesitated to take advantage of their short-run vulnerabilities in favor of cooperation. Such an attitude was closely related to the situation that had been reached in the post-Vienna status quo. Though the restoration unified the regime types of European states on the absolute monarchy, the power distribution between the European states varied sharply. Such a power distribution made it possible for the stronger states to seek their individual goals and this kind of structure clearly symbolized multi-polarity in which stability is weak. As any governmental change in any member of the system was accepted as a threat to security, the interstate intervention was accepted as legitimate. Despite the legitimacy of intervention the individual interests of the stronger powers made such actions problematic. Therefore further cautions were taken during and after the Congress of Vienna in the form of accords that institutionalized the interstate cooperation for security. The Quadruple and Quintet Alliances and the various congresses represented the formation of the great power club in which each member accepted the fundamentals of the status quo that derived from the maintenance of the integrity of the actors within the designed system. In such an understanding, regardless of their power capacity, each member was recognized as an equal to the others.

In other words, the Concert of Europe born out of a hegemony in which the hegemon was not a single power but a group of powers who contributed themselves to a designed peace that rested on the legitimacy of conservatism to defy any intrastate or interstate attempt to destroy the absolutist rule of monarchies in arbitrary defined European borders.

References

- Black, J. (1998), Napoleon's Impact on IR, *History Today*, Vol 48, Issue 2, February 1988, 45-51.
- Black, J.(1999), *From Louis XIV to Napoleon, The Fate of a Great Power*, London, UCLA Press.
- Blanning, T.C.W. (1994), Paul Schroeder's Concert of Europe, *The International History Review*, Vol. 16, No. 4 (Nov., 1994), 701-714.
- Bull, H. (1978), *The Anarchial Society*, London, The McMillan Press Ltd. (2nd ed.).
- Bridge, F.R. & Bullen, R. (1980), *The Great Powers and the European System*, London, Longman.
- Chadwick, H. (1986), *Augustine, A Very Short Introduction*, Oxford, Oxford University Press.
- Chapman, T. (1998), *Congress of Vienna*, London, Routledge.
- Delfiner, H. A. (2003), Alexander I, The Holy Alliance and Clemens Metternich: A Reappraisal, *East European Quarterly*, Vol:37, No:2, 127-150.
- Grab, A. (2008), *Napoleon and the Transformation of Europe*, New York, Palgrave.
- Holbraad, C. (1971), *The Concert of Europe, A Study in German and British International Theory*, New York, Barnes and Noble.
- Jervis, R. (1985), From Balance to Concert: A study of International Security Cooperation, *World Politics*, Vol. 38, No. 1. (Oct., 1985), 58-79.
- Lee, S. J.(1982), *Aspects of European History*, London, Routledge.
- Levy, J. S. (1994), The Theoretical Foundations of Paul W. Schroeder's International System, *The International History Review*, Vol. 16, No. 4 (Nov., 1994), 715-744.
- Ikenberry, J. (2001), *After Victory*, Princeton, Princeton University Press.
- Kissinger, H. (1956), The Congress of Vienna: A Reappraisal, *World Politics*, Vol. 8, No. 2 (Jan., 1956), 264-280.
- Kissinger, H. (1957), *A World Restored*. London, Phoenix Press.
- Mowatt R. B. (1922), *A History of European Diplomacy 1815-1914*, London, Edward Arnold & Co.
- Rich, N. (1992), *Great Power Diplomacy*, New York, McGraw-Hill.
- Richmond, O. P. (2008), *Peace in International Relations*, London, Routledge.
- Rosecrance, R. N. (2002), War and Peace, *World Politics*, Vol. 55, No. 1 (Oct., 2002), 137-166.
- Seaman, L.C.B. (1955), *From Vienna to Versailles*, London, Methuen and Co. Ltd.
- Schneid, F. C. (2008), Kings, Clients and Satellites in the Napoleonic Imperium, *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 31, No. 4, 571 – 604, August 2008, 571-604.

Schroeder, P. W. (1989), The Nineteenth Century System: Balance of Power or Political Equilibrium?, *Review of International Studies*, Vol. 15, No. 2, Special Issue on the Balance of Power (Apr., 1989), 135-153.

Schroeder, P.W. (1990), Napoleon's Foreign Policy: A Criminal Enterprise, *The Journal of Military History*, Vol. 54, No. 2 (Apr., 1990), 147-162.

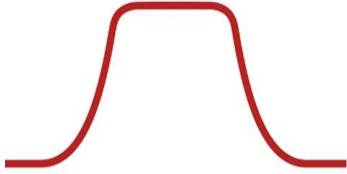
Schroeder, P. W. (1992), Did the Vienna Settlement Rest on a Balance of Power?, *The American Historical Review*, Vol. 97, No. 3 (Jun., 1992), 683-706.

Schroeder, P. W. (Nov, 1994) Balance of Power and Political Equilibrium: A Response, *The International History Review*, Vol. 16, No. 4 (Nov. 1994), 745-754.

Schroeder, P. W. (1994), *The Transformation of European Politics*, Oxford, Oxford University Press.

Schroeder, P. W. (2001), A. J. P. Taylor's International System, *The International History Review*, XXIN. 1: March 2001, 1-27.

Taylor, A.J.P. (1953), *The Struggle for Mastery in Europe 1848-1918*, Oxford, Oxford University Press.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 164-192

First Submission:07.05.2022

Revised Submission After Review:15.06.2022

Accepted For Publication:27.06.2022

Available Online Since:30.06.2022

Research Article

An Economic and Legal Evaluation of Peasantism and Land Issue in the Second Constitutional Period¹

Ergül Ballı²

Abstract

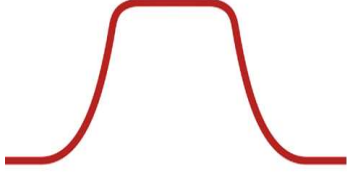
The 2nd Constitutional Monarchy period, which covered the years between 1908 and 1918, was a period, during which reformist steps were taken in the Ottoman economic and social life. Union and Progress, the dominant political party of the period, developed a reformist style on the peasant and land issue of the society to which it belonged. The Unionists, made political promises such as distribution of land to landless village folk and to village folk possessing a very small amount of land, provision of affordable credits and elimination of the tithe tax or improvement of the tithe tax collection method. While, it had adopted a political discourse defending small peasantry before coming into power, the Union and Progress, is, without any doubt, a political party defending the class interests of Muslim-Turkish bourgeoisie. After coming into power, it fell under the influence of the dominant classes and adopted an agriculture policy, while being populist in discourse, actually in factor of large taxpayers in practice. Also, through the provisional laws, which went into effect, starting from the year 1913, it re-formulated the land laws in favor of large farmers, engaged in modern agriculture. The purpose of the present study is to analyze the economical and social effects of the Union and Progress's peasant policy, along with its continuity and rupture elements.

Keywords: Peasantism, Land Ownership, Tithe Tax, Land Law

JEL Codes: K11, N00, N40, N50, Q15

¹ This study, which was produced from the doctoral thesis of the Author titled "Agricultural Policies of the Second Constitutional Era" and prepared under the supervision of Ahmet Tabakoğlu, was created by reviewing a paper presented at the 14th National Social Sciences Congress organized by the Social Sciences Association of Turkey and held between 23-25 November 2015.

² Assist. Prof. Dr., İstanbul Gedik University, Gedik Vocational School, Department of Foreign Trade, İstanbul/Turkey, ergul.balli@gedik.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0943-0157>.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), .164-192

İlk Başvuru:07.05.2022

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:15.06.2022

Yayın İçin Kabul Tarihi:27.06.2022

Online Yayın Tarihi:30.06.2022

Araştırma Makalesi

İkinci Meşrutiyet Döneminde Köycülük ve Toprak Meselesine Dair İktisadi ve Hukuki Bir Değerlendirme ¹

Ergül Ballı²

Öz

1908-1918 arasını kapsayan II. Meşrutiyet dönemi, Osmanlı iktisadi ve sosyal hayatında reformist adımların atıldığı bir dönem olmuştur. Dönemin hakim siyasal partisi olan İttihat ve Terakki, içinde bulunduğu toplumun köylü ve toprak meselesine ilişkin reformist bir üslup geliştirmiştir. İttihatçılar, topraksız veya az topraklı köylüye toprak dağıtılması, ucuz kredi temini, aşar vergisinin kaldırılması veya aşar tahsil usulünün iyileştirilmesi gibi siyasi vaatlerde bulunmuşlardır. İktidara gelmeden evvel küçük köylülüğü savunan bir siyasi söylem benimsemiş olsa da İttihat ve Terakki, kuşkuyla yer vermeyecek biçimde Müslüman-Türk burjuvazisinin sınıfsal çıkarlarını savunan bir siyasal partidir. İktidara geldikten sonra hakim sınıfların etkisine girerek söylemde popülist pratikte büyük toprak sahiplerinden yana bir tarım politikası benimsemiştir. 1913 yılından itibaren yürürlüğe giren muvakkat kanunlarla da toprak hukukunu, büyük ve modern tarımla uğraşan çiftçiler lehine yeniden formüle etmiştir. Bu çalışmanın amacı, İttihat ve Terakki'nin köylü politikasının iktisadi ve toplumsal etkilerini süreklilik ve kopuşlarıyla birlikte analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: Köycülük, Toprak Mülkiyeti, Aşar Vergisi, Toprak Hukuku

JEL Kodlar: K11, N00, N40, N50, Q15

¹ Yazarın, Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu danışmanlığında hazırladığı "II. Meşrutiyet Dönemi Tarım Politikaları" başlıklı doktora tezinden üretilen bu çalışma aynı zamanda Türkiye Sosyal Bilimler Derneği tarafından düzenlenen ve 23-25 Kasım 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen 14. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan bildirinin gözden geçirilmesi ile oluşturulmuştur.

² Dr.Öğretim Üyesi, İstanbul Gedik Üniversitesi, Gedik Meslek Yüksekokulu, Dış Ticaret Bölümü, İstanbul/Türkiye, ergul.balli@gedik.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0943-0157>.

1. Giriş

1908-1918 arası kapsayan II. Meşrutiyet'in ilk beş yıllık dönemi, daha ziyade İttihatçı-İtilafçı çekişmesine dayalı bir siyasal mücadele ortamı olmuş ve bu dönemde kurulan hükümetler, liberal iktisat politikasıyla ekonomiyi yönetmişlerdir. Fakat 1913 yılında İttihat ve Terakki'nin siyasal iktidarı ele geçirmesinin ardından başlayan ikinci beş yıllık dönemde ekonomik ve toplumsal alanda İttihatçı modelin uygulanması için tarihsel şartlar olgunlaşmış bulunuyordu. Devletin kurtuluşunu Avrupa'dan bağımsız ve milli bir ekonominin kurulmasına bağlayan İttihat ve Terakki, benimsediği ekonomi modelinin toplumsal temelini milli burjuvaziye dayandırmak suretiyle Osmanlı-Türk toplumunda burjuva ideolojisinin temellerini atmış oldu. İttihat ve Terakki hükümetlerinin siyasal programlarının uygulamaya konulmasıyla ekonomi, hukuk, eğitim, kadın hakları gibi alanlarda önemli dönüşümlerin yaşandığı bu dönemde dikkate değer bir düzeyde popülizm ve halkçılığa da rastlanmaktadır.

Öte yandan Osmanlı toplumu 19. yüzyılın özellikle ikinci yarısından itibaren bambaşka bir ruha sahiptir. Daha ziyade kentsel mekânda kendine yer bulan bu Batılı ruh, üretim ilişkileri ve sosyo-ekonomik yapıda da önemli dönüşümler yaratmış; Anadolu köylüsü kıyı kesimler başta olmak üzere gitgide dünya kapitalist ilişkilerinin içine çekilmeye ve piyasa koşullarından etkilenmeye başlamıştır. Köylünün borç yükünün artması ve toprağını kaybetme tehlikesinin belirginleşmeye başladığı bu sürece, merkezi hükümetin askeri ve mali baskıları da eklenince Anadolu köylüsü için yaşam koşullarının güçleştiği ileri sürülebilir. Ürettiği ürün daha ziyade Batılı ihracatçı tüccarlarca düşük fiyatla satın alınarak ihraç edilen ve emeğinin maddi karşılığını alamayan köylü, eğitim ve sağlık imkânlarının yetersizliği karşısında adeta bir yoksulluk kısır döngüsünün içinde kalmıştır. 24 Temmuz 1908 günü yeniden ilan edilen Meşrutiyet ise halkın diğer kesimlerinde olduğu gibi köylülerde de refahın artacağı yönünde bir beklenti yaratmış ve hürriyet lafı köylü arasında da işitilir olmuştur. Bu çalışmada Osmanlı aydınlarının küçük köylülüğün durumunun iyileştirilmesine yönelik çözüm önerileri ile İttihat ve Terakki'nin kırsal kesime yönelik pratikleri ele alınmıştır.

Çalışmada girişin ardından gelen ikinci bölümde kapitalizmin İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya'daki tarımsal yapı ve köylüler üzerinde yarattığı dönüştürücü etki hakkında kısaca bilgi verilmiş ardından 19. yüzyıldan itibaren kapitalistleşmeye başlayan Osmanlı kırsalının 20. yüzyılın başındaki görünümü betimlenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise 24 Temmuz 1908 günü Kanun-i Esasi'nin yeniden ilanının ardından köylüye el uzatacağına inanılan Meşrutiyet'in Osmanlı aydınları üzerindeki etkisi, küçük köylünün iktisadi ve sosyal durumunun iyileştirilmesi temelinde ele alınmıştır. Bu maksatla dönemin süreli yayınlarında yazılar yazan köycülük taraftarı kalemlerin fikirlerine yer verilmiştir. Osmanlı basımından verilen örneklerin ardından İttihat ve Terakki hükümetlerinin köylüyü içinde bulunduğu iktisadi, mali ve sosyal baskıdan kurtarmak için benimsemiş olduğu pratik çözümler irdelenmiş; köy ve köylü meselelerine dair atılan adımların oldukça çekingen adımlar olduğu her fırsatta dile getirilmiştir. Dördüncü bölümde söylemde popülist olmasına rağmen daha ziyade modern ve büyük çiftçi ile toprak sahiplerinin çıkarına yönelik politikalar üreten İttihat ve Terakki hükümetinin toprak hukukunda değişiklikler yaptığı muvakkat kanunlar incelenerek toprak mülkiyeti üzerindeki olası etkileri kısaca tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise İttihat ve Terakki hükümetlerinin Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde kırsal alanı şekillendiren köylü ve toprak politikası hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Tarımın Kapitalistleşmesi ve Küçük Köylülüğün Gelişimi

Tarımsal yapıda yaşanan değişimin ekonomi-politik açıdan analizinde pre-kapitalist tarımsal yapıların kapitalizmle ilişkiye geçmesiyle birlikte köylülüğün nasıl dönüştüğü önemlidir.¹ Piyasaya dönük tarımsal üretime geçilen yerlerde kapitalist birikim sürecinde köylüler, zamanla topraklarını kaybedip ücretli tarım işçilerine dönüşebilirler. Bu da kırsal kesimde sınıfsal farklılaşma ile mülkiyet ve gelir kutuplaşmasını artırır. Toprağın bol işgücünün kıt olduğu yani toprak üzerinde bir baskının olmadığı ve kırsal alanda küçük ve bağımsız köylülüğün yaygın olduğu yerlerde ise köylüler, böyle bir proleterleşme süreci yaşamazlar. Fakat kapitalizmin kırsal alana girmesiyle birlikte köylülerin elinde yeterli tarımsal araç ve işletme sermayesi yoksa köylünün borçluluğu artar ve “bağımsızlık” bağımlılık haline alır. Köylü çoğu zaman devlete ve tefeciye olan borcunu ödeyebilmek için başka bir toprak sahibinin tarlasında ortakçı olarak çalışmaya başlar. Böylelikle doğrudan tarımsal üretimle uğraşmayan devlet, toprak sahibi, tefeci ve tüccar için ödemede bulunarak varlığını sürdürmek durumunda kalabilir.

Tarihsel olarak bakılacak olursa, kapitalist gelişme karşısında köylülüğün iktisadi ve toplumsal niteliği zamansal ve mekânsal bağlamda farklı dönüşümlere uğramıştır. Serflüğün ve feodalizmin en erken tarihte çözüldüğü İngiltere, aynı zamanda dünyada sanayi devrimini gerçekleştiren ilk ülke olarak özgün bir kapitalist birikim modelinin temsilcisidir. İngiliz köylülüğünün yok edilmesi ile İngiliz aristokrasisi tarafından hem serflerin ekip biçtiği toprakların etrafının çitlenerek kapatılması hem de mera ve ormanların özel mülkiyete geçirilmesi eş anlamlı gerçekleşmiştir. 14. yüzyılda başlayan bu olgu, 16. ve 18. yüzyıllarda yeni bir ivme kazanarak İngiliz tarzı “ilkel birikim”in yolunu açtı. Toprakta koparılarak “özgürleştirilen” köylülerin şehirlerdeki işçi adaylarını oluşturmaya başlamasıyla birlikte işçiye geçimlik seviyede ücret ödenmesi kritik öneme sahipti. Bu anlamda stratejik bir emtia olan tahıl üretimi kârlı hale geldikçe soylu toprak sahipleri, topraklarını kiralamaya başladı. Kiracı çiftçiler yüksek kira bedellerini ödeyebilmek ve kârını yüksek tutabilmek için verimliliği arttırmaya ve maliyetleri düşürmeye yöneldi. Piyasaya yönelik üretim yapmak isteyen ve yoğun rekabet ortamında tutunmaya çalışan küçük toprak sahiplerinin bazıları piyasa zorunluluklarını yerine getirip topraklarını genişletirken bazıları da verimliliği arttırmayı başaramayıp en sonunda mülksüzleşti. Köylülerin topraklardan sürülmesi sonraki yüzyıllarda da devam etti ve 19. yüzyıla gelindiğinde İngiltere kırsalında büyük toprak sahibi, kapitalist çiftçi ve mülksüzleşen ücretli tarım işçilerinden oluşan sınıfsal bir yapı ortaya çıktı. Başka bir deyişle İngiliz köylülüğü kapitalist birikim sürecinde yok oldu (Köymen, 2007: 157-158).

Fransa’da ise büyük köylü nüfusunun feodal bağlarından koparılarak serf yerine küçük ve özgür köylülüğe dönüşmesi, 1789 devrimi ile gerçekleşti. 19. yüzyılın son çeyreği gibi geç bir dönemde bile halen nüfusun 2/3’ü kırsal alanlarda yaşıyordu. Bununla birlikte Fransız aristokrasisi devrimden sonra da siyasal gücünü korumaya devam etti. Küçük köylülüğün yaygın biçimde varlığını koruması ve aristokrasinin devrimden sonra da gücünü korumaya

¹ “Köylü” ve “çiftçi” kavramları arasında çoğu zaman bir farklılaşmaya gidilir. Oya Köymen, köylüyü “çok belirli tarihsel-iktisadi koşullar bağlamında, teknik olarak ilkel teknolojiyle, temel olarak kendi geçimini sağlamak için üretim yapan, belli bir homojenliği olan özgür, küçük toprak sahibi” olarak tanımlarken çiftçiyi “modern tarım teknikleriyle çalışan, şehirdeki girişimciler gibi kâr amaçlı piyasa için üretim yapan tarımsal üreticiler” olarak tanımlar (Köymen, 2012: 13). Henry Bernstein genel olarak “basit yeniden üretim yapan ve özellikle kendi “asgari geçimlik” yiyeceğini sağlayan hane halkı çiftçiliği” anlamında kullanılan “köylü” ve “köylülük” kavramını, analitik kullanımıyla ve tarihsel olarak çoğunlukla küçük ölçekli aile çiftçiliği yapılan pre-kapitalist toplumlar ve kapitalizme geçiş süreçleri ile ilişkilendirerek sınırlar (Bernstein, 2009: 13).

devam edebilmesi nedeniyle Fransız girişimciler, sanayiden ziyade finansal alana yöneldi (Köymen, 2012: 65).

Avrupa’da sanayileşme kervanına en geç katılan ülke olan Almanya’da köylülüğün dönüşüm modelinin özü, feodal üretim birimlerinin radikal bir değişime uğramadan kapitalist üretim sürecine katılmış olmasıdır. 19. yüzyılın ortasına gelmeden serfliğin hukuken kaldırılmasıyla birlikte feodal toprak sahibi olan “junkers”ler, kapitalist toprak sahipleri haline dönüştüler. Hukuken bağımsız olan serflerin fiili bağımlılıkları sürmeye devam ettiği için Alman köylüler, hem feodal hem de kapitalist sömürü biçimlerine maruz kaldı. Tarımda pazar için üretim başladığında Almanya’nın henüz bütünleşmiş bir pazara sahip olmaması ve kırsal alanda feodal sömürü kanallarının halen açık olması yüzünden piyasa için üretim yapma yönünde bir baskı ve verimliliği artırma yönünde bir kaygı yoktu. Bu yüzden serflerin hızlı bir biçimde proleterleşmemesi yüzünden emekten tasarruf sağlayan sermaye-yoğun teknolojilerle sanayisi hızla gelişen Almanya’nın tarımı, belli bir süre oldukça geri bir düzeyde kaldı (Köymen, 2012: 59).

Serfliğin yasal olarak 1861’de kaldırıldığı Rusya, 19. yüzyılın ikinci yarısında bünyesinde Avrupa’nın en yüksek köylü nüfusunu barındırıyordu. Ülke çapında yaygın olan komünlerden dolayı Rusya köylülüğünün içinde bulunduğu tarihsel koşullar, diğer Avrupa ülkelerinden daha farklı ve özgün bir niteliğe sahipti. Bu komünlerde ekilebilir topraklar, üyeler arasında belirli aralıklarla yeniden dağıtılıyordu. Üreticiler tarlalarda ürettikleri ürünleri sahiplenebiliyorlardı. Fakat serfliğin kaldırılmasının ardından Çarlık, komünleri ağır vergiler ve tefecilik yoluyla sömürü mekanizmalarının insafına terk etti (Köymen, 2012: 61-62). Giderek toprağın belli ellerde toplanması hızlandı ve tarımsal alanda küçük köylülük geriledi (Toprak, 2013: 170). Rusya kırsalında köylülüğün içinde bulunduğu durum, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Rus aydınlar arasında halkçılık hareketinin taraftar bulmasını sağladı. Kapitalizm aşamasının yaşanmasına gerek kalmadan köy komünleri aracılığıyla sosyalist bir toplum kurulabileceğini savunan Narodnikler (halkçılar), kırsal alanlara kadar giderek köylüleri siyasallaştırmaya çalışıyorlardı (Köymen, 2012: 61-62).

Buraya kadar anlatılan tarihsel örnekler göstermektedir ki, İngiltere’de köylülüğün tamamen ortadan kalkmasının aksine diğer Batı Avrupa ülkelerinde serfliğin yasal olarak kaldırılmasının ardından küçük toprak mülkiyeti, faklı yoğunlukta olmak üzere varlığını korumuştur. Küçük toprak mülkiyetinin yaygınlaşması ise çoğu durumda köylülerin büyük bir kırsal borçluluk altında kalmalarına yol açmıştır.

Avrupa kapitalizminin Osmanlı kırsal alanını ve köylülüğü dönüştürmeye başlaması ise 19. yüzyıldan itibaren karşılaşılan bir olgudur. Geç Osmanlı ve Erken Cumhuriyet yıllarının tarımsal yapısı ve toprak mülkiyeti üzerinde çalışma yapan araştırmacılar, köylü meselesinin analizinde önemli bir gösterge olan toprak mülkiyetinin dağılımı konusunda birbirinden farklılaşan iki türlü yorum getirmişlerdir. Bu yorumlardan ilkinde göre, Osmanlı kırsalına giren tefeci-tüccar sermayesi kırsal alanda bir mülksüzleşmeye yol açmış ve toprak kutuplaşması meydana gelmiştir. Başka bir deyişle 19. yüzyılın ikinci yarısı boyunca süren ve 20. yüzyıla taşan bir proleterleşme veya yarı-proleterleşme² süreci yaşanmıştır.³ İkinci yoruma göre de

² Proleterleşme, doğrudan üreticinin üretim araçlarından yoksun kalarak “özgür” ücretli emek haline gelmesi iken yarı-proleterleşme, borç bağımlılığı içindeki üreticilerin kısmen üretim araçlarından yoksun kalarak emeğini satması veya üretim araçlarına ulaşımı kısıtlı olan üreticinin tarımdan elde ettiği gelirin kendi geçimini sağlayamaya yetmemesi nedeniyle emeğini satmak zorunda kalmasıdır. Kavram, “özgür” ücretli emeğe yönelen bir geçiş sürecine de vurgu yapmaktadır (Bernstein, 2009: 72).

³ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. (Tökin, 1990; Cin, 1992, 400). Osmanlı’dan Cumhuriyete oldukça adaletsiz bir toprak dağılımının miras kaldığını belirten Köymen, 1920’lerde nüfus mübadelesi sırasında Müslüman olmayanlara ait büyük çiftliklerin, fazlaca parçalanmadan Türkler tarafından

Osmanlı tarımsal ve ekonomik yapısına damga vuran küçük ve bağımsız köylülük, Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesine kadar olan süreçte tarımsal yapıdaki egemen konumunu korumuş; toprak mülkiyetine dayalı büyük tarımsal işletmelerin oluşumu sınırlı kalmıştır (İslamoğlu, 2009: 57-58; Arıcanlı, 2009: 140). Hatta bu yapı fazlasıyla korunarak Cumhuriyet ekonomisi tarafından miras alınmıştır.

Anadolu kırsalındaki iktisadi ve toplumsal yapının daha derinden analizi için sayıların dünyası maalesef yeterli, güvenilir ve amaca uygun tarihsel veriyi sunamamaktadır. Osmanlı dönemine ait ilk modern tarım istatistikleri 1909, 1913 ve 1914 yılları gibi geç bir dönem için düzenlenen ve Orman ve Maadin ve Ziraat Nezareti (daha sonra Ticaret ve Ziraat Nezareti) tarafından yayınlanan tarım sayımlarıdır. Fakat bu istatistiklerde tarımın yapısal özelliklerinden ziyade üretim performansına dair veriler yer almaktadır.

Tablo 1: 1913 Yılında Ekilen Toprakların Dağılımı

Aileler	Aile Sayısı	Çiftçi Ailelerinin Yüzdesi	Toprakların Yüzdesi
Derebeyi	10.000	1	39
Toprak Ağası	40.000	4	26
Orta ve Az Topraklı Köylü	870.000	87	35
Topraksız Köylü	80.000	8	-

Kaynak: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1973: 2.

Bu bağlamda geç dönem Osmanlı tarımında toprak dağılımına dair tek istatistik, 1913 yılına aittir. Buna göre, Anadolu kırsalında yaşayan 1.000.000 ailenin %87'sinin bütün toprakların %35'ine sahip olmasına karşılık, ailelerin sadece %1'inin toprakların %39'una ve %4'ünün de toprakların %26'sına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle toplam ailelerin %5 gibi çok az bir kısmını oluşturan derebeyi ve onun ticarileşmiş hali olan toprak ağalarının, toplam tarım arazilerinin %65'ini elinde tutmasına karşılık ailelerin %8'inin hiç toprağı olmadığı⁴ Tablo 1'de görülmektedir.

devralındığını belirtir. Bilhassa Çukurova'da büyük Ermeni mülklerinin önemli bir bölümüne, eski aşiret reisleri ile bölgeyi temsil eden milletvekilleri ve yörenin etkili kişilerinin sahip çıktığını, siyasi ilişkileri sayesinde de arazilerin tapularını kolayca elde ettiklerini ileri sürer. Mübeccel Kıray'ın çalışmasını esas alan Köymen, özellikle Akdeniz, Ege ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1920'lerde büyük toprak sahipliğinin daha da güçlendiğini belirtir (Köymen, 2012: 107-109).

⁴ Köymen'e göre Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu izleyen yıllarda toprak dağılımı daha da adaletsiz hale gelmiştir. 1913 yılında çiftçi ailelerin %87'si ekilebilir toprağın %35'ine sahipken 1927'de köylülerin yaklaşık %76'sı ekilebilir toprağın %7'sine sahipti (Köymen, 2012: 114). Sönmez'e göre Kemalist devrimlerin hızlandığı 1930'larda ise ülkedeki işlenebilir tarım topraklarının %40-50'si büyük toprak sahipleri ile toprak ağalarının ellerinde bulunuyordu. Ülke topraklarının %40'ı ise orta büyüklükte ve varlıklı çiftçinin mülkiyetindeyken; ülke nüfusunun %65-70'ini oluşturan yoksul köylüler ise işlenebilir tarım topraklarının sadece %5-10'una sahiptiler (Sönmez, 1998: 15).

Tablo 2: 1912 Yılında Toprakların İşletme Büyüklüğü Açısından Dağılımı

İl	Ortalama işletme büyüklüğü (dönüm)	İşletmelerin dağılımı (%)		
		10 dönümden az	11-50 dönüm arası	51 ve daha fazla dönüm
Erzurum	15	45	40	15
Van	33	36	37	27
Mamurat'ülaziz	19	27	45	28
Bitlis	83	21	41	38
Trabzon	16	38	46	16
Canik (Samsun)	17	19	60	21
Urfa*	31	18	53	27
Diyarbakır	40	17	36	47
Sivas	24	32	46	22
Ankara	41	13	58	29
Konya	35	23	46	31
Adana	45	18	36	46
Kastamonu	19	28	58	14
Bolu	20	19	66	15
Aydın (İzmir)	45	18	36	46
Bursa	23	15	60	25
Karasi	54	35	43	22
Biga	20	21	49	30
İzmit	27	-	67	33
İstanbul	11	43	35	22

Kaynak: Mears,1924; akt. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1973: 29.

1912 yılında Anadolu'nun farklı bölgeleri için derlenen istatistiklere göre ortalama işletme büyüklüğünün en yüksek olduğu yerler sırasıyla Bitlis, Karesi, Adana ve Aydın (İzmir), Ankara, Diyarbakır, Konya, Van ve Urfa'dır. Diğer yerlerde ortalama işletme büyüklüğü 27 dönüm ve daha azdır. Adana, Aydın ve Bitlis haricinde diğer tüm bölgelerde 50 dönümden daha az toprağa sahip işletmelerin oranı %67 ile %86 arasında değişmektedir. Tablo 2'de görüleceği üzere bu grubun içindeki işletmelerin önemli bir kısmı ise 10 dönümden daha az olan tarımsal işletmelerdir.

Tarihsel istatistiklerin yetersiz kaldığı anlarda tarihsel olayları betimleyen verilerle bu boşluğu doldurmak mümkün olabilmektedir. Bu anlamda Tanin gazetesi yazarlarından Ahmet Şerif Bey'in Meşrutiyet'in ikinci kez ilanının ardından 1909 yılında Anadolu'ya yaptığı ilk gezide uğradığı Yalvaç-Üyükü Köyü'nde konuşma fırsatı yakaladığı ihtiyar bir köylünün

anlattıkları, küçük köylünün vaziyetini betimlemek açısından eksiksiz alıntı yapmaya değer niteliktedir. İhtiyar köylü, köylülüğün genel durumu, arazi ihtilaflarına⁵ sebep olan mülkiyet yapısı, tarımsal alet ve üretim yöntemlerinin geriliği⁶, tarımsal girdi temininde yaşanan aksaklıklar ve tarımsal kredi sorunu gibi meseleleri tüm çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir:

“Hürriyyet, şimdiye kadar, bizim işittiğimiz bir laf değildi. Fakat, bize söylenen sözlerden, ba’zı işlerden anlıyoruz ki, bu, iyi bir şeydir. Bize, bu sözler, pek tatlı geldi, artık, her şeyin düzeleceğini, vergilerin doğruluk ve kolaylıkla toplanacağını, köydeki kanlı, katil, hırsızların terbiye edileceğini, askere giden çocuklarımızın senelerce aç, çıplak bekletilmeyerek vaktinde tezkirelerinin verileceğini, me’mûrların istedikleri gibi iş görmeyeceklerini, her şeyin değişeceğini zannetmiştik. Fakat, hâlâ, bir şey olmadı. Evvelce ba’zı işler daha düzgün gitmekte iken, bugün, bütün bütün karıştı. Hükümete gitsek âmir, me’mûr belli değil... Hükümet, hâlâ bizim dertlerimize bakmıyor. – Karşıda toprak ve yıkık bir evi göstererek- şu evin kıymeti on sekiz bin kûsûr kuruştur, bunun, yılda, yetmiş beş bin kuruş vergisi var. Hâlbuki, böyle on tane ev bir araya gelse, yine bu kadar etmez. Bir tarlanın, üç-beş kişi elinde, tapu senedleri vardır, sürmekte olduğumuz tarlaların bizim olduğundan şüpheliyiz. Bu yüzden, her gün, kavgalar oluyor, ba’zân, ölüm olayları meydana geliyor. Hükümete, mahkemeye gidiyoruz, dert anlatamıyoruz. O, yalnız,

⁵ Arazi ihtilafı konusunda hayli ilgi çekici örneklerden biri de Aydın’da bulunan Çakırbeyli köylüleri ile Çakırbeyli çiftlik sahibi Adnan [Menderes] Bey arasında yaşanmıştır. Buna göre 400 kişiden oluşan köyün sınırları dahilinde bulunan mera konusunda köylüler ile Adnan Bey arasında çekişme yaşanmaktaydı. Hayvanlarını otlatma imkânından yoksun kalan köylüler merkezi hükümetten yardım istemekteydiler. Bkz. (BOA., DH. MUİ., 5 Kanun-ı evvel 1325/18 Aralık 1909: 47-1/41). Öte yandan arazinin hukuki durumunu kesinleştirmek üzere Aydın Bidayet Mahkemesi’nde yapılan yargılama neticesinde 2 Teşrin-i evvel 1324 (15 Ekim 1908) tarihli mahkeme ilamı ile çekişme konusu meranın eskiden beri köy halkının hayvanlarını otlattığı bir arazi olduğu anlaşılmış ve meranın eskiden olduğu gibi mera olarak kullanılmasına karar verilmişti (BOA., DH. MUİ., 25 Şubat 1325/10 Mart 1910: 75/61). Mahkeme kararını beğenmeyen çiftlik sahibi üst yargıya başvurduğu için kesin karar verilinceye kadar köylülerin müdahalesinin engellenmesi gerekiyordu. Fakat Çakırbeyli’nin kiracı köylüleri, meranın tarlaya çevrilmesine isyan etmişlerdi (BOA., DH. MUİ., : 23 Kanun-ı evvel 1325/5 Ocak 1910: 47-1/41). Köylülerin çektikleri ilk telgrafın üzerinden yaklaşık üç ay geçmişti, fakat ihtilaf meselesi arazi ile ilgili gerginlik giderek artmıştı. Aydın livası idare meclisi de ilam hükmü kesinlik kazanıncaya kadar hem kiracı köylülerin hem de çiftlik sahibinin müdahalesinin engellenmesine karar vermişti. Çakırbeyli imam, muhtar ve ahalisinin Dahiliye Nezareti’ne yazdıkları şikâyet yazısına göre, köylüler bu karara uymuşlardı. Oysa hiçbir kanuni gerekçe olmadan mahalli hükümet tarafından Jandarma Kumandanlığı’na yazılı bir emir verilerek köylülerin engellenmesi emredilmişti. Bu iş için Jandarma Kumandanlığı’nda görevli ve Meşrutiyet öncesi dönemde yaptığı kötülüklerle ün salmış mülazım-ı sani [teğmen] Hüseyin Ağa, görevlendirilmişti. Köylülerin ifadesine göre çarşı meydanında bağırarak Hüseyin Ağa, “*bugün Çakırbeyli’ye mezar kazmaya gidiyorum*” demişti. Yasal haklarını korumaya çalışan köylüler, durumu merkezi hükümete bildirerek adaletin sağlanmasını istiyorlardı (BOA., DH. MUİ., 25 Şubat 1325 (10 Mart 1910): 75/61). Köylülerin şikâyet dilekçesinin üzerine Dahiliye Nezareti, Aydın vilayetinden adaletin sağlanması için gereğinin yapılmasını istemişti (BOA., DH. MUİ., 3 Mart 1326/16 Mart 1910: 75/61). Mahalli hükümetin verdiği bilgiye göre ise Çakırbeyli çiftliği, Defter-i Hakani senedi ile Adnan Bey’in tasarrufunda bulunuyordu ve üçüncü şahısların müdahaleye hakkı yoktu. Aksini düşünen köylülerin mahkemeye başvurarak sonucu beklemleri gerekiyordu. Defter-i Hakani senedinin varlığı ve ifade ettiği hükme göre, dava sonuçlanana kadar köylülerin tecavüzünün önlenmesi gerektiği için vilayet idare meclisi bu yönde bir karar almıştı (BOA., DH. MUİ., 4 Nisan 1326/17 Nisan 1910: 75/61).

⁶ Ziraatle ilgili teknik yazıların çıktığı bazı süreli yayınlarda tarımsal üretim yöntemlerinin ortaçağdan kalma olduğu ve üretici köylünün bilimsel tarzda ziraat usullerine ilgisiz kaldığı sıklıkla dile getirilir. Bu konuda bir örnek için bkz. (Süleyman Kadızade Rıfat, Mayıs 1329 /Mayıs-Haziran 1913: 17-18).

zamanı gelince, vergi toplamayı düşünüyor. Hasan'ın vergisini Hüseyin verir, Ahmed'in borcunu Mehmed öder. Bütün sene çalışır, her sene vergilerimizi veririz, zâten, vermesek de, zorla, kanımızı, yorganımızı, satarak alırlar. Böyle iken, yine borçtan kurtulamayız. Birkaç senedir, köyden, ekecek tohumluk bulamayanlar çoktur, hiçbir taraftan yardım olmadığından, ister istemez, ağalardan bir kile tohumluğu yüz-yüz yirmi kuruşa yâhûd üç kileye karşılık alır ekeriz. Artık o ağalar, başımıza belâ kesilir, köylüyü, hep edepsizlerden olan, adamlarına döğdürür, hapsedtirir, ba'zân, hükümet aracılığı ile, korkutur da, veremeyenlerden, alacağını öyle alır. Gerçi, bu sene, Zirâat Bankası veriyorsa da, bu, bizi doyurmuyor. Bu para, köyümüze girmeden bitiyor.” (Ahmet Şerif, 1999: 33-34).

Bu sözler, Akçuraoğlu Yusuf [Akçura]'nın sözleriyle ifade edersek “*Türk saltanatının bekçisi sıfatıyla mütemadi kan...; Türk saltanatının hazinesini doldurmak için mütemadi ter*” (Akçura, 2006: 134) döken Anadolu köylüsünün içinde bulunduğu durumu yalın bir dille anlatmaktadır. Parvus'un hesaplamalarına göre Anadolu köylüsü, tüm Osmanlı topraklarında Suriye hariç en ağır aşar vergisi yükünü taşıyan köylüydü (Parvus Efendi, 2005: 265). Köylünün ürettiği ürüne el koyma çabası içinde olan devlet, toprak ağası ve tefeci-tüccar sınıfına yabancı sermayenin Anadolu köylüsü üzerindeki baskısı da eklenince köylünün devlete yabancılaşması mümkün hale geliyordu. Meşrutiyet'in ilanının ardından ortaya çıkan köycülük düşüncesinin de etkisiyle köylünün içinde bulunduğu durumdan kurtuluşu için bir umut kapısı aralanmış oldu.

3. II. Meşrutiyet Döneminde Aydınların ve Hükümetin Köycülük Anlayışı

3.1 Meşrutiyet Aydınlarının Köycülüğü

Köycülük benzeri düşünceler 19. yüzyılın sonlarından itibaren ilk olarak kapitalistleşmiş ülkelerde gözlenmeye başlamıştır. 19. yüzyılda Sanayi Devrimi, her şeyi tepeden tırnağa değiştirerek büyük sosyal dönüşümlere gebe toplumsal yapılar oluşturmuştu. Kentleşme ve sanayileşme, eski toplumsal yapıları yıkıyor ve yerine yeni kurumlar yerleştiriyordu (Karaömerlioğlu, 2009: 284). Toplumsal yapıda meydana gelen değişimlerin belki de en sancılısı, kapitalizm karşısında küçük köylülüğün çözülmeye başlamasıydı. Küçük köylülüğün kapitalizme ve modern hayata nasıl ekleneneceği, köydeki üretim ilişkileri ve mülkiyet yapısının kapitalizmle temasa geçtiğinde nasıl şekilleneceği yani köylü meselesi, 20. yüzyıldan başlayarak dünyanın pek çok ülkesinde aydınların zihinlerini meşgul etmeye başladı. Kapitalist olgunluğa erişmiş ülkelerde köycü düşünceler, daha ziyade kentleşme ve sanayileşmeye verilen bir tepki niteliği taşıyordu. Mesela Amerika'da 1890'larda üçüncü bir parti olarak kurulan ve çiftçilerin partisi olarak gelişimine devam eden *Halk Partisi*, bu tarz bir tepkinin ürünüydü (Karaömerlioğlu, 2014: 22). Dünya kapitalist sistemine daha geç entegre olmuş ülkelerde ise köycülük daha farklı nedenlerle gündeme geldi. Rusya'da 1870'lerden itibaren gelişen Narodnikler'de olduğu gibi köylü hareketleri, bazı devrimci hareketler için bir “temel güç” vazifesi görüyordu (Karaömerlioğlu, 2009: 285).

Benzer biçimde çağın toplumsal sorunları, genel bir değişim havasının hâkim olduğu 20. yüzyılın başında Meşrutiyet aydınlarını da etkilemişti. Değişen yüzyılın başlarında Osmanlı fikir hayatında yoğun bir “halka doğru” hareketini gözlemlemek mümkündü. Genç Kalemler isimli dergi etrafında toplanan aydınlar, halk ve aydınlar arasındaki mesafeyi fark etmiş; meseleyi bir dil sorunu olarak yorumladıkları için aydınların halk diline dönmesini

savunmuşlardı (Berkes, 1964: 50-51). Fakat mesele dil sorunundan ibaret değildi, tam tersine asıl sorun kırsal ve kentsel alanda yaşayan halkın içinde bulunduğu iktisadi ve sosyal sorunlardı. Osmanlı gibi iktisadi potansiyeli tarıma endeksli olan ve nüfusunun %82'si köylerde yaşayan, en belirgin özelliği adeta bir köylü toplumu olan bu toplumda halka doğru hareketinin başka bir deyişle halkçılığın esasının “köycülük” olması gerekiyordu (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1973: 22).

Osmanlı aydın kesiminde halka yaslanarak devleti kurtarma fikrinin tarihsel şartları, Balkanlar'da ortaya çıkan ayrılıkçı hareketlerin 1860'lardan itibaren yarattığı büyük toprak kayıpları karşısında oluşmuş; Osmanlılık ve İslamcılık gibi akımların bir toplumsal harç görevini ifa edemediğinin anlaşılması üzerine Rus Narodnik hareketinin etkisiyle köycülüğün düşünsel gelişimi başlamıştı (Haspolat, 2011: 560). Balkan Savaşları sonucu Rumeli'nin de kaybedilmesi Osmanlı aydınları arasında Anadolu temasına –ve Anadolu köylüsüne yani halka- olan ilgiyi iyice pekiştirmişti. Rus Narodnik (halka doğru) hareketinin Türk aydınlarını etkilemesi ise üç kanaldan gerçekleşmişti. Balkan entelektüelleri ile Rusya'dan gelen Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyinzade Ali gibi göçmen Müslümanlar ve nihayet Ermeni aydınlarının ulusçu Taşnak akımına karşı geliştirdikleri sosyalist Hınçak hareketi Narodnik fikirlerin etki alanındaydı. Türkçü Meşrutiyet aydınları da bunlardan etkilenmişti (Berkes, 1964: 231-232; akt. Toprak, 2013: 170-171).

Bu yıllarda köylülere yönelik fikirlerin en başta dönemin etkin dergilerinden biri olan *Türk Yurdu*'nda Yusuf Akçura ama özellikle Parvus tarafından dile getirildiğini görmekteyiz. Dr. Alexander Israel Helphand nam-ı diğer Parvus Efendi, 1867'de Rusya'da doğmuş (Scharlau ve Zeman, 2007: 17 ve 20)⁷, Almanya'da doktora yapmıştı (Eröz, 1987: 347). 1910 yılının Kasım ayı başlarında İstanbul'a ulaşan Parvus'un yolu *Türk Yurdu* ile 1912'de kesişti ve Jön Türk liderleri tarafından kendisine yarı-resmi bir görev verildi. Bundan böyle Babiâli'nin nüfuzlu mali danışmanları arasında sayılıyordu (Scharlau ve Zeman, 2007: 173-176). Parvus'un ilk yazısına eklenen önsözde Yusuf Akçura, muhtemelen İttihatçıların ünlü Maliye Nazırı Cavit Bey'i kastederek ülkenin ekonomik durumunun analizini yapması için ülkenin tanınmış iktisatçılarına götürülen tekliflerin somut bir netice vermemesi üzerine *Türk Yurdu* sütunlarının bundan böyle Parvus Efendi'nin kalemine açıldığını duyuruyordu (Parvus Efendi, 2005: 259). Parvus, İttihat ve Terakki yöneticilerine yazılarında mutlaka köylülerin rejime kazandırılması gerektiğini öğütüyor; açıkça küçük köylülüğü savunuyordu. O'nun geri tarımsal bölgelerin kapitalizmle olan ilişkisi üzerine yaptığı analizler, Türk aydını -özellikle de Türkçü akım içindeki aydınlar- açısından ciddi anlamda uyarıcı bir etki yaratmıştı.⁸

Diğer Avrupalı sosyalistler gibi⁹ Parvus'a göre de, Türk köylüsü iki kanalla sömürülüyordu. Kıyı kentleri ve verimli tarım havzalarında üretilen ve Batı sanayisinin gereksinim duyduğu hammaddeler, düşük fiyatla satın alınıp karşılığında Batı Avrupa'nın ürettiği yüksek fiyatlı sanayi ürünleri satılmaktaydı. Öte yandan Osmanlı Devleti'nin Batı

⁷ Alexander Helphand, kimine göre Alman, kimine göre Rus kimine göre de Türk ajanıdır. Oldukça ilginç bir karakter olan Parvus, en nihayetinde milyoner bir sosyalist, Yahudi asıllı bir devrim taciridir. Scharlau ve Zeman tarafından kaleme alınan kitap (2007), Helphand'ın biyografisidir.

⁸ Niyazi Berkes, Türk aydınları arasında başlayan “halka doğru” hareketinin Türkçülük haline dönüşmesiyle sosyal reform ve kalkınma, Türk halkına ulaşma ve aydınlanma amaçlarını kaybetmiş olduğunu belirtmektedir (Berkes, 1964: 52).

⁹ Alman sosyal demokratların Rosa Lüksemburg, Alman kapitalizminin işçilerden sağladığı artı değeri Türkiye'de başta demiryolu olmak üzere doğrudan yatırımlar biçimde değerlendirdiğini, Türk devletinin de dış borçları aşar vergisiyle ödettiğini; böylelikle Türk köylüsünün Alman sermaye birikiminin yükünü taşıdığını belirtir (Kazgan, 2002: 31). Sovyet tarihçi Petrosyan Türk köylüsünün içinde bulunduğu durumu, “Osmanlı İmparatorluğu'nun yabancı sermayenin kölesi olması, köylünün sömürülmesini –ki bu, köylülerin hükümete olan hoşnutsuzluğunu iyiden iyiye artırıyordu- insafsız vergiler olmadan da kuvvetlendiriyordu” sözleriyle özetler (Petrosyan, 1974: 33).

Avrupa ile olan eşitsiz iktisadi ve ticari ilişkisinin yarattığı ağır borç yükü de yoksul Anadolu köylüsüne yüklenmekteydi (Parvus Efendi, 2013: 16). Anadolu köylüsünün ne kadar acınacak durumda olduğu ve bundan, ülke aydınlarıyla zenginlerin sorumlu olması gerektiği ancak Balkan Savaşları sırasında köylünün, düşman baskısına dayamaması ve yaşanan ulusal felaket neticesinde anlaşılabilmişti (Parvus Efendi, 2005: 303).

Türk Yurdu'nda yayımlanan "Köylüler ve Devlet" isimli bir yazısında Parvus, Türkiye'deki köylü sorununu, Osmanlı Devleti'nin iktisadi gücü yani bağımsızlığına kavuşması olarak gördüğünü belirtmişti. Devletin, sadece bir sınıfa değil bütün millete hizmet etmesi gerekir diyen Parvus'un halktan anladığı, halkın çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu Osmanlı toplumunda elbette ki önce köylülerdi. Hükümet önce onların iktisadi durumunu iyileştirmeli ve uygarlık seviyesinin gelişmesine hizmet etmeliydi. Oysa Osmanlı köylüsü unutulmuş ve terk edilmiş bir vaziyetteydi. Köylüler sadece vergi ve askerlik mevzubahis olduğunda hatırlanıyordu. En çok unutilanlar da Türk asıllı köylülerdi. Makedonya ve Ermeni köylülerini savunacak Ermeni, Bulgar, Rum ve Sırp aydınlar çıkmasına rağmen Türk köylüsünün çıkarını savunan bir Türk aydını çıkmadığını belirten Parvus, tam da burada eleştiri oklarını köylüden yüz çevirmiş ve onu siyaset dışı bırakmış olan Türk aydınlarına yöneltiyordu. Osmanlı Hıristiyan aydınları ile köylüleri arasında az çok bir ilişki olduğundan kendi köylülerinin çıkarlarını savunan aydınlar, ulusal bir bilincin yaratılmasına vesile olmuştu. Oysa köylü sorunu ulusal değil çeşitli azınlık gruplarını ilgilendiren toplumsal bir sorundu. Bu yüzden köylülerin dolayısıyla da halkın çıkarlarını savunma işlevini üstlenecek ve ona bir ulusal bilinç aşılacak Türk aydın kesimi ortaya çıkarsa, Türk ulusunun ilerlemesi sorunu gündemdeki yerini alacaktı (Türk Yurdu - Parvus, 15 Mart 1328/7 Nisan 1912: 1033-1034).

Yine Türk Yurdu'nda Temmuz 1912'de yayınlanan bir yazısında Parvus, bu sefer de fiskalist bakış açısından kurtulamadığı için ekonomik dengeyi göz ardı ederek mali dengeyi kurmaya çabalayan hükümeti eleştiriyordu. Oysa ekonomik denge kurulmadan mali denge kurulamazdı. Önerisi mali reform/borç reformu ile tarım reformunun birlikte ele alınmasıydı (Parvus Efendi, 2013: 12). Mali dengenin ön şartı olan ekonomik denge, ancak üretici kesim olan köylünün ekonomik durumunun düzeltilmesiyle mümkün olabilirdi. Kitlelerin rejime kazandırılması için Osmanlı kırsalında iktisadi ve toplumsal reformların yapılması, vergi yükünün hafifletilmesi, tarımsal kredi piyasasının köylü lehine yeniden düzenlenmesi gibi taleplerin yerine getirilmesi gerektiğini ısrarla savunuyordu. Aynı zamanda ziraat sendikaları vasıtasıyla köylünün ürünü elverişli fiyatlardan satılmalı, köylünün hem tefecinin hem de tüccarın elinde oyuncak olmasına izin verilmemeliydi (Parvus Efendi, 2013: 153).

Yazılarında popülist fikirlere rastlanılan aydınlardan biri de Yusuf Akçura idi. Ziya Gökalp ile birlikte hem İttihatçı hem de Kemalist hareketin teorisyeni olan Yusuf Akçura, toplumsal köken itibarıyla Tatar büyük burjuvazisinden gelmekteydi. Yusuf Akçura, Türk ulusal hareketine sosyo-ekonomik bir temel sağlama düşüncesindeydi. Niyeti içinden geldiği Tatar burjuvazi modeline uygun bir ulusal burjuvazinin oluşmasına katkı sağlamaktı. Osmanlı toplumsal yapısında sınıfların varlığını kabul eden ama bunlardan birinin diğerine tahakküm kurmasını onaylamayan Yusuf Akçura halkı, "*toplumun yoksul sınıflarıyla özdeşleştirir: yoksul köylüler, zanaatkârlar, ırgatlar, işçiler*" yani emekçiler olarak tanımlardı (Georgeon, 2006: 92). Bu bağlamda az topraklı ya da topraksız köylü, O'nun halk tanımının içinde kendine yer bulabiliyordu. Yazılarında köylünün toprağının yetersiz olmasından, elde ettiği ürünün köylünün geçimine yetmemesinden, yüksek verim elde etse bile ulaşım imkânlarının yetersizliği yüzünden köylünün piyasayla bütünleşemediğinden yakınıyordu (Toprak, 2013: 173). Halkçılığın uygulanabilmesi ve modern bir devletin kurulabilmesi için toprak meselesinin halledilmesi gerektiğini düşünüyordu. Toprak sahibi köylü ile ulusal burjuvazi arasındaki ittifaka dayanarak feodaller ve yobazlardan oluşan gerici toplumsal sınıflar ortadan kaldırılabilsen burjuvazinin önderliğinde modern bir devlet kurulabilecekti (Haspolat, 2011:

575). Halka doğru giden Yusuf Akçura'nın yazıları Türk Yurdu dışında Halka Doğru dergisinde de yayınlanıyordu. 1913 Nisanı'ndan itibaren yayın hayatına başlayan Halka Doğru dergisinde dönemin pek çok aydınının yazılarına yer verilmesine rağmen dergiye damga vuran isim Yusuf Akçura idi (Toprak, 2013: 173).

Batıcılık düşüncesinin önemli temsilcilerinden olan Abdullah Cevdet de Anadolu'ya yönelik bir köycülüğün gerekliliğini savunan aydınlardan biriydi. Rumeli vilayetlerinin kaybedilmesinin ardından yazdığı bir makalede, yaşanan bu felaket sonrasında henüz kaybedilmemiş olan yerlere gerçek anlamda sahip olabilmek için Anadolu'yu imar ve iskân etmenin zorunlu olduğunu belirtiyordu. Anadolu köylüsünü içinde bulunduğu karanlık geceden çekip çıkarmak, aydınlatmak için tepesindeki zorbanın nereden ve neden geldiğini ona anlatmak gerekiyordu. Anadolu asırlardan beri Rumeli için, Yemen için ölmekteydi. Süveyş Kanalı'nın açıldığı 1869 yılından beri yani yaklaşık 43 yıl içinde Yemen, bir buçuk milyon Anadolu'yu öldürmüştü. Fakat sıtmadan bitmiş tükenmiş durumda olan Anadolu köylüsü, ölmek için lazım gelen hayata sahip değildi. En kolay ve temel tedbirlerin bilinmemesi yüzünden köylerde yeni doğan (1-3 aylık) bebeklerin ölüm oranı tahminen %60 gibi baş döndürücü bir yükseklikteydi. Anadolu köylüsünün içinde bulunduğu acıklı durumu bu şekilde betimleyen Abdullah Cevdet'in köylüye ışık saçmak için bir de önerisi vardı. Balkan yenilgisinin ardından buralardan İstanbul'a pek çok memur gelmişti. Bunlar zamanlarını kahvede boş boş oturarak geçirip maaşlarını almaya devam ediyorlardı. Oysa pekala köylere olmasalar da nahiyelere giderek sağlık, hayvancılık, yeni yöntemlerle ziraat, aşıcılık gibi en temel konularda köylüyü bilgilendirebilirlerdi. Memurların bir kısmı da Anadolu'da neredeyse hiç mesabesinde olan kadastro işiyle uğraşarak hükümete faydalı olabilirlerdi. Anadolu'da hangi arazinin mülk arazi, hangisinin miri arazi olduğu pek belli olmadığı gibi bir köy veya kasabada bulunan arazinin de çeşitli kişilerde tapu senedi mevcuttu. Rumeli memurları zaten okuma yazma bildiklerinden memurların köylüye aktaracakları bu pratik bilgileri edinmeleri için üç dört aylık bir eğitimden geçmeleri yeterli olacaktı. Öncelikle bu maksatla bir okulun kurulması gerekiyordu. Bu öneriler dikkate alınırsa hem memurlar işsizlikten kurtulmuş hem alacakları maaşı hak etmiş hem de köylülere en gerekli ve pratik bilgileri aşılamış olacaktı. Bundan böyle sıra Anadolu köylüsüne el uzatmaya yani Abdullah Cevdet'in deyişiyle "*küçük harbden büyük harbe*" gelmişti (Abdullah Cevdet, 25 Nisan 1329/8 Mayıs 1913: 1362-1365).¹⁰

Dönemin komünist yazarlarından Mustafa Suphi ise Osmanlı inkılâbının ve hürriyetin Anadolu'daki esaslarını işçi ve çiftçi gibi düşük gelir gruplarının refahının iyileştirilmesiyle ilişkilendirmiştir. O'na göre 10 Temmuz İnkılâbı, Osmanlı toplumunu siyasi esaretten kurtarmıştır fakat halk halen iktisadi bağımsızlığına kavuşamamıştır. Anadolu'da köylüler halen ağır faizler altında kıvrınmaktadır. Almanların iktisadi gelişiminin, Alman köylülerin 19. yüzyılın ilk yarısında bu ağır faiz yükünden kurtulmalarıyla mümkün olduğunu hatırlatan Mustafa Suphi, tıpkı Almanya gibi Osmanlı'da da kooperatifler aracılığıyla küçük köylünün iktisadi, sosyal ve siyasal açıdan bağımsızlaşabileceğini belirtiyordu. Köylünün kredi olanaklarının iyileştirilmesini bağımsızlığın en önemli adımı olarak gören Mustafa Suphi'nin bir diğer önerisi ise İtalya'dakine benzer tarzda itibar (kredi) sandıklarıydı. Çok küçük sermayelerle iktisadi faaliyetlerde bulunan köylülerin kooperatifler ve itibar sandıkları sayesinde bir araya gelerek birbirlerine kefil olmaları başka bir deyişle halk kredisinin kurumsallaşması, köylüleri 200-300 kuruşluk kredi ihtiyacı için bütün varını yoğunu haczetmekten kurtarabilirdi. Mustafa Suphi, siyasi aşaması tamamlanan inkılâbın iktisadi

¹⁰ Abdullah Cevdet aynı zamanda 1914 yılında Köylü Bilgi Cemiyeti isminde bir cemiyet kurmuştu. Cemiyetin amacı, köylülerin kültürel açısından yetiştirilmesiydi. Bu anlamda en önemli çabası, Arap harflerinde yapılan değişikliklerle okuması kolaylaşan teknik kitaplar yayımlamaktı (Hanioğlu, 1981: 369; aktaran: Tunaya, 2011: 501).

aşamasının başarılı olmasını hem halkın hem de milletin mali açıdan bağımsız olmasına bağlıyordu (Mustafa Subhi, 2 Kanun-i evvel 1326/15 Aralık 1910: 101-103).

3.2 İttihat ve Terakki'nin Köylü Meselesine Yaklaşımı

İttihat ve Terakki, 24 Temmuz 1908'de reformun siyasi aşamasını tamamladığında ikinci aşama olan toplumsal ve iktisadi reforma yön verebilecek bir köylü literatürü ile iktidara gelmişti. O günün köylü politikası gereğince, Meşrutiyet hareketi zavallı köylüye el uzatmalı, onu derebeylerin ve onların kalıntıları olan toprak ağaları ve eşrafın elinden kurtarmalıydı. Ancak Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik bakımdan farklılık gösteren toplumsal yapısında, köylü sorunu ve toprak meselesi, her yerin özelliğine göre farklı bir şekil almıştı.¹¹

Öte yandan İttihat ve Terakki, kuşkuya yer vermeyecek biçimde Müslüman-Türk burjuvazisinin sınıfsal çıkarlarını savunan bir siyasal parti idi. Köylülerin ve henüz gelişim aşamasındaki cılız işçilerin sınıfsal çıkarlarını ulusal devrimci bir hareketle ilişkilendirmek gibi önceden hazırlanmış bir siyasal programları olmamıştı. İktisaden zor şartlar altında yaşayan toplumsal grupların desteğine dayanmaları sebebiyle içinde buldukları toplumun köylü ve toprak meselesine ilişkin sorunlarına karşı mücadeleci bir üslup geliştirdiler, ama uygulamada attıkları her adım çekingen bir nitelikte oldu. Bu adımlar, kırsal kesimde gelir ve mülkiyet kutuplaşmasının önüne geçecek tedbirleri almaktan son derece uzaktı. Dayandıkları toplumsal temel ve benimsedikleri burjuva siyaseti dolayısıyla halk yığınlarının daha fazlasını istemesinden çekinmiş olmaları muhtemeldir (Ahmad, 2011: 61-83).

Jön Türk ideologlarından hiç birisinin toprak sorununun çözümüne yönelik açık, belirli önerilerde bulunmamaları, olayların sadece üst yapı nitelikleriyle ilgilenmelerini eleştiren Petrosyan, Jön Türklerin bu tavırlarını toplumsal olayların sosyo-ekonomik derinliğine inemedikleri için toplumsal ilişkilerin sınıfsal niteliğinin bilincine varamamaları ile ilişkilendirir. Benzer şekilde ülkenin ekonomik ve politik sorunlarının çözümüne yönelik politikaların ılımlı olmasını feodal toprak ağaları ile sıkı bir ilişki içinde olan Türk milli burjuvazisinin henüz çok cılız olmasına bağlar (Petrosyan, 1974: 291-295).

Yine de İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin, esasında en başta muhafazakâr bir tarım politikası izlemeye niyetinin olmadığı; hatta reformist denebilecek bir toprak siyaseti güttüğü, bağımsız köylülüğü ve tarımda gelir dağılımını önemseydiği 1908 Selanik Kongresi'ndeki tartışmalardan anlaşılabilir. Kongrede kabul edilen siyasal programda köylü ve tarımla ilgili olarak alınan kararlar dikkat çekicidir. Öncelikle arazi sahiplerinin kanunen geçerli ve saklı olan tasarruf hakkı ihlal edilmemek koşuluyla köylülerin toprak sahibi olması ve düşük faizle kredi alabilmeleri için gereken kolaylıkların gerçekleştirilmesi öngörülüyordu (Madde 14).¹² Aşar için tahmis usulünün¹³ uygulanması mümkün olan yerlerde hemen uygulamaya

¹¹ Kadro hareketinin öncülerinden İsmail Hüsrev Tökin'e göre Kürt meselesi esasında bir milliyetçilik hareketi değil toprak meselesine dayanan bir sınıf mücadelesiydi (Tökin, 1990: 180-182). Bulgar köylü ayaklanmalarını tetikleyen esas mesele, köylülerle çiftlik sahipleri olan Müslüman toprak ağaları arasındaki sosyo-ekonomik çıkarların çatışmasıydı (İnalçık, 2009: 28).

¹² Bu madde sadece İttihat ve Terakki'nin siyasal programında yer almakta, fakat dönemin yegane muhalefet partisi olan Ahrar Fırkası'nın (daha sonra Hürriyet ve İtilaf Fırkası) siyasal programında yer almamaktadır. Oysa Akşin, İttihat ve Terakki'nin siyasal programını Ahrar Fırkası'nın "*soluk bir kopyası*" olarak değerlendirmektedir (Akşin, 2011: 171).

¹³ Aşarın tahsil edilmesinde emanet usulü, ihale usulü ve tahmis usulü olmak üzere üç tane yöntem olduğu anlaşılmaktadır. Bunlardan tahmis usulü, son beş yılda gerçekleşen öşür miktarının birleştirilip toplamın beşe bölünmesi ve her yıl belli bir miktarın vergi mükelleflerinden toplanması anlamına gelir. Fakat bazı yıllarda kıtlık ve kuraklık yaşanması durumunda vergi mükellefi köylüler, devlete olan vergi borçlarını ödemekte çok zorlanırlar. Tahmis usulü, 1905'ten sonra Selanik, Manastır, Kosova ve

konulacak; ardından kadastro usulü gittikçe yaygınlaştırılacaktı. Kadastro usulünün yaygınlaşması, tarlaların kesin sınırlarını belirleyeceği için toprak ağasının köylüyü baskı altına almasının önüne geçilmiş olacaktı (Madde 15). Memleketin iktisaden ilerlemesini mümkün kılacak bütün koşullar yerine getirilecek ve zirai açıdan her türlü ilerlemenin sağlanması için gereken tedbirler alınacaktı (Madde 18) (Tunaya, 2011: 99-100).

Dönemin köylü politikasına ilişkin olarak siyasal programda yer alan bu çekingen önerilerin pratiğe dönüşüp dönüşmediği elbette önemlidir. Bu anlamda aşar vergisinin akıbetinin ne olduğu ile ilgili olarak Parvus, 1912 yılında yayınlanan bir makalesinde şöyle demektedir:

“İttihad ve Terakki Fırkası nüfuzunun eksilmesini mucib olan sebeplerden biri de, Meşrutiyet idare ile geçen şu dört sene zarfında köylülerin refah hallerine hadim hemen hiçbir şey yapılmamasıdır. Köylüler, bugüne kadar fevkalade acıklı bir halde kalmışlardır. ... İnkılabı müteakib geçen ilk zamanlarda köylülerin vergi yüklerini tahfif etmek meselesi ortaya çıkmış idi. Fakat mezkur mesele talik edildikçe edildi; ve neticede bu hususa dair hiçbir şey yapılmadı. Bu ise pek büyük bir hata idi. Fakat hükümetin köylü menafi’ni gözetememesine diğer bazı amellerin tesiri olmuştur; ezcümle Düyun-u Umumiye müessesesi hükümetin bu fena yola sapmasına icra-i nüfuz eylemiştir. ... Düyun-u Umumiye birkaç vilayetin aşar vergilerinin kendisine borç teminatı olmak üzere verildiğini ileri sürerek aşar vergisinin azaltılmasına muhalefet eylemektedir” (Parvus, 26 Temmuz 1328/8 Ağustos 1912: 587).¹⁴

Siyasal programın köylünün topraklandırılmasıyla ilgilenen ve sanki bir çeşit toprak veya tarım reformuna¹⁵ atıfta bulunan 14. maddesi, İttihat ve Terakki’nin henüz toprak

Anadolu’nun bazı bölgelerinde uygulanmaya başladı (MAZC, C. 3, D.1, 30 Haziran 1330/13 Temmuz 1914: 296-297).

¹⁴ Düyun-u Umumiye İdaresi’nin rızası alınmadıkça vergi sisteminde herhangi bir değişiklik yapılması mümkün olamıyordu. Örneğin hükümet, 1905 yılında Anadolu’da aşar tahsil yönteminde bir reforma gitmek istemişti. Vergi, beş yıllık ortalama üzerinden nakden ve devlet memuru eliyle tahsil edilecekti. Fakat bu reform teşebbüsü Düyun-u Umumiye İdare Meclisi’nin engeline takıldı (Avcıoğlu, 2001: 129). Aşar vergisinin kaldırılması 1925 yılında Kemalistler tarafından gerçekleştirilmiştir. Fakat aşarın yerine şehirli tüketicinin vergi yükünü arttıran dolaylı vergiler kabul edilmiştir. (Boratav, 2015: 54).

¹⁵ Bugün Anayasa’da toprak meselesi hakkındaki 44. maddenin birinci ve ikinci fıkrası şu hükümleri içermektedir. “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini korumak ve geliştirmek, erozyonla kaybedilmesini önlemek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilikle uğraşan köylüye toprak sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır. Kanun, bu amaçla, değişik tarım bölgeleri ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini tespit edebilir. Topraksız olan veya yeter toprağı olmayan çiftçiye toprak sağlanması, üretimin düşürülmesi, ormanların küçülmesi ve diğer toprak ve yeraltı servetlerinin azalması sonucunu doğuramaz. Bu amaçla dağıtılan topraklar bölünemez, miras hükümleri dışında başkalarına devredilemez ve ancak çiftçilerle mirasçıları tarafından işletilebilir. Bu şartların kaybı halinde, dağıtılan toprağın Devletçe geri alınmasına ilişkin esaslar kanunla düzenlenir.” Anlaşılacağı üzere Anayasa’nın bu maddesi toprak değil ülkemizde kullanılan anlamıyla tarım reformuna işaret etmektedir (Resmi Gazete, 20.11.1982: 17844). Temelde politik bir sorun olan toprak reformu, iktidarların sınıfsal yapısıyla ilgili bir meseledir. Özünde demokratik bir devrim niteliği taşıması gereken toprak reformunun bu demokratik özü, sadece köylülerin toprağı kavuşturulması değil, köylünün toprak köleliğinden ve büyük toprak sahibinin baskı ve sömürsünden kurtarılması ilkesinden ileri gelmektedir (Sönmez, 1998: 275). Ülkemizde toprak reformu üzerine yapılan tartışmalar ve analizler özellikle 1930-40 yıllarda ve 1970’lerde bir hayli yoğunlaşmıştır. Tartışmalarda bazen toprak reformu ile tarım reformu kavramlarının içeriğinin birbirinden farklılaştığını görülmektedir. Esasında uluslararası literatürde iki kavram arasında fark yoktur ve reform, topraksız köylüye toprak dağıtılırken, feodal artığı toprak ağalarının tasfiye

sahiplerinin etki alanının dışında olduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Çünkü topraksız ya da az topraklı köylüye toprak verilmesi meselesinin, 1908'deki siyasi programdan sonra bir daha hiç bahsi geçmemiştir (Akşin, 2011: 171). Cemiyetin, birçok bakımdan 1908 programına benzeyen 1909 yılı siyasi programında ise bu nitelikte bir madde yoktur. Siyasi programda meydana gelen bu değişikliği Akşin, taşrada kendi niteliklerine uygun olmayan yerel yöneticileri meclise veya yerel örgütüne dâhil etmek mecburiyetinde kaldığında Cemiyet'in ortaya çıkan karşıtlığı asimile etmek için toprak ağalarına ve yerel eşrafa verdiği bir taviz olarak değerlendirmektedir. Başka bir deyişle İttihat ve Terakki'nin seçimlerde şansını koruması için ancak eşraftan kimseleri aday göstermek zorunda kaldığı tahmin edilebilir (Akşin, 2011: 256-257).

Her ne kadar siyasi programda belirtilenlerin gerçekleşmesi mümkün olamamışsa da İttihat ve Terakki, düşünsel alanda taraftar toplayan halkçılık ve köycülüğü fiili alana taşımıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde bir "köye/halka doğru" bilincinin mevcut olduğu Cemiyetin nizamnamelerinde kulüp ve köylülükle ilgili olan maddelere bakıldığında da görülebilmektedir. Buna göre Cemiyet ile köylü arasında bu türden ilişkilerin kurulması İttihat ve Terakki Kulüpleri vasıtasıyla gerçekleşecekti. Cemiyetin nizamnamelerinin kulüplerle ilgili maddelerine göre, kulüpler fırsat buldukça köylülerin, Meşrutiyete bağlılığını ve istibdada nefretini çekecek surette telkinlerde ve ikazlarda bulunmaya gayret edecek ve hatta bu hususla ilgili olarak ara sıra köylere heyetler göndereceklerdi.¹⁶ Bu türden bir yaklaşım, kulüplerin gerektiğinde hedef kitlesi köylü olan gazetelerin çıkarılması işini iktisadi ve toplumsal olduğu kadar siyasi bir propaganda aracı olarak da benimsediğine işaret etmektedir.

İttihat ve Terakki'nin yayın organı Tanin gazetesinin yazarı Ahmet Şerif Bey'in Anadolu gezileri, köycülük akımının somut ve çok önemli bir örneğidir. Ahmet Şerif Bey'in, Osmanlı topraklarında yapmış olduğu gezilerden ilki, bugün Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilinde bulunan Anadolu'da yaptığı gezilerdir ve 1909-1914 yılları arasında gerçekleşmiştir. Gezi, İttihatçıların –en azından Hüseyin Cahit Yalçın'ın- teşvikiyle gerçekleşmiştir. Ahmet Şerif Bey'in gezi notları mektuplar halinde üçer-beşer günlük aralıklarla Tanin'de yayınlanmıştır. Anadolu'ya yönelik bu gezilerin gerçekleştirilmesinde Anadolu'yu tanıma isteği göze çarpmaktadır. Başka bir deyişle taşrada olup bitenlerin öğrenilmesi çabasında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin köylüyü rejimin kitlesel tabanına dâhil etme ve taşrada teşkilatlanma endişesi önemlidir. O yüzden bu gezileri salt Tanin'in bir girişimi olarak yorumlamak yerine 31 Mart'ta gerçekleşen karşıdevrimin tabanında orduda saf tutan köylü erlerin bulunmasından

edilmesi, ortaklık kurumunun yerini toprak sahibi ve bağımsız köylünün alması, hukuki, iktisadi ve siyasi açıdan özgür kararlar verebilen bir köylü kitlesinin oluşması, köyün daha demokratik bir yapıya kavuşması anlamına gelmektedir. Elbette ki bu durum bir toplumsal dönüşüme, gelir ve toprak kutuplaşmasının azalmasına, tarımsal alandaki eski üretici güçlerin otoritesinin sarsılmasına açıkçası bir toplumsal devrime işaret eder. Fakat Türkiye'de hiçbir siyasi iktidar, bu toplumsal devrimi gerçekleştirememiştir. Başka bir deyişle tarım/toprak reformunun gerçekleştirilememesi, Kemalist devletçilik görüşünün başarısız olmasının en önemli nedenidir. Bunun içindir ki, Türkiye'nin kırsalındaki toplumsal yapı ve Türkiye ekonomisinin yapısal çarpıklıkları iki yüz yıldır değişmeden kalmıştır. Türkiye'deki sağ partiler, tabanları toprak ağalığına ya da daha modern bir deyimle büyük toprak mülkiyetine dayandığından toprak reformu yerine tarım reformu demeyi tercih etmişlerdir. Bu kavramın isim babası ise Süleyman Demirel'dir. Ona göre mesele sadece iktisadidir, siyasi ve toplumsal tarafları yoktur. O yüzden toprak yerine tarımı kavramsallaştırmayı tercih eder. Tarım reformundan kasıt, feodal artığı yapıya dokunmadan ya da en fazla toprak ağalığı yerine makineli tarıma yönelmiş kapitalist çiftçiliği destekleyerek tarımsal verimliliği arttırmak, bunun için de ortalama işletme ölçeğini büyütmeştir. Bu reform anlayışında köylüye yine toprak dağıtımı yapılır, fakat büyük toprak sahiplerinin tasfiyesi yoluyla değil hazine arazisinin dağıtımıyla olur. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. (Mülayim, 1976; Berkes, 1964).

¹⁶ Bahsi geçen madde, 1909 (1325) Nizamnamesinin 45. maddesinde; 1911 (1327) Nizamnamesinin ise 68. maddesinde aynen korunmuştur (Tunaya, 2011: 25 ve 125).

hareketle, İttihat ve Terakki'nin bilinçli çabalarının bir ürünü olarak bakmak gerekir. Bu arada Ahmet Şerif'in, "Anadolu'ya gitmesi"nin, 31 Mart'tan sonra gerçekleştiği gözden kaçmamalıdır. Ahmet Şerif Bey'in gezilerini tetikleyen en önemli unsur 31 Mart olayı olsa gerekir. Tanin gazetesinin Anadolu'ya ve köylüye yönelişinin yanı sıra, Selanik İttihat ve Terakki Üçüncü Kulübü'nün yayımladığı Vatandaş gazetesi (Odabaşı, 2011: 47-63), İzmir'de yayımlanan Köylü gazetesi, İstanbul'da İttihat ve Terakki Süleymaniye Kulübü'nün 1909-1910'da çıkardığı Işık mecmuası (Odabaşı, 2011: 61-62) ve İttihat ve Terakki'nin köylü ile bağlantısını kurmak amacıyla 1914 yılında yine İstanbul'da kurulan Köylü Bilgi Cemiyeti (Tunaya, 2011: 501) köycülük akımının diğer somut girişimleri olarak gösterilebilir.

Bu gazete ve dergiler, hem İttihat ve Terakki'nin halkçılık ve köycülüğü birleştirmiş olduğunu hem de rejimi ayakta tutabilmek için köylülerin siyasal desteğini kazanmanın gerekli olduğu bilincini taşıdığını göstermesi bakımından önemlidir. Fakat köylüye yönelik bu çekingen ilginin yerini ilerleyen yıllarda büyük toprak sahibi ve eşrafa yönelik bilinçli ve sistemli bir destekleme politikası almıştır. Şöyle ki, Birinci Dünya Savaşı yıllarına gelindiğinde halka doğru hareketinin yöneldiği "halk" algısında bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Savaş öncesi dönemde alt gelir gruplarına yönelik olan halka doğru hareketi savaşla birlikte bu ikinci evrede tabiri caizse sınıf atlamıştı. Taşra İttihatçıları "halk"ı artık orta sınıf olarak görmeye ve uluslaşma sürecinde orta sınıfın öncülüğünü benimsemeye başlamışlardı (Toprak, 2013: 194). Bu yüzden Türk Yurdu, Halka Doğru, Vatandaş, Köylü, Işık gibi gazete ve mecmuaların yanı sıra İstanbul'dan sonra Osmanlı Devleti'nin en kozmopolit kenti olan İzmir'deki Halka Doğru Cemiyeti'nin halka doğru gitmesi, Rus Narodnik hareketinden esinlenerek Anadolu'ya yönelen Türk Ocakları'nın halka doğru yönelmesinden daha farklıydı. Öncelikle Cemiyet 1917'de eski Halep valisi Tefvik Bey, İzmir mebusu Rahmi Bey ve Celal [Bayar] Bey tarafından kurulmuştu. *Halka Doğru Mecmuası* derneğin yayın organıydı. Tunaya'nın ifadesiyle "1913 yılının açtığı tek parti rejimi döneminde İttihat ve Terakki'nin gölgesinde" kurulan (Tunaya, 2011: 443-444) *Halka Doğru Cemiyeti* çerçevesinde örgütlenenler, Müslüman-Türk unsurun, özellikle dış odaklar karşısındaki iktisadi çıkar birliğini merkeze alıyordu. Bu Cemiyet ile birlikte "halka doğru" hareketi, artık bir orta sınıf hareketine dönüşmüştü. Hareketin toplumsal tabanı Anadolu eşrafına dayanıyordu. Böylelikle iktisadi Türkçülük ile orta sınıf etiketli bir halkçılık birbirine eklenmiş oldu (Toprak, 2013: 197).

Siyasal programının daha reformist bir niteliğe sahip olan 14. ve 15. maddelerinde belirtildiği haliyle tarım ve toprak düzeninde değişiklik yapma fikrini terk eden ve köycülüğü ancak basın aracılığıyla uygulama sahasına taşıyabilen hükümet, tarımın geliştirilmesini esas alan 18. maddeye dayanarak tarımsal üretimin teknik koşullarını iyileştirmeye dönük bir politika benimsedi.

İktidara gelirken sosyo-ekonomik açıdan daha zayıf durumda olan toplumsal sınıfların haklarının savunucusu olarak ortaya çıkan İttihat ve Terakki, iktidarı tam anlamıyla ele geçirince statükonun ne kadar yerleşik ve sağlam olduğunu fark etmiş ve savaşın başlamasıyla birlikte daha muhafazakar, pragmatik ve realist bir tarım politikası benimsemiştir. Tarımı modernleştirmek amacıyla hareket eden hükümet, bir taraftan tarımda makineleşmeyi teşvik ederken diğer taraftan yüksek maliyetli sulama yatırımlarına girişti. Arazi değerini arttırmak ve toprağı metalaştırmak için arazi hukukunda değişikliğe giderek yeni kanunlar çıkardı. Ziraat Bankası'nı yeniden yapılandırarak modern yöntemlerle ticari tarıma yönelen büyük toprak sahipliğini teşvik etti. Birinci Dünya Savaşı sırasında tarımsal üretimin azalması ve işe sorununun savaş ekonomisi yükünü taşınamayacak hale getirmesi yüzünden Mükellefiyet-i Ziraiye Kanun-u Muvakkati ile tarımda angarya uygulamasına gitti (Ökçün, 1983). Özellikle savaş yıllarında temel tüketim maddelerine olan talebin artması fakat özellikle deniz ticareti yollarının kapalı olması yüzünden talep Anadolu'ya kaymış ve iç pazar da belli ölçüde bir bütünleşme sağlanmıştı. Bu sayede iç pazarın oluşumunu teşvik eden savaş konjonktürü,

Anadolu kırsalında sermaye birikimini hızlandırdı. Bu olgu, Anadolu’da kurulan çeşitli milli bankalarla ilişkilendirildiğinde daha açık biçimde fark edilebilmektedir. (Varlı Bînağul, 2021).

Öte yandan İttihat ve Terakki savaşın getirdiği konjonktürde tarımda emek ve sermaye rekabetini arka plana atarak yabancı sermayeli tarım şirketlerini tarımsal ve ticari hayatın dışına itme konusunda tarihsel bir fırsat elde ettiğini düşünüyordu. Fakat devlet eliyle yaratılan harp zenginleri, tüm ekonomik hayatta olduğu gibi tarımsal alanda da ancak harp fakirlerinin yaratılması pahasına olmuştur. Belirtmek gerekir ki, dönemin pek çok aydını ve iktisat okur-yazarı tarafından köylülüğün kurtuluş yolu olarak görülen tarımsal kooperatifleşme bile küçük köylülüğün korunmasını esas alan sosyolojik bir nitelikten ziyade tarım ürünleri piyasasında Müslüman-Türk sermaye sahibi ile gayrimüslim sermaye sahibi arasındaki rekabeti Müslüman-Türkler lehine değiştirmenin bir aracı olarak kullanılmıştır. Arazi hukuku alanında yürürlüğe konulan muvakkat kanunlar da toprağın metalaşması için yasal zemini yaratmıştır.

4. Tarım Ekonomisinin Hukuki Temelleri

4.1 19. Yüzyılda Osmanlı Toprak Hukukunda Yaşanan Dönüşüm

Osmanlı iktisadi, toplumsal, askeri ve mali sisteminin çerçevesini yüzyıllar boyunca Osmanlı toprak rejimi belirlemiştir. Buna göre Osmanlı Devleti’nde köylü, toprağın mülkiyetine değil tasarruf hakkına sahiptir. Köylünün çıplak mülkiyeti padişaha ait olan miri arazi üzerinde sahip olduğu tasarruf hakkı, irsi olan yani babadan oğula geçen bir kiracılıktır. Eğer ölen kişinin oğlu yoksa kızı veya baba bir erkek kardeşi, tapu bedeli ödemek suretiyle arazi üzerinde yeni bir tasarruf hakkı tesis edebilir. Ölen kişinin kızı veya baba bir erkek kardeşi bu haklarını kullanmak istemezse toprak, sırasıyla önce yakın akrabalarından birine ve eğer o da yoksa köyde toprağa ihtiyacı olanlara ve nihayet isteklilere kiralanır (Barkan, 1980: 294-295).

Osmanlı toprak rejiminin dönüşmeye ve fiilen büyük çiftliklerin ortaya çıkmaya başlaması, 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerçekleşmiştir. Doğu ticaret yollarının Okyanuslara doğru kayması ve Celali isyanları ile başlayan iktisadi bunalıma askeri başarısızlıklar da eklenince durumdan istifade eden bazı tımar sahipleri, köylünün tasarrufundaki miri araziye el koyarak fiilen özel mülk haline getirmişlerdi (Cin, 1992: 328-329). Böylelikle topraksız kalan köylülerle giderek topraklarını genişletenlerin yan yana bulunduğu sınıflı bir toplum yapısına doğru bir dönüşüm başlamıştı.

Fakat Osmanlı kırsalında üretim ilişkilerinin ve toprak rejiminin yeni boyutlar kazanması, Avrupa kapitalist sistemine entegrasyonun gerçekleştiği 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oldu. Bu yüzyıl aynı zamanda yerel güç odakları karşısında merkezi iktidarın güçlendirilmesine yönelik ısrarlı ve başarılı adımların atıldığı bir modernleşme çağıydı. Merkezi ve güçlü bir devlet yönetimin yeniden sağlanması ve sosyo-ekonomik yapının şekillendirilmesinde çoklu hukuk yapısının “tek”leştirilmesi ve modern bir görünüme kavuşması, bürokrasinin elini kuvvetlendiren önemli bir araç olarak görülmüştü. Bu anlamda Tanzimat’la birlikte başlayan kanunlaştırma süreci içinde arazi hukuku alanında yapılan en önemli düzenleme, 1839-1858 yılları arasında geçen 19 yıllık bir hazırlık döneminin ardından modern kanun tekniğine göre oluşturulan 1858 Arazi Kanunnamesidir (Barkan, 1980: 317-332). Bu kanunnamenin hazırlanmasında yabancı etkisini kabul etmeyen görüşler olsa da miri arazi üzerinde miras ve tasarruf haklarının genişletilerek mutlak mülkiyet haklarının tesisine izin veren yeni ve modern bir arazi kanununun hazırlanması hususunda Avrupa sermayesinin

Osmanlı toprakları üzerindeki iktisadi ve politik çıkarları adına hareket eden Avrupalı devletlerin baskısını da dikkate almak gerekir.¹⁷

Öte yandan literatürde 1858 Arazi Kanunnamesinin amacına ilişkin birbirinden farklı pek çok yaklaşım vardır. Kanunun hazırlanma amacının temellendirilmesi sırasında farklı araştırmacılar tarafından bazen merkezi ve güçlü devletin temelini oluşturan küçük köylü ile önceden var olan yakın ilişkinin yeniden tesis edilmesi başka bir deyişle küçük köylünün büyük toprak sahipleri karşısında korunarak siyasi sistemin meşruiyetinin sağlanması bazen miri tarım arazilerinin ekilip biçilmesinde devamlılığın sağlanması suretiyle hazinenin gelirlerinin artırılması bazen de yerel güç odakları karşısında merkezi iktidarın güçlendirilmesi amaçları öne çıkarılır (Aytekin, 2005: 723-744). Üretim ilişkilerinin hukuki çerçevesi üzerine yapılan yorumlar daha homojendir. Buna göre 1858 Arazi Kanunnamesinin kabulünden sonra gerçekleştirilen tadiller ile mutasarrıfa verilen bireysel tasarruf hakkı sayesinde, tasarruf hakkı mülkiyet hakkına çok yaklaşmıştır. Hukuken arazinin çıplak mülkiyeti devlete ait olmakla birlikte miri tarım arazisi üzerindeki tasarruf hakkı, bugünkü mülkiyet hakkından farksızdır (Cin, 1992: 333-338). Batı kaynaklı liberal fikirlerin etkisinde kalan Tanzimat döneminin devlet adamları, ekonomik büyümenin ancak arazi mülkiyeti konusunda tam bir serbestliğin başka bir deyişle mutlak mülkiyet haklarının benimsenmesi suretiyle olacağına inanmışlardır. Toprağı tasarrufunda bulunduranlara verilen hakların genişletilmesiyle birlikte tarım arazilerini daha iyi işleyeceği, üretim ve servetin artacağı, ekonomik büyümenin sağlanacağı düşünülüyordu. Toplumsal ve ekonomik ilişkiler üzerinde merkezi devlet ve onun hukuki düzenlemeleri oldukça etkili olsa da bu yeterli bir görüş değildir.

1858 Arazi Kanunnamesi'nin beklenen toplumsal ve ekonomik etkileri üzerine literatürde –tıpkı kanunun amacına yönelik görüşlerde olduğu gibi- birbirinden farklı görüşler mevcuttur. Osmanlı toprakları üzerinde farklı coğrafyalarda farklı eğilimlerin ortaya çıkma ihtimali üzerine genelleştirme eğilimine kapılmadan ılımlı bir yaklaşımla hareket edilirse, Arazi Kanunnamesi'nin toprak üzerinde sosyal adaleti sağlamaya dönük bazı maddelerine rağmen toprak yoğunlaşmasına doğru bir eğilimin ortaya çıktığı kabul edilebilir (Quataert, 2008: 60-63). Bununla birlikte 1858 Arazi Kanunnamesi ve tadillerinin, miri topraklar üzerindeki tasarruf hakkı ile mülk topraklar üzerindeki mülkiyet hakkı arasındaki farkı giderek bulanıklaştırdığı muhakkaktır (Barkan, 1980: 371).

4.2 II. Meşrutiyet Döneminde Toprak Hukukunda Yapılan Değişiklikler

Arazi hukuku, Tanzimat döneminden bu yana hiçbir ciddi değişikliğe uğramamıştı. II. Meşrutiyet döneminde arazi hukukunda yapılan değişikliklerle birlikte Tanzimat reformlarının karmaşık ve çoğu durumda düzensiz olarak bıraktıkları mevzuat önemli ölçüde basitleştirilmişti (Lewis, 2010: 619). Fakat İttihatçıların, arazi hukukuna yönelik tasarıları sadece basitleştirme gayesine hizmet etmiyordu. Onlar toprak alanında yapılacak yasal düzenlemeleri, aynı zamanda tarımı modernleştirmenin ve tarımsal üretimi artırmanın bir gereği olarak görüyorlardı.

II. Meşrutiyet döneminin siyasal hayata getirmiş olduğu yeniliklerden biri hükümet programlarının Meclis-i Mebûsan'da milletvekilleri önünde açıklanmasıdır. Bu bağlamda İttihat ve Terakki hükümetinin, 1908 hareketinden beş yıl sonra çıkarmayı başardığı arazi kanunları ile sosyo-ekonomik yapıyı şekillendirme niyetini en açık biçimde anlatan metin, hükümetin en yetkili temsilcisi Sadrazam Sait Halim Paşa tarafından sunulan hükümet programıdır.

¹⁷ Osmanlı Devleti'nde yabancılara toprak sahibi olma hakkı, 1867 yılında yapılan hukuki düzenleme ile verilmiştir (Quataert, 2008: 56).

1913-1917 yılları arasında sadrazamlık yapan Sait Halim Paşa, 1913 yılında Meclis-i Mebusan'da hükümet programını savunurken toplumun iktisaden ilerlemesini sağlayacak en önemli koşulun, kişilerin iktisadi sorumluluğa sahip olarak hareket etmeleri olduğunu belirtmişti. Başka bir deyişle kişinin faydalı ya da zararlı girişimlerinin sonuçlarına kendisinin katlanması gerekiyordu. Bireysel çabasıyla uyumlu bir fayda elde edeceğine dair inancı ne kadar kesin olursa üretim de o derece artacaktı. Bunun için de yapılması gereken şey, bireye serbest tasarruf hakkının verilmesiydi. Oysa Osmanlı arazi mevzuatı, tam anlamıyla serbest tasarruf hakkına imkân vermiyordu; bir takım kanuni şartlarla sınırlandırılmıştı. Bu yüzden yeni emval-i gayr-i menkule [gayrimenkuller] hakkında çıkarılan muvakkat kanunlar¹⁸ ile tasarruf hakkını sınırlayan hükümler ortadan kaldırılarak arazi intikalinin genişletilmesi ve toprak değerinin arttırılması istenmişti. Aynı zamanda arazinin borçlara teminat olarak gösterilmesinin yolu açılarak arazi sahibinin toprağından istediği gibi yararlanabilmesi hedeflenmişti. Bu sayede vefat, iflas ve malul olma hallerinde bile alacaklıların hakları teminat altına alınmış oluyordu. Hükümet tarafından kabul edilen bu kolaylık ve izinlerden maksimum fayda elde edilebilmesi için de tasarruf senetleri ve Defteri Hakani'nin işlemlerinde reformlar yapılması gerektiği için tahdid-i arazi [kadaströ] kanunu hazırlanmıştı. Bu kanunlar sayesinde toprak sahiplerinin hakları teminat altına alınmış olacak ve tapu senetleri en önemli ödeme gücü haline gelecekti (Güneş, 1990: 254-256).

Her ne kadar hükümetin başındaki isim siyasal programını savunurken arazi hukukuna daha da modern bir görünüm kazandırmış olmalarını başarılı bir hamle olarak anlatsa da bahsi geçen muvakkat kanunların barındırdığı hükümlere daha yakından bakmak anlamlı olacaktır. Ancak bu şekilde kanun hükümleriyle Osmanlı kırsalında sosyal adalet prensiplerine uygun bir hukuki düzenleme yapıp yapılmadığı ve toprak hukukunda yaşanan uzun dönemli eğilimlerin herhangi bir kesintiye uğrayıp uğramadığı anlaşılabilir.

4.2.1 Eşhas-ı Hükmiyenin Emval-i Gayrimenkuleye Tasarruflarına Mahsus Kanun-u Muvakkat

İttihat ve Terakki hükümeti tarafından 16 Şubat 1328 (1 Mart 1913) tarihinde yürürlüğe konulan ve yedi maddeden oluşan Eşhas-ı Hükmiyenin Emval-i Gayrimenkuleye Tasarruflarına Mahsus Kanun-u Muvakkat ile Osmanlı hukukunda tüzel kişilerin arazi edinmelerine izin verilmiştir. Muvakkat kanunun birinci maddesine göre hükümet, belediyeler, cemiyetler ile sözleşme veya şartname veya nizamnameleri hükümet tarafından onaylanmış olan Osmanlı ticaret, sanayi ve inşaat şirketleri gayrimenkul tasarruf edebilirler. Benzer biçimde kanunun ikinci maddesiyle hisse senetleri nama yazılı ve hamilleri Osmanlı tebaasından olan tarım şirketleri de hükümet tarafından onaylanmış sözleşme veya şartname veya nizamnameleri gereğince arazi tasarruf edebilirler. Fakat bu tarım şirketleri sahip oldukları araziye satacak

¹⁸ Osmanlı hukukunda muvakkat yani geçici kanun, Kanun-i Esasi'nin 36. maddesinde düzenlenmiştir. *"Meclis-i Umumi mün'akit olmadığı zamanlarda devleti bir muhataradan veyahut emniyeti umumiyeyi halden vikaye için bir zarureti mübremeye zuhur ettiği ve bu bapta vaz'ına lüzum görünecek kanunun müzakeresi için meclisin celp cem'ine vakit müsait olmadığı halde Kanunu Esasi ahkâmına mugayir olmamak üzere heyeti vükelâ tarafından verilen kararlar Heyeti Mebusanın içtimaile verilecek karara kadar ba iradei seniye muvakkaten kanun hüküm ve kuvvetindedir."* (Gözübüyük ve Kili, 1982: 31). Görüldüğü gibi muvakkat kanun, günümüz Anayasa Hukukunda geçen kanun hükmünde kararnamele (KHK) benzemektedir. Meclisin (Mebusan ve Âyan Meclisleri) toplantı halinde olmadığı ve derhal toplanabilmesinin de mümkün olmadığı olağanüstü hallerde Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan ve Mebusan Meclisi'nin toplanıp bir karar vermesine kadar geçici olarak kanun gücünde olan bir düzenlemedir. Muvakkat kanunlar, İttihat ve Terakki tarafından toplumsal hayatın düzenlenmesinde çok sık başvurulan bir hukuki araç olmuştur. Muvakkat kanunlar, Meşrutiyet hükümetlerinin daha çabuk karar alabilmesine imkan vermişse de, söz konusu 36. maddenin belli ölçüde istismar edilmesi suretiyle beraberinde otoriter nitelikli hukuki düzenlemeleri de getirmiştir.

olurlarsa, köy halkının ve orada araziye mutasarrıf olanların bedel-i misil ile tarım arazisinin ferağında [tasarruf hakkının devri] rüçhan hakları olacaktır (Eşhas-ı Hükmiyenin Emval-i Gayrimenkuleye Tasarruflarına Mahsus Kanun-u Muvakkat, 1329/1913).

Görülüyor ki, bu kanunla birlikte miri arazinin, mülk araziden farksız olarak tüzel kişiler tarafından tasarruf edilebilmesinin önü açılmıştır. Bu kanun yürürlüğe girmeden önce özel bir takım hukuki düzenlemelerle hükümet, belediye daireleri, cemiyetler, sanayi ve ticaret şirketlerinin arazi tasarruf etmelerine izin verilmekteydi. Fakat inşaat ve tarım şirketlerinin miri araziye tasarruf etmelerine hukuken izin verilmiyordu. Hükümet bu yasal düzenlemeyle sermaye sahiplerini, kırsal alana yatırım yapmaya teşvik etmek istemiştir. Kanun koyucunun asıl amacı hakkında bilgi edinebileceğimiz esbab-ı mucibeye [gerekçe] göre miri tarım arazisini tasarruf eden tarım şirketlerinin bölgenin imarına ve tarımsal üretimine katkı sağlayacağı düşünüldüğünden hem devletin vergi gelirlerinin artacağı hem de o bölgenin iktisaden gelişmesinin mümkün olacağı tahmin edilmişti. Tarım şirketleri ile devletin çıkarları arasında bir çatışma olması ihtimalinden hareket eden kanun koyucu, bu riski ortadan kaldırabilmek için tarım şirketlerinin hisse senetlerinin nama yazılı olmasını ve şirket ortaklarının Osmanlı tebaasından olmasını şart koşmuştu (Eşhas-ı Hükmiyenin Emval-i Gayrimenkuleye Tasarruflarına Mahsus Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: 2-3).

Muvakkat kanunun tarım şirketleriyle ilgili bu maddesinden de anlaşıldığı üzere İttihat ve Terakki hükümetleri, güvenilir mülkiyet haklarının yerleşmesi ve toprağın metalaşmasını, tarımsal üretimin artması ve modern bir ekonominin ortaya çıkmasını belirleyen bir fonksiyonel ilişkinin bağımsız değişkeni olarak görüyorlardı.

4.2.2 Emval-i Gayrimenkulenin İntikalatı Hakkında Kanun-u Muvakkat

On iki maddeden oluşan 21 Şubat 1328 (6 Mart 1913) tarihli Emval-i Gayrimenkulenin İntikalatı Hakkında Kanun-u Muvakkat ile ivazsız intikal hakkına sahip olan mirasçıların sayısı giderek arttırılmıştı. Kanunun esbab-ı mucibesi [gerekçe] incelendiğinde kanun koyucunun, toprağın metalaşmasını ve miri tarım arazisinin olabildiğince mülk arazilere yaklaştırılmasını amaç edindiği anlaşılmaktadır. İttihat ve Terakki hükümetleri de tıpkı kendinden önceki devlet yöneticileri gibi, hukuki tedbirlerle tarıma dayalı bir ekonomik büyümenin gerçekleşeceğine inanmışlardı. Miras hakkı ne kadar genişletilirse tarım arazisini tasarruf edenlerin, toprağı bayındır hale getirmek için daha fazla çaba harcayacağı; miras hakkının kısıtlı olmasından ötürü toprağı yatırım yapmak istemeyen sermaye sahiplerinin arazi talebinin artacağı ve bundan dolayı gündün güne arazi değerinin yükseleceği düşünülmüştü. Toprağın miras bırakılabileceği kişi sayısının artmasıyla birlikte arazinin mutasarrıfı toprağı daha fazla yatırım yapacağı için tarımsal üretim ve vergi gelirleri artacaktı (Emval-i Gayrimenkulenin İntikalatı Hakkında Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: 1).

Emval-i Gayrimenkulenin İntikalatı Hakkında Kanun-u Muvakkat ile miri tarım arazisini karşılıksız edinme hakkı çok geniş bir akraba zümresine tanınmıştır. Kanunda geçen birinci derecedeki mirasçılar, murisin çocukları ve torunlarıdır. İntikal hakkı öncelikle çocuklara ve onların halefi olmak üzere daha sonra toruna ve torunun çocuklarına geçer. Miras hakkı, kız ve erkekler için eşit hisse olacak şekilde kabul edilmiştir. İkinci derecede intikal hakkına sahip olanlar, ölen kişinin ana babası ve onların çocukları ve torunlarıdır. Ana ve baba eşit hisselerle sahiptir. Bu grupta intikal hakkı ana babanın çocuğuna, torununa ve son olarak torun çocuklarına kadar gider. Üçüncü derecede intikal hakkı sahipleri ise ölen kişinin büyük anne ve babası ile onların çocukları ve torunlarıdır. Büyük anne ve büyük baba sağ ise eşit hisseye sahiptirler; aksi takdirde halefiyet yoluyla miras hakkı torun çocuklarına kadar gider. Aynı dereceden olan mirasçıların arasında akrabalık derecesi daha kuvvetli olan, zayıf olan

intikal hakkından mahrum bırakır. Ayrıca bu kanunla birlikte ölen kişinin sağ kalan eşinin durumu intikal hakkı bakımından son derece güçlendirilmiştir. Buna göre sağ kalan eş, birinci derecedeki mirasçılarla bir arada bulunuyorsa 1/4 oranında, ikinci ve üçüncü dereceden mirasçılarla bir arada bulunuyorsa 1/2 oranında hisseye sahiptir. Bu üç grup intikal hakkı sahibinden hiç kimse yoksa mirasın tamamı sağ kalan eşe kalır (Emval-i Gayrimenkulenin İntikalatı Hakkında Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: madde 2, 3, 4, 5 ve 7).

Bu muvakkat kanunla birlikte miras hakkında kabul edilen en önemli yeniliklerden biri, intikal hakkı sahibi mirasçılar arasına büyük anne ve büyük babaların da katılması ve halefiyet ilkesinin torun çocuklarını da kapsayacak şekilde genişletilmesidir. Bu kanunla ilk defa ölen kişinin çocuk ve torunları ile birlikte bulunan ana babaya 1/6 oranında hisse verilmiştir. Yine ilk defa ölen kişinin çocuk ve torunları ile bir arada bulunan sağ kalan eşe 1/4; ikinci ve üçüncü dereceden mirasçılarla birlikte bulunduğu zaman da 1/2 hisse verilmiştir (Cin, 1992: 348).

Bu kanunla birlikte miri tarım arazisini tasarruf eden kişi, miras hakkı açısından neredeyse tam anlamıyla bir özel mülkiyet sahibi olmuştur. Miras alanında kabul edilen bu yeni muvakkat kanun, Alman Medeni Kanunu'na dayanmaktaydı. Fakat Alman kanununda sadece şehirlerde bulunan gayrimenkullere uygulanan hükümler, Bernard Lewis'in görüşüne göre bir dikkatsizlik sonucu, miras hakkına ilişkin yeni muvakkat kanunda miri tarım arazilerini de içine alacak şekilde düzenlenmişti (Lewis: 2010: 619). Fakat mirasçıların sayısının giderek çoğalması, Osmanlı-Türk toprak hukukunda günümüzde halen varlığını koruyan bir soruna sebep oldu: sık sık mülkiyet kaybının yaşanması ve tarım arazilerinin aşırı biçimde parçalanması. Kanun koyucunun beklediğinin aksine iktisadi açıdan hiç de rasyonel olmayan bir durum ortaya çıktı.

4.2.3 Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesi Hakkında Kanun-u Muvakkat

İslam hukukunda ipotek yerine rehin kurumu vardır. Başka bir deyişle mülk arazilerin rehin edilmesi hukuken mümkündür, fakat miri arazi üzerinde bu tarz bir işlem gerçekleştirilemez. Öte yandan arazisini rehin eden kişi, merhunu alacaklıya teslim etmek zorunda olduğu için rehin işlemi borçlu için elverişli değildir. Bu durumda miri araziye tasarruf eden köylü, arazisini rehin ederek borçlanma ihtiyacını karşılama imkânından yoksun kalır. Köylünün hem miri arazi karşılığında kredi alabilmesi hem de araziden yararlanmaya devam edebilmesi ancak ipotek kurumunun hukuken kabul edilmesiyle mümkün olabilir. Bu hukuki sakıncayı ortadan kaldırabilmek için modern hukuktaki ipotek kurumunun yerine geçmek üzere 19. yüzyılda yapılan hukuki düzenlemelerle “vefaen ferağ” işlemi kabul edilmiştir.

Her ne kadar vefaen ferağ işlemi ipoteye benzese de bu ikisi birbirinden farklı hukuki ve ticari işlemler olduğu için vefaen ferağ işlemi ipoteğin sağladığı kolaylıkları sağlamaz. Örneğin bir kişiye ipotek edilen bir gayrimenkul başkalarına da ipotek edilebilmesine rağmen vefaen ferağ işleminde alacaklının rızası olmadan böyle bir şey mümkün değildir. Öte yandan ipotekle rehin arasında da bir takım farklar vardır. Rehin işleminde merhun alacaklıya teslim edildiği halde, ipotek edilen arazi mutasarrıfın veya malikin elinde kalır ve borçlu arazisinden yararlanmaya devam eder. Müsterek tasarruf edilen bir arazinin hissesi veya herhangi bir arazinin belli bir kısmı rehin edilemez ama ipotek edilebilir (Cin, 1992: 351).

On üç maddeden oluşan 25 Şubat 1328 (10 Mart 1913) tarihli Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesi Hakkında Kanun-u Muvakkat ile ipotek kurumunun avantajlarından yararlanabilmek amacıyla tüm arazi çeşitleri yani mülk, miri ve vakıf arazilerinin ipotek edilmesi usulü kabul edilmiştir. Kanunda ipotek yerine teminat kavramının kullanımı tercih edilmiştir. Muvakkat kanunun esbab-ı mucibesinde ipotek usulünün Osmanlı

hukukunda bulunmaması yüzünden halkın yaşadığı mahrumiyeti sona erdirme isteği göze çarpmaktadır. Gerçi Osmanlı hukukunda mülk araziler için rehin, miri araziler için de vefaen ferağ işlemleri kabul edilmiştir. Fakat bu işlemlerde merhun araziye tasarruf eden ya da mülkiyetinde bulunduran kişinin kullanımında kalmaması, bir defa ve cüzi bir borç karşılığında ferağ edilmesinden sonra başkasına ferağ edilememesi, borçluların gelecekteki ihtiyaçlarına göre mallarından yararlanmalarına engel olmakta; teminat usulünün sağladığı kolaylıklardan yararlanılamamaktaydı. Teminat usulünün en faydalı taraflarından biri, tekrar tekrar uygulanabilmesidir (Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: 1).

Muvakkat kanunun birinci maddesine göre müstakil veya müşterek olarak tasarruf edilen mülk, miri ve vakıf araziler, borca karşılık merhun hükümünde olmak üzere rehin hükmünde olacak şekilde teminat gösterilebilir. Eğer arazinin değeri borcun tutarından fazla ise arazi değerindeki bu fazlalık üzerine ikinci, üçüncü vs. derecelerde teminat gösterilebilir. Görüldüğü üzere tarif edilen hukuki işlem esasında bir ipotektir. Böyle bir durumda önceki dereceden olan ipotekli alacaklı, alacağın tahsilinde rüçhan hakkına sahiptir (Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: madde 1).

Arazi ipoteği karşılığında borç verebilecek en temel finansal kurum Ziraat Bankası'dır. Banka, şehir, köy ve kasabaların içinde ve dışında bulunan arazileri ipotek olarak kabul edebilir. Kredi işlemleriyle uğraşmalarına hükümet tarafından izin verilmiş olan Osmanlı şirket ve bankaları da arazi ipoteği karşılığında borç para verebilirler. Fakat bu finansal kurumların ipotek olarak kabul edecekleri arazilerin sadece kasaba ve şehir dahilinde bulunması gerekir (Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: madde 2). Burada tarımsal kredi olanaklarını genişletmeye çalışan hükümetin, köylerde bulunan arazilerin ipotek edilmesi karşılığında bu şirket ve bankalara finansman hizmeti sunma imkânı tanındığı vakit köylünün tarlasını kaybetmesine dair bir çekince yaşamaması dikkat çekicidir. Esasında tarımsal kredi hakkında araştırma yapmak üzere İtalya, Romanya, Macaristan ve Bulgaristan'a gönderilen bir heyetle birlikte başka bir heyet de Mısır'a gönderilmişti. Burada yapılan incelemelerde gayrimenkul üzerine işlem yapan çeşitli bankalar heyetin dikkatini çekmişti. Mısır'daki bu bankalar, hükümet için iyi bir örnek olmuştu fakat toplum henüz bu tarz bankalara karşı güvensizdi. Özellikle yabancı sermaye ile kurulan arazi bankalarının köylünün gayrimenkulünü elinden alacağı yönünde bir endişe son derece yaygındı (Güneş, 1990: 259). Borcunu ödeyemeyen köylünün arazisi müzayedeye konulduğunda yeterli sayıda talipli çıkmazsa tarım arazilerinin belli ellerde toplanması ve toprak mülkiyetinin giderek kutuplaşması kaçınılmazdı.

Muvakkat kanunun üçüncü maddesiyle başkasına kiraya verilmiş bir arazinin bile ipotek edilmesinin önü açılmıştır. Eğer kira süresi ipotekli borcun vadesinden daha uzunsa, kiracıdan kiraladığı arazinin satılmasına izin verdiği veya ipotekli alacaklıdan, kira süresinin sonuna kadar herhangi bir takipte bulunmayacağına dair bir taahhütname alınırsa kiraya verilmiş bir tarım arazisi borç karşılığı ipotek edilebilir. Bu koşullarda ipotek işlemi Defter-i Hakani İdaresi'nde gerçekleştirilir (Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: madde 3 ve 4).

Kanunun yedinci maddesi ile ipotekli alacağın başkasına devredilmesine hukuken izin verilmiştir. Benzer şekilde borçlu ipotekli araziye, ipotek baki kalmak üzere, alacaklının rızası almak suretiyle başkasına kat'i olarak ferağ edebilir; yani tasarruf hakkını bir başkasına bırakabilir (Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: madde 7).

Öte yandan ipotek tüm arazi türleri için geçerli olmakla birlikte araştırma konumuz itibarıyla miri tarım arazisini ipotek eden köylü açısından bakıldığında muvakkat kanunun 9. maddesi son derece önemli bir hüküm içermektedir. Buna göre, ipotek vadesi dolduğu halde borcun ödenmemesi halinde veya alacak muaccel hale geldiğinde, borçlu ölmüş veya iflas etmiş ve herhangi bir mirasçısı olmasa bile ipotek alacaklısı veya onun mirasçıları tarafından Defter-i Hakani'ye başvurarak arazinin satılmasını isteyebilirler. Üstelik Defter-i Hakani'ye başvurmadan evvel terekeye veya iflas masasına başvurmak gerekmez. Bu maksatla önceden mahkemeye gidip bir hüküm almaya da gerek yoktur. Öte yandan aynı arazi üzerinde birden fazla ipotek mevcutsa derece olarak önce gelen alacaklı arazinin satılması yönünde bir talepte bulunmasa bile sonra gelen alacaklıların bu yönde bir talepte bulunma hakları mevcuttur. (Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat, 1329/1913: madde 9). Kısaca belirtmek gerekirse, köylünün miri tarım arazisi üzerindeki cebri icra yasağı kalkmıştır. Borcunu ödeyemediği zaman arazisinin satışa çıkarılmasının önünde herhangi bir hukuki engel yoktur.

Bu ve diğer hükümler göstermektedir ki, miri arazi ile mülk arazi arasında ipotek edebilme bakımından herhangi bir fark yoktur. Miri tarım arazisini tasarruf eden köylüye miri arazi üzerinde mutlak mülkiyet hakkı tanınmıştır ve köylü iktisadi şartların baskısı altında ipotekli arazisini kaybetmeye çok yakındır.

4.2.4 Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufu Hakkında Kanun-u Muvakkat

Yürürlüğe konulan diğer muvakkat kanunlarla miri tarım arazisine tarım şirketlerinin tasarruf edebilmesi, miri arazinin borç karşılığı ipotek edilmesi ve borç ödenemediği vakit kolaylıkla satışa çıkarılabilmesi ve intikal hakkı sahiplerinin sayıca giderek çoğaltılmasına yönelik tedbirlerle miri arazi, mülk araziyle aynı niteliğe kavuşturulmuştu. Benzer biçimde dönemin hükümeti, on dokuz maddeden oluşan 30 Mart 1329 (12 Nisan 1913) tarihli Emval-i Gayrimenkullerin Tasarrufu Hakkında Kanun-u Muvakkat ile miri arazi üzerindeki tasarruf hakkının genişletilmesine ilişkin hukuki tedbirler almış başka bir deyişle miri arazinin mülk araziye dönüşmesinin önündeki engelleri tamamen kaldırmıştır. Muvakkat kanunun esbab-ı mucibesi incelendiğinde tasarruf hakkıyla ilgili sınırlamaların kaldırılmasının en temel gerekçesi olarak arazi değerini artırma ve iktisadi büyümeyi özel mülkiyete endeksleme olarak görülmektedir.

Miri arazi sahiplerinin tarlaları üzerindeki tasarruf haklarını, karşılıklı veya karşılıksız biçimde bir başkasına ferağ etmesi, 19. yüzyılda yapılan hukuki düzenlemeler ile zaten kabul edilmişti. Bu işlem arazi memurunun alınması kolay olan iznine bağlıydı. Fakat köylünün memur iznini almak için kaza merkezlerine kadar gitmeyişi zamanla senetsiz biçimde tarlaların elde ele dolaşmasına ve senetsiz tasarruf meselesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştu (Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufuna Aid Mevadd-ı Kanuniye-i Muvakkate, 1329/1913: 1-2). Bu sebeple Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufu Hakkında Kanun-u Muvakkat'ın birinci maddesi, mülkiyet haklarının kesinlik kazanması ve senetsiz tarlaların olmaması için mülk arazi ile ilgili işlemlerin Defter-i Hakani'de [Tapu İdaresi] yapılması esasını kabul etmiştir. Tarlaların ya da miri tarım arazilerinin Defter-i Hakani senedi olmaksızın tasarruf edilmesi yasaklanmıştır. Kadastronun yapıldığı yerlerde senet ibraz edilmeyen arazilerle ilgili davaların mahkemelerde görülmeyeceği kabul edilmiştir. Fakat burada önemli olan, ferağ işleminin yapılması için tapu memurundan özel izin alınmasına gerek olmamasıdır. Tapu memurunun tevsik ve tescil etmesi yeterli kabul edilmiştir (Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufuna Aid Mevadd-ı Kanuniye-i Muvakkate, 1329/1913: madde 1). Bu şekilde ferağ işlemi, mülk arazinin devir ve temlik veya satış işlemiyle aynı şartlara tabi tutulmuş oluyordu.

Miri araziye tasarruf eden kişinin haklarının sayıldığı beşinci madde incelendiğinde muvakkat kanunun verdiği hakların, mülk arazinin malikine verilen haklardan herhangi bir farkı olmadığı kolaylıkla anlaşılmaktadır. Buna göre miri arazi, mutasarrıfı tarafından kat'ı olarak ve vefaen ferağ edebilir; kiraya veya ödünç olarak verebilir; borç karşılığı teminat olarak gösterebilir yani ipotek edebilir. Mutasarrıf arazinin doğal ve medeni semerelerinden yararlanır; tarla, çayır ve bahçelerini eker; korularını ve bağlarını sökerek ve binaları yıkarak tarla haline getirebilir. Kısacası mülk araziye malik olan kişinin tüm haklarından yararlanabilir. Fakat bu işlemlerin yapılması sırasında eskiden olduğu gibi Defter-i Hakani memurundan izin alması gerektiğine dair kanun metninde herhangi bir hüküm yoktur (Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufuna Aid Mevadd-ı Kanuniye-i Muvakkate, 1329/1913: madde 5).

1858 Arazi Kanunnamesi'nin yürürlüğe girmesinden sonra yapılan bazı değişikliklerle miri tarım arazisi, mutasarrıfın hayatında veya ölümünden sonra mülk arazi gibi mutasarrıfın borcundan ötürü satılabilir hale gelmişti. Fakat eğer miri araziye tasarruf eden kişi, mirasçı bırakmaksızın ölürse arazi mahlul¹⁹ niteliği kazandığı için tarım arazisi devlete intikal ediyor ve alacaklı alacağını tahsil edemiyordu. Alacaklının alacağını tahsil edememe riski, toprağın tedavülü önünde bir engel oluşturmaktaydı (Cin, 1992: 343). Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufu Hakkında Kanun-u Muvakkat ile bu anlamda var olan tüm kısıtlamalar ortadan kaldırılarak miri arazi, cebri icra ve satış işlemleri açısından mülk arazi ile tamamen aynı statüye getirilmiştir. Şöyle ki, kanunun on altıncı maddesi ile tarım arazisi sahibi köylü, miri araziye vefaen ferağ veya ipotek etmemiş olsa bile borçlunun sağ veya ölmüş olduğuna bakılmaksızın arazi satılabilecektir. Öte yandan vefaen ferağ ve ipotek işlemi yapılmışsa esasen haczedilemeyen şeylerden olan ve çiftçinin hanesinin geçimini sağlaması için zorunlu ihtiyacı olan arazi ve meskeni bile satılabilecektir (Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufuna Aid Mevadd-ı Kanuniye-i Muvakkate, 1329/1913: madde 16). Böylelikle borca karşı teminat teşkil etme ve cebri icra ile satış bakımından miri arazi ile mülk arazi arasında herhangi bir fark kalmamıştır. Tekrar etmek pahasına belirtmek gerekir ki, miri tarım arazisini tasarruf eden köylünün kırsal borçluluk oranının yüksek olduğu dikkate alınırca tarlasını kaybetmesi ve mülksüzleşmesi yapılan tüm hukuki düzenlemelerle giderek kolaylaşmıştır.

4.2.5 Emval-i Gayrimenkulenin Tahdid ve Tathiri Hakkında Kanun-u Muvakkat

Osmanlı kırsalında toprak meselesiyle ilgili olarak yaşanan en önem sorunlardan biri, kadastro yapılmadığı için tarla sınırlarının bilinmemesiydi. Bu durum hem arazi ihtilaflarını çözümsüz halde bırakıyor hem de sınır ve mülkiyet hakkının kesinlik kazanmamasından yararlanan bazı kişilerin usulsüz biçimde oluşan toprak sahipliğini kuvvetlendiriyordu. Köylülerin tarlalarını senetsiz olarak tasarruf etmeleri sorunu, 20. yüzyılın başlarında da varlığını korumaktaydı. Mülkiyet haklarının güvensiz oluşu, hükümet nezdinde tarım kesimde sermaye birikiminin önündeki en büyük engeldi ve bir an önce mutlak mülkiyet hakkının tesisine izin verecek şekilde kadastro çalışmalarının başlatılması gerekiyordu.

Bu anlamda 18 Şubat 1912 tarihli Emval-i Gayrimenkulenin Tahdid ve Tahriri Hakkında Kanun-u Muvakkat ile ilk defa olarak kadastro çalışmalarının hukuki temeli oluşturulmuştur. Altmış bir maddeden oluşan muvakkat kanununa göre Memalik-i Osmaniye'de bulunan tüm gayrimenkullerin özel bir heyet tarafından kadastrusu gerçekleştirilecek ve kıymetleri tahmin edilecektir. Gayrimenkulün tahdid ve tahriri ile kıymet takdiri işlemleri gerçekleştirilirken Maliye, Defter-i Hakani ve Evkaf memurları ile mühendisler görev alacaktır. Kadastro işlemlerini idare ve teftiş üzere bir Kadastro

¹⁹ Mahluliyet, miri arazinin sahipsiz kalması halidir. Bu durumda gerek bedelsiz olarak gerek tapu bedeli karşılığında araziye alacak bir mirasçı bulunamamış ve arazi devlete intikal etmiştir (Cin, 1965-1966: 782).

İdaresi oluşturulacaktır (Emval-i Gayrimenkulenin Tahdid ve Tahriri Hakkında Kanun-u Muvakkat, 1328/1912: madde 1 ve 3).

Kanunun yürürlüğe girdiği 1912 yılından itibaren ilk kadastro çalışmaları Konya'da yapılmıştır. İleride görüleceği üzere kadastro çalışmalarına Konya'dan başlanmasının pratik bir gerekçesi vardır. Alman sermayesinin bölgede gerçekleştirdiği yüksek maliyetli sulama yatırımından beklenen faydanın elde edilmesi, bölgede kadastronun yapılmış olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Fakat 1917 yılının ortalarına gelindiğinde Konya Ovası sulama bölgesindeki kadastro çalışmaları halen tamamlanmamıştı (Konya Ovasının Kadastro, 26 Temmuz 1333/26 Temmuz 1917: 7). Yine 1917 yılı içinde Adalar'dan başlayarak payitaht İstanbul'un kadastrosunun yapılması için Almanya'dan bir uzman getirilmişti (Kadaastro Muamelesi, 19 Nisan 1333/19 Nisan 1917: 7; 10 Mayıs 1333/10 Mayıs 1917: 7).

Muvakkat kanunun yürürlüğe girmesinin ardından hükümet, kadastro işlemlerini gerçekleştirebilmek amacıyla 1911 yılında kurulan kadastro okulunu 1912 yılında Kadaastro Mekteb-i Âlisi adıyla yüksekokul düzeyine çıkarmıştı. İki şubeden oluşan okulun hukuk bölümü iki yıllık, matematik bölümü ise bir yıllık eğitim vermekteydi. En başlarda okula devam eden öğrencilerin askerlik hizmetinden muaf kabul edilmelerine rağmen Birinci Dünya Savaşı ile birlikte bu uygulamadan vazgeçilmiştir (Kadaastro Mektebi Âlisi, 25 Temmuz 1329/7 Ağustos 1913: 306-307).

Her ne kadar modern anlamda ilk kadastro çalışmaları bu dönemde başlamış olsa da ardı ardına yaşanan savaşlar, çalışmaların Birinci Dünya Savaşı sonrasına ertelenmesine neden olmuştur. Öte yandan Emval-i Gayrimenkulenin Tahdid ve Tahriri Hakkında Kanun-u Muvakkat, Osmanlı-Türk kırsal alanının modernleşmesinde önemli katkılar sağlayabilecek bir kanun olmasına rağmen köylük bölgelerde, büyük toprak sahiplerinin iktidarının arazi sınırlarının belirlenmesinde etkin olma ihtimali²⁰ de dikkate alınması gereken bir husustur. Kanunun, usulsüz toprak sahipliğini hukukileştirmek gibi bir vasıtaya dönüşebilmesi muhtemeldir.

Özetle 19. yüzyılın ortalarından itibaren yapılan hukuki düzenlemelerle miri arazi ile mülk arazi arasındaki farkların azalması yönünde bir eğilim mevcuttur. Başka bir deyişle tasarruf, intikal ve arazinin borca karşılık ipotek edilebilmesi gibi açılardan incelendiğinde eğilim hep aynı yöne doğru olmuştur: mutlak mülkiyet haklarının giderek yerleşmesi. İttihat ve Terakki hükümetlerinin çıkarmış olduğu muvakkat kanunlar, süreci daha da hızlandırmış; kısa bir süre içinde miri arazi üzerindeki tasarruf hakları, devlet eliyle özel mülkiyet haline getirilmiştir. Böylelikle II. Meşrutiyet dönemi arazi hukuku, günümüzün modern arazi hukukundan farklı olmayan bir yapıya kavuşmuştur. Öte yandan miri tarım arazilerinin mülk arazilerle aynı hukuki niteliğe kavuşması, miri arazi ipotek edilsin veya edilmesin küçük köylünün tarlasının ödenmeyen borçlardan ötürü kolayca cebri icraya tabi tutularak satılmasını beraberinde getirmiştir. Böylelikle miri arazi sahibi köylü, topraksız köylü haline gelmeye mahkûm kalmıştır.

5.Sonuç

Osmanlı ekonomisinde tarımın kapitalistleşmeye başladığı bazı bölgelerde toprağın metalaşması, Osmanlı'nın Avrupa kapitalizmine eklenmeye başladığı 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 1908'den itibaren Osmanlı siyasi hayatında aktif hale gelen ve 1913'ten itibaren iktidarı tamamen ele geçiren İttihat ve Terakki hükümetlerinde kırsal alanda refahı arttırmaya yönelik bir çabadan bahsedilebilirse de tarımın ticarileştiği bölgelerde kapitalizmin baskısı altında kalan köylülüğün siyasallaşmasına imkân tanınmadığı ileri sürülebilir. Osmanlı

²⁰ Bu konuda bir örnek için bkz. (Erdost, 2005: 320).

kırsalında köylünün içinde bulunduğu yapısal sorunları çözmek suretiyle onun, büyük toprak sahipleri karşısında iktisadi ve siyasi açıdan özgürleşmesini sağlayacak reformlara girişemeyen İttihat ve Terakki, radikal bir tarım politikası yerine tarımın ticarileşmesi ve piyasaya dönük üretim yapan bölgelerin ulusal bir pazar halinde gelişmesi için iktisadi, hukuki ve idari tedbirler almıştır.

Öte yandan İttihat ve Terakki hükümetlerinin insan-toprak ilişkilerine yönelik toprak politikası, bu ilişkileri sosyal adalet ilkelerine uygun olacak şekilde düzenleyemediğini ileri sürmek mümkündür. Aksine zengin ve modern tarım yöntemlerini benimseyen büyük toprak sahiplerinin iktisadi çıkarlarına yönelik bir politikanın hukuki altyapısı hazırlanmıştır. İttihat ve Terakki'nin genelde ekonomi özelde ise tarım politikası, adeta Kemalist devletçi iktisadi felsefenin erken bir denemesidir. İttihat ve Terakki, özellikle yabancı ve gayrimüslim tüccar sermayesinin piyasadaki etkinliğini kırmaya çalışırken ve başkentteki rejim ile kendi siyasi iktidarına somut temeller ararken aslında hep büyük toprak sahiplerini korumayı tercih etmiştir.

Kaynakça

- Abdullah Cevdet (25 Nisan 1329/8 Mayıs 1913), Köylülerimiz İçin, *İçtihad*, 4, 63, 1362-1365.
- Ahmad, F. (2011), *İttihatçılıktan Kemalizme*, 6. bsk., Fatmagül Berktaş (Baltalı) (çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Ahmet Şerif (1999), *Anadolu'da Tanîn 1. Cilt*, Mehmed Çetin Börekçi (hızl.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Akçura, Y. (2006), *Siyaset ve İktisat*, Erdoğan Mura (yay. hızl.), Ankara: Sinemis Yayınları.
- Akşin, S. (2011), *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, 6. bsk., Ankara: İmge Kitabevi.
- Arıcanlı, T. (2009), "19. Yüzyılda Anadolu'da Mülkiyet, Toprak ve Emek", Çağlar Keyder ve Faruk Tabak (Ed.), *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım* içinde, Zeynep Altok (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 131-142.
- Avcıoğlu, D. (2001), *Türkiye'nin Düzeni*, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- Aytekin, E. A. (2005), Hukuk, Tarih ve Tarihyazımı: 1858 Osmanlı Arazi Kanunnamesi'ne Yönelik Yaklaşımlar, *Türkiye Araştırmalar Literatür Dergisi*, 3, 5, 723-744.
- Bank, B. (2011), Rusya'da 1905-1920 Yılları Arasında Tarihsel Dönüşüm Süreci ve Siyasal Tartışmalar, *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 1, 2-37.
- Barkan, Ö. L. (1980), "Türk Toprak Hukuku Tarihinde Tanzimat ve 1274 (1858) Tarihli Arazi Kanunnamesi", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I* içinde, İstanbul: Gözlem Yayınları, 291-375.
- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (1973), *Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50 Yılı*, Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Berkes, N. (1964), *İki Yüz Yıldır Neden Bocalıyoruz?*, İstanbul: Yön Yayınları.
- Bernstein, H. (2009), *Tarımsal Değişimin Sınıfsal Dinamikleri*, Oya Köymen (çev.), İstanbul: Yordam Kitap.
- BOA. (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi), DH.MUİ. (Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrakı), Dosya No: 47-1, Gömlek No: 41.
- BOA., DH. MUİ., Dosya No: 75, Gömlek No: 61.
- Boratav, K. (2015), *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009*, 21. bsk., Ankara: İmge Kitabevi.
- Cin, H. (1965-1966), Osmanlı Toprak Hukukunda Miri Arazinin Hukuki Rejimi ve Bu Arazinin TMK. Karşısındaki Durumu, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22-23, 1-4, 745-798.
- Cin, H. (1992), *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, 3. bsk., Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Emval-i Gayrimenkulenin Deyn Mukabilinde Teminat İraesine Dair Kanun-u Muvakkat (1329/1913), İstanbul: Selanik Matbaası.
- Emval-i Gayrimenkulenin İntikalatı Hakkında Kanun-u Muvakkat (1329/1913), İstanbul: Selanik Matbaası.
- Emval-i Gayrimenkulenin Tahdid ve Tahriri Hakkında Kanun-u Muvakkat (1328/1912), İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Emval-i Gayrimenkulenin Tasarrufuna Aid Mevadd-ı Kanuniye-i Muvakkate (1329/1913), İstanbul: Selanik Matbaası.

- Erdost, M. İ. (2005), *Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı İmparatorluğunda Mülkiyet İlişkileri*, 3. bsk., Ankara: Onur Yayınları.
- Eröz, M. (1987), Parvus'un Türkiye Hakkındaki Yazıları, *S. F. Ülgener'e Armağan: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43, 347-356.
- Eşhas-ı Hükmiyenin Emval-i Gayrimenkuleye Tasarruflarına Mahsus Kanun-u Muvakkat (1329/1913), Dersaadet: Matbaa-i Osmaniye.
- Georgeon, F. (2006), "Ulusal Hareketin İki Lideri: Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura", *Osmanlı Türk Modernleşmesi 1900-1930* içinde, Ali Berktaş (çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 91-101.
- Gözübüyük, Ş. & Kili, S. (1982), *Türk Anayasa Metinleri 1839-1980*, 2. bsk., Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 496, https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/kanunu_esasi_latin.pdf, (Erişim : 14.03.2014).
- Güneş, İ. (1990), II. Meşrutiyet Dönemi Hükümet Programları (1908-1918), *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 1, 171-269.
- Haspolat, E. (2011), Meşrutiyet'in Üç Halkçılığı ve Kemalist Halkçılığa Etkileri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 47, 557-584, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ankuayd/issue/1842/22471>, (Erişim: 14.04.2022).
- İktisadiyat Mecmuası*, (19 Nisan 1333/19 Nisan 1917), "Kadastro Muamelesi", 2, 52, 7; (10 Mayıs 1333/10 Mayıs 1917), 2, 55, 7.
- İktisadiyat Mecmuası*, (26 Temmuz 1333/26 Temmuz 1917), "Konya Ovasının Kadastro", 2, 60, 7.
- İnalçık, H. (2009), "Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar", Çağlar Keyder ve Faruk Tabak (Ed.), *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım* içinde, Zeynep Altok (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 15-34.
- İslamoğlu, H. (2009), "16. Yüzyıl Anadolu'sunda Köylüler, Ticarileşme ve Devlet İktidarının Meşrulaştırılması", Çağlar Keyder ve Faruk Tabak (Ed.), *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım* içinde, Zeynep Altok (çev.), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 57-80.
- Karaömerlioğlu, A. (2009), "Türkiye'de Köycülük", Tanıl Bora (derl.). *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce Cilt 2 Kemalizm* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları, 284-297.
- Karaömerlioğlu, A. (2014), *Orada Bir Köy Var Uzakta: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*, 3. bsk., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kazgan, G. (2002), *Tanzimat'tan 21. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Köymen, O. (2012), *Kapitalizm ve Köylülük: Ağalar, Üretenler, Patronlar*, 2. bsk., İstanbul: Yordam Kitap.
- Köymen, O. (2007), *Sermaye Birikirken Osmanlı, Türkiye, Dünya*. 2. bsk., İstanbul: Yordam Kitap.
- Lewis, B. (2010), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Boğaç Babür Turna (çev.), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- MAZC (Meclis-i Ayan Zabıt Ceridesi)* (30 Haziran 1330/13 Temmuz 1914), Devre:1, Cilt:3, İçtima Senesi:1, İnikad:18.

Mustafa Subhi (2 Kanun-i evvel 1326/15 Aralık 1910), “Musahabe-i İçtimaiyye – Meşrutiyet ve İtibar-ı Ahali”, *Servet-i Fünun*, 40, 1019, 101-103.

Mülayim, Z. G. (1976), *Toprak Reformu ve Kooperatifleşme*, İstanbul: Tekin Yayınevi.

Odabaşı, İ. A. (2011), Selanik İttihat ve Terakki Üçüncü Kulübü'nün Köylü/Köycü Gazetesi: Vatandaş, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 10, 22, 47-63.

Ökçün, A. G. (1983), *Tarımda Çalışma ve Ekme Yükümlülüğü (Mükellefiyyet-i Ziraiyye) Belgeler 1914-1922*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Parvus (26 Temmuz 1328/8 Ağustos 1912), “Esaret-i Maliyeden Kurtulmanın Yolu”, *Türk Yurdu*, 2, 19, 587-591.

Parvus Efendi (2005), *Türkiye'nin Mali Tutsaklığı*, Muammer Sencer (yay. hzl), İstanbul: İleri Yayınları.

Parvus Efendi (2013), *Cihan Harbine Doğru Türkiye*, Masis Kürkçügil ve Şeyda Oğuz (yay. hzl.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Petrosyan, Y. A. (1974), *Sovyet Gözüyle Jöntürkler*. Mazlum Beyhan, Ayşe Hacıhasanoğlu (çev.). 1. bsk., Ankara: Bilgi Yayınevi.

Quataert, D. (2008), *Anadolu'da Osmanlı Reformu ve Tarım (1876-1908)*, Nilay Özok Gündoğan ve Azat Zana Gündoğan (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Scharlau, W. B. & Zeman, Z. A. (2007), *Devrim Taciri-İttihat ve Terakki'nin Bolşevik Teorisyonu: Parvus Efendi*, 1. bsk., İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Servet-i Fünun, (25 Temmuz 1329/7 Ağustos 1913), “Kadastro Mektebi Âlisi”, 45, 1157, 306-307.

Sönmez, M. T. (1998), *Osmanlıdan Günümüze Toprak Mülkiyeti Açıklamalı Sözlük*, 2. bsk., Ankara: Yayınevi Yayınları.

Süleyman Kadızade Rıfat (Mayıs 1329/Mayıs-Haziran 1913) “Anadolu Ahalisine Hitab”, *Ekinci*, 1, 3, 17-18.

Toprak, Z. (2013), *Türkiye'de Popülizm 1908-1923*, 1. bsk., İstanbul: Doğan Kitap.

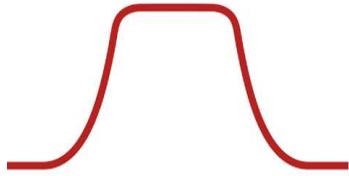
Tökin, İ. H. (1990), *Türkiye Köy İktisadiyatı*, 2. bsk., İstanbul: İletişim Yayınları.

Tunaya, T. Z. (2011), *Türkiye'de Siyasal Partiler: Cilt 1 İkinci Meşrutiyet Dönemi (1908-1918)*, 4. bsk., İstanbul: İletişim Yayınları.

Türk Yurdu - Parvus, (15 Mart 1328/7 Nisan 1912), Köylüler ve Devlet, *İçtihad*, 3, 43, 1033-1036.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (20.11.1982), Resmi Gazete, 17844.

Varlı Bınagül, A. (2021), National Creditors: National and Local Banks (Establishment Environment, Capital Structures, Political Links), *Journal of Applied and Theoretical Social Sciences/Teorik ve Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 3, 263-274.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 193-213

First Submission:27.04.2022

Revised Submission After Review:22.06.2022

Accepted For Publication:27.06.2022

Available Online Since:30.06.2022

Research Article

A State-Owned Enterprise Established to Develop the Maritime Transportation Sector: Maritime Bank Turkish Joint Stock Company¹

Mehmet Saya²

Abstract

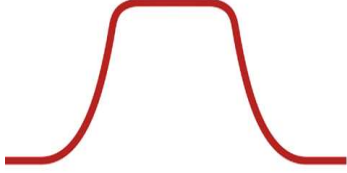
Maritime Bank Turkish Joint Stock Company, the foundation of which was laid with the establishment of the Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi (Private Treasury of The Ottoman Sultan Ferries Administration) in 1844, it was established in 1951 with the law no. 5842, with the idea of developing the maritime transport sector and that it is necessary in terms of national economy, national defense and social necessity during the Democrat Party era. In addition to carrying out all kinds of banking transactions related to maritime transportation, it started its activities in 1952 by being authorized to provide all kinds of convenience especially to real and legal entity engaged in shipbuilding, repair, purchasing, and maritime operations. Since it is a banking-supported organization for the development of maritime transportation, it has been an important topic in terms of both Turkey's economic history and maritime trade history. Therefore, this study focused on the establishment of Maritime Bank Turkish Joint Stock Company. The aim of the study is to analyze the founding venture of this institution by making a descriptive analysis of the documents accessed as secondary sources as well as the primary sources obtained from the archive of the said institution.

Keywords: Maritime Bank Turkish Joint Stock Company, Maritime Transportation, Maritime Trade, Democrat Party, National Economy

JEL Codes: N00, N74, N84, R40

¹ This article is derived from the author's doctoral dissertation titled "A State Economic Enterprise in The Maritime Sector: Maritime Bank Turkish Joint Stock Company (1952-1983)".

²Phd, Independent Researcher, Adiyaman/Turkey, mesa02416@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2330-175X>.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 193-213

İlk Başyuru:27.04.2022

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:22.06.2022

Yayın İçin Kabul Tarihi:27.06.2022

Online Yayın Tarihi:30.06.2022

Araştırma Makalesi

Deniz Ulaştırma Sektörünü Kalkındırmak İçin Kurulan Bir Kamu İktisadi Teşebbüsü: Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı¹

Mehmet Savaş²

Öz

1844 yılında Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi'nin kurulmasıyla temeli atılan Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı, Demokrat Parti döneminde milli iktisat, milli savunma, sosyal zorunluluk bakımından gerekli olduğu ve deniz ulaştırma sektörünü kalkındırma düşüncesiyle 1951 yılında 5842 sayılı kanunla kurulmuştur. Deniz ulaştırmasını ilgilendiren her türlü bankacılık işlemleri yapmanın yanında özellikle gemi inşa, tamir, satın alma, deniz işletmeciliği yapan gerçek ve tüzel kişilere her türlü kolaylığı sağlamakla yetkilendirilerek 1952 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Deniz ulaştırmasının geliştirilmesine yönelik bankacılık destekli bir organizasyon olduğu için hem Türkiye'nin iktisadi tarihi hem de deniz ticaret tarihi açısından önem arz eden bir konu olmuştur. Bundan dolayı bu çalışma, Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı'nın kuruluşuna odaklanmıştır. Çalışmanın amacı, adı geçen kurumun arşivinden elde edilen birincil kaynakların yanında ikincil kaynak olarak ulaşılan dokümanların analizini betimleyici bir yöntemle yaparak bu kurumun kuruluş serüvenini incelemektir.

Anahtar Kelimeler: Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı, Deniz Ulaştırması, Deniz Ticareti, Demokrat Parti, Milli İktisat

JEL Kodlar: N00, N74, N84, R40

¹ Bu makale, yazarın "Denizcilik Sektöründe Bir Kamu İktisadi Teşebbüsü: Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı (1952-1983)" isimli doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr, Bağımsız Araştırmacı, Adıyaman/Türkiye, mesa02416@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2330-175X>.

1. Giriş

Demokrat Parti (DP), 14 Mayıs 1950 tarihli genel seçimleri kazanıp iktidarı devraldıktan bir yıl sonra Türkiye'nin uzun bir denizcilik geçmişine sahip olduğunu göz önünde tutup milli iktisat, milli savunma ve sosyal zorunluluk bakımından önemli olduğu düşüncesiyle (TBMM, 1951: 1) 10 Ağustos 1951 tarihinde 5842 sayılı Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu'nu meclisten geçirerek Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı'nın (TAO) kuruluşunu başlatmıştır. Denizcilik Bankası TAO, deniz ulaştırmasıyla ilgili her türlü bankacılık işlerini yapmanın yanında diğer bankacılık işlerini de yapmak, çatısı altına alınan işletmeler üzerinden ulaştırma hizmetleri, limancılık hizmetleri, tersanecilik faaliyetleri, denizde güvenlik hizmetlerini yapmakla görevlendirilmiştir (Resmi Gazete, 1951: 1809-1810). 1 Mart 1952 tarihinde resmen faaliyetlerine başlayan Denizcilik Bankası TAO'nun kökleri aslında Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılına gitmektedir. İlk nüvesi Osmanlı Devleti'nin azalan gücü karşısında kapitülasyonların devletin iskelelerinde geniş yer bulması sonucu denizlerde asker, mühimmat ve posta taşımacılığı faaliyetini yüksek fiyatlarla yapan yabancıların elinden alınması ve bu konudaki devlet harcamalarının azaltılması amacıyla Sultan Abdülmecid zamanında 1844 yılında Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi olarak kurulmuştur (Gediz, 2013: 7). İdare, hem Osmanlı Devleti döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonraki dönemde çeşitli isimler ve uygulamalar altında deniz ulaştırması faaliyetlerini sürdürmüş ve nihayetinde Denizcilik Bankası TAO adını almıştır.

Bu çalışma, dünyada deniz ulaştırmasıyla ilgili kamu iktisadi teşebbüsleri, kurum ve sistem örneklerini irdeledikten sonra Osmanlı Devleti'nin bir armatörlük girişimi olarak 1844 yılında kurduğu Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi ile başlayan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla devam eden kurumsal tabanlı deniz ulaştırma serüvenini Denizcilik Bankası TAO'nun kuruluşu üzerinden inceleyerek bir çerçeve sunacaktır¹.

2. Dünyada Deniz Ulaştırması İle İlgili Kamu İktisadi Teşebbüsü Örnekleri

Dünyada kamu iktisadi teşebbüslerinin kuruluş öyküsü 1929 yılında gelişmiş kapitalist ülkelerde yaşanan derin krizle yakından ilişkilidir (Kepenek, 1993: 20). Yirminci yüzyılın ilk yarısında yaşanan finansal krizler ve savaşlar ekonomide devlet müdahaleciliğini arttırmıştır. Avrupa'da ve Japonya'daki devlet müdahaleciliği gerek millileştirmek gerekse de stratejik önem atfedilen ağ-şebeke servisleri ve bankacılık sektörlerinde tekeller ve geniş endüstriyel işletmeler kurmak şeklinde kendini göstermiştir. Brezilya, Hindistan, Endonezya ve Güney Afrika'da ise özel sermayenin yetersizliğinden dolayı devlet kendisi kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT) kurarak ekonomiye müdahil olmuştur (Türk Kamu İşletmeleri Birliği, 2015: 5-6). Deniz ulaştırma alanında ise dünyanın farklı kıtalarında farklı ülkelerin çeşitli amaçlar için kurduğu KİT'ler faaliyet göstermiştir.

Messageries Maritimes, posta taşımacılığı amacıyla Fransa'da devletin desteklediği ve yönetimine dahil olduğu imtiyazlı bir özel şirket olarak 1851'de kurulmuştur (Uygun, 2013: 37). Devlet, 1948 yılında hem *Messageries Maritimes*'in hem de 1855'te yine devlet destekli kurulan *Compagnie Générale Transatlantique*'un hisselerinin çoğunluğunu satın almıştır (Dormois, 1999:77). Rekabetçi bir sektörde devlet destekli iki şirketin olmaması için 1976 yılında birleştirilerek *Compagnie Générale Maritime* ismiyle faaliyetlere devam etmiştir. 1996 yılında özelleştirilince CMA-CGM ismini almıştır (Frémont 2016: 38).

Atlantic Steam Navigation Company, ucuz yollu transatlantik yolcu hizmeti sunmak için

¹ Burada bir hususu belirtmekte yarar vardır. Son yıllarda denizcilik tarihi eksikli çalışmaları artmaktadır. Bu dergide de bu tür çalışmaların yayınlanmış olması sevindiricidir. Örnek olarak bakınız (Koral Türk, 2020: 42-70).

1936 yılında İngiltere’de kurulmuştur (Smith 2012: 115). 1954 yılının Nisan ayında İngiltere Ulaştırma Komisyonu tarafından kamulaştırılmıştır. 1971’de European Ferries Ltd. isimli şirkete satılmıştır (Hartill, 2014: 102).

Australian National Line, Avustralya kıyılarında deniz taşımacılığı yapmak amacıyla devlet tarafından 1956 yılında kurulmuştur. Zamanla başka rotalar eklenerek Avustralya’dan başka ülkelere, başka ülkelerden Avustralya’ya uluslararası ticaret yapılmış ve şirket zamanla denizcilik aktivitelerinin bel kemiği haline gelmiştir. Şirket, 1998 yılında Fransız CMA CGM isimli şirkete satılmıştır (<https://www.anl.com.au/about-us/about>, Erişim: 12.02.2020).

China Ocean Shipping Company, 1961 yılında doğrudan devletin ulaştırma bakanlığı tarafından kontrol edilen bir kamu şirketi olarak Çin’de kurulmuştur. Şirketin işleri taşımacılık, lojistik, finans, ekipman imalatı, taşımacılık hizmetleri, sosyal hizmetler ve bilgi hizmetleri olmak üzere yedi gruba ayrılmıştır (Zheng ve Smith 2017: 232-234). Çin Devlet Konseyi, 2016 yılında China Ocean Shipping Company ve China Shipping’in birleşerek China COSCO Shipping Corporation Limited’i yeni bir şirket olarak kurulmasını onaylamıştır (<http://en.coscocs.com/col/col6922/index.html>, Erişim:11.02.2020).

Shipping Corporation of India, 1961 yılında Eastern Shipping Corporation ve Western Shipping Corporation şirketlerinin birleşimi sonucu bir kamu işletmesi olarak kurulmuştur. Şirket, işlerini ham petrol taşımacılığında çeşitlendirmiştir. Ama yolcu ve yük taşımacılığı hizmetleri de yapmıştır (<http://www.shipindia.com/page/history>, Erişim: 12.02.2020). 2019 yılının kasım ayında şirket hisselerinin %63.75’i devlet tarafından satılmıştır (<https://worldmaritimeneews.com/archives/286897/india-approves-sale-of-shipping-corporation-of-india/>, Erişim: 12.02.2020).

Neptune Orient Lines, 1968 yılının Aralık ayında Singapur Maliye Bakanlığı nezaretinde milli bir şirket olarak kurulmuştur. Şirketin ülke ticaretinin bir kısmını uygun navlun fiyatlarıyla taşıyarak Singapur’un endüstriyel gelişimine katkıda bulunacağı ve özellikle kriz zamanlarında temel kargoların tedarik hattını muhafaza edeceği düşünülmüştür. 1969 yılında şirket, devletin kendisine bağlı şirketlere yaptığı yatırımları yönetmek için kurduğu Temasek Holding’e devredilmiştir. 2015 yılının Aralık ayında Fransız CMA CGM şirketi, Temasek Holding’teki Neptune Orient Lines’in hisselerinin çoğunluğunu satın almıştır (https://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1688_2010-07-26.html ve https://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_2019-07-15_113737.html, Erişim: 11.02.2020).

Portline, büyük hacimli kuru dökme malların arz ve taşınmasında özerkliği garantileyerek ülkenin ihtiyaçlarını karşılamak ve böylece ülkenin iktisadi kalkınmasını desteklemek amacıyla 1984 yılında Portekiz’de kurulmuştur. Şirket, iki eski kamu işletmesinin mirası üzerine kurulmuştur. Bunlardan biri Companhia Nacional de Navegação SA, diğeri ise geçmişi 15. yüzyıla kadar giden uzun vadeli bir deniz ticaret geleneğine sahip Companhia Portuguesa de Transportes Marítimos SA’dır. Portline 1991 yılında özelleştirilmiştir. Günümüzde Portline Bulk International S.A. adıyla faaliyetlerine devam etmektedir (<https://www.portline-bulk.com/en/page/2/history/3/>, Erişim: 11.02.2020).

3.Dünyada Deniz Ulaştırmasını Finanse Eden Kurum ve Sistem Örnekleri

Deniz ulaştırması alanında sermaye birikiminin yetersizliği ve bürokrasinin yavaş işleyişi gibi nedenlerle bu alana yeterince yatırım yapılmadığını düşünen, sektörle ilgili eksiklik hisseden, bu alanda söz sahibi olmak isteyen ve bulunduğu noktayı daha ileri noktalara taşımak isteyen devletler kendi iktisadi dinamiklerine uygun kurumlar ve sistemler inşa etmiştir. Devlet

aygıtı bazen hukuk kanalı üzerinden hakem olup oyunu yönetirken bazen de bizzat kendisi işin içine girerek sistemi inşa eden oyuncu olmuştur.

DNB, 1822 yılında kurulmuş Norveç'in en eski özel bankasıdır (<https://www.dnb.no/en/about-us/about-dnb/history.html>, Erişim: 13.02.2020). Dünyada deniz taşımacılığını finanse eden lider bankalardan biridir (<https://www.globalmaritimeforum.org/content/2019/06/Citi-Societe-Generale-DNB-and-other-leading-international-banks-promote-greener-global-shipping-through-new-principles.pdf>, Erişim: 13.02.2020). Banka, Norveç'te 116 ofis aracılığıyla faaliyet göstermekle beraber dünya üzerinde 16 ülkede hizmet vermektedir (<https://www.dnb.no/en/about-us/global-network.html#> ve <https://www.dnb.no/en/about-us/global-network/norway.html>, Erişim Tarihi: 13.02.2020).

Kommandittselskap (K/S), 1980'li yıllarda orta çıkan (Cushing^{2016: 114}) Norveç tipi komandit şirket türüdür. Şirket sahiplerinin hisseleri %10'dan aşağı olamamış ve şirket sahipleri alacaklılara karşı sınırsız sorumlu, diğer ortaklar ise getirdikleri sermaye oranında yükümlü olmuştur. Böylece kurulan her komandit şirket, tahvil çıkararak sermayesini arttırabilmiştir. Bu tahvilleri alanlar, şirketin gelirlerine ortak olup bu gelirlerin vergisinden muaf olmuştur. Bu şekilde sistem teşvik edici bir mekanizma işlevi görmüş ve gemicilik şirketleri bunun üzerinden örgütlenmiştir (Şipal, 2014: 135).

Kommandit-gesellschaft (KG) Sistemi, Alman tersanelerini ve deniz taşımacılığını ileri bir noktaya taşımak için tasarlanmıştır (Akol^{2008: 15}). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman ticaret filosunu canlandıran temel taşlardan biri olmuştur (Johns ve Sturm^{2015: 71}). Yatırımcılar üzerinden kurulan limited şirketler bir yandan gemicilik endüstrisine sermaye akıtmış, diğer yandan bu şirketler bankalarla görüşüp hisselerini yüksek vergi matrahına sahip Alman yatırımcılara satarak bu yatırımcıların yüksek oranlarda vergiden muaf olmalarını sağlamıştır (Şipal, 2014: 131). Bu sistem, Almanya'da büyük ölçüde konteyner filosunun büyümesini sağlayarak tersaneleri ve denizcilik sektörünü geliştirmek için kredi sunan bankaların hacimlerinin de artmasına katkıda bulunmuştur (Varışlı, 2015: 27).

Bahsi geçen kurum ve sistemlerin dışında birçok ülkede deniz ulaştırma alanı ticaret bankaları ve eximbank'lar üzerinden finanse edilmiştir. Bunun yanında devletler, çeşitli yasalar vasıtasıyla vergi muafiyetleri ve sübvansiyonlar sağlayarak bu alanı desteklemiştir.

4.Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye'de Denizcilik Bankası TAO Öncesi Deniz Ulaştırması İle İlgili Kamu İktisadi Teşebbüsü Örnekleri

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı'nın temeli 19. yüzyılın ilk yarısında atılmıştır. Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl uluslararası ticaretinde, Batı dünyasının üstünlüğü kesinleşmeye başlamış ve batılı devletler merkantilist kapitalizmin gelişimi paralelinde kumpanyalar kurmuştur. Osmanlı Devleti'nin bu süreçte azalan gücü karşısında büyükelçilerden destek gören kumpanyaların etkileri artmış ve böylece kapitülasyonlar geniş bir şekilde devletin iskelelerine yerleşerek batılı tüccarların yararına işlemiştir (Uygun, 2013: 2-3). Tanzimat sonrası dönemde de denizlerde asker, mühimmat ve posta taşımacılığı işlerini elinde tutan yabancı vapur işletmeleri yüksek fiyatlarla deniz taşımacılığı faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu alanda yerli bir taşımacılık işletmesinin daha düşük fiyatlar teklif ederek piyasaya girmesi, hem devletin masraflarını azaltacağı hem de yabancıların bu alandaki etkisini kıracağı düşüncesiyle (Terzi, 2005: 148-149) sermayesi Sultan Abdülmecid hazinesi tarafından sağlanıp Damat İlhami Paşa'nın nezareti, Mustafa Fazıl Paşa ve Boğos Bey'in idareleri altında Bahriye Nezareti'ne bağlı bir devlet işletmesi olarak Hazine-i Hassa Vapurları İdaresi 1844 yılında kurulmuştur (Gediz, 2013: 7). İdare; bağımsız, Osmanlı liman ve iskeleleri arasında yük ve yolcu taşımacılığı yapacak bir işletme şeklinde tasarlanmıştır (Tutel, 1997: 31). Hazine-i

Hassa Vapurları İdaresi'nin adı, 19 Nisan 1864 yılında yayınlanan bir nizamname ile Fevaid-i Osmaniye olurken (Terzi, 2005: 152); Fevaid-i Osmaniye'nin adı da hükümdarlık dönemi 1861-1876 yılları arasında olan ve deniz ulaşımını çok önemseyen Sultan Abdulaziz'e ithafen 1871 yılı Haziran ayında İdare-i Aziziye olarak değiştirilmiştir (Koraltürk, 2010: 88). 1876 yılının mayıs ayında Sultan Abdülaziz'in yerine tahta oturan V. Murad, İdare'nin adını değiştirerek tüm mal varlığını devlete devretmiş ve İdare'nin yeni adı İdare-i Mahsusa olmuştur. Fakat V. Murad sadece üç ay tahtta kalabilmiş ve ardından II. Abdülhamid padişah olmuştur. Bahriye Nezareti'ne bağlı olan İdare-i Mahsusa adı asıl bu dönemde bilinir olmuştur (Küçükalioglu, 1999: 45). İdare-i Mahsusa 3 Kasım 1909 tarihinde bir İngiliz şirketine satılmıştır. Ancak kısa bir süre sonra hükümetin değişmesi ve satış sözleşmesinde hükümetin telep etmesi hâlinde şirket vapurlarının hepsi veya bir kısmının hükümetin emrine verilmesine ilişkin maddenin İngiliz şirket tarafından kabul edilmemesinden dolayı sözleşme feshedilmiştir (Akbayar vd., 1993: 136). İdare-i Mahsusa döneminde yaşanan olumsuz tecrübelerden sonra sermayesi devletten karşılanmak kaydıyla Maliye, Harbiye, Ticaret ve Nafia nezaretlerinden seçilen üyelerin oluşturduğu ve uzman bir genel müdürün başında olduğu bağımsız bir kurul tarafından yönetilmek üzere (Çamcı vd., 1995: 150) 9 Eylül 1910 tarihinde Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi kurulmuştur (Akbayar vd., 1993: 32). Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1925 yılında çıkarılan 597 sayılı kanunla Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi'nin adı Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi şeklinde değiştirilmiştir (<https://www.tdi.gov.tr/tarihce/>, Erişim: 16.10.2019).

Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi, Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi'nden çalışabilir vaziyette toplam gros tonajı 23.370 olan 32 gemi devralmıştır (Tutel, 1997: 166). Ülkenin toplam ticaret filosu bakımından ise Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne intikal eden filodaki gemi sayısı ve filonun toplam gros tonajı hakkında çeşitli rakamlar söz konudur. Filoya yönelik rakamlar bir kaynakta 88 adet gemi ile 34.902 gros ton (Koca, 2017: 860), diğer bir kaynakta 271 adet gemi ile 48.085 gros ton (Tutel, 1997: 166) ve son olarak iki farklı veriden bahseden bir kaynakta ise ilk veri 364 gemi ile 69.016 ton; ikinci veri de 439 adet gemi ile 78.048 ton şeklinde geçmektedir (Arı, 2008: 63). Filoya ilişkin verilerin bu kadar farklılık göstermesi; armatör uyruklarının -özellikle gayrimüslimlerin- daha netlik kazanmamış olması, Türkiye'ye ait gemilerin farklı devletlerin bayrakları altında çalışmaya devam etmesi, savaşlar esnasında sahipleri değişen gemiler hakkında kayıtların bulunmaması, yapılan hesaplamalara yelkenli ve yardımcı gemilerin katılmasından kaynaklanmaktadır (Koca, 2017: 860).

Türkiye Cumhuriyeti, deniz ulaştırması bakımından Osmanlı Devleti'nden iyi bir miras devralmamıştır. Gerek zamanında bu sektörü ilgilendiren çeşitli konuların üzerinde durulmamasından kaynaklı gerekse de savaşların yarattığı tahribattan kaynaklı birçok noktada sorunları olan bir mirastan bahsedilebilir. Şöyle ki; deniz ulaştırma sektöründe faaliyette bulunan sigorta şirketlerinin çoğunun yabancıların elinde olması ve bu şirketlerin Türkiye'ye ait yaş ortalaması otuz yılın üzerinde olan gemileri sigorta primleri noktasında işine geldiği gibi davranarak yerli sermayeyi zor durumda bırakması, eğitilmiş deniz personelinin eksikliği, limanların kara yollarıyla bağlantısı konusunda önemli eksikliklerin olması, bürokrasideki çok başlılık (Çakmak, 2017: 891-907) ve az sayıda gemiye sahip bir deniz ticaret filosu şeklinde sıralamak mümkündür.

Genç cumhuriyet, sorunlarıyla devralınan deniz ulaştırma sektörünü geliştirmek için önemli girişimlerde bulunmuştur. Yerli girişimcileri korumak amacıyla 30 Ocak 1923'te Lozan'da imzalanan Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol'ü çerçevesinde gerçekleşen mübadele, Türkiye'ye deniz yolundan gelecek müslüman mübadillerin sevki Türkiye'ye ait kamu ve özel gemiler tarafından sağlanmış (Gürboğa ve Koraltürk, 2016: 29); 17 Şubat 1923 ile 4 Mart 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilen İzmir İktisat Kongresi'nde Ticaret-i Bahriye Meselesi başlığı altında sonraki yıllarda atılacak adımlara zemin hazırlayan kararlar alınmış (İnan, 1989: 37-39); 20 Şubat 1924 tarihinde kabul

edilen 418 sayılı Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından İştirak Olunan Buharlı Sefainin Gümrük Resminden İstisnasına Dair Kanun'uyla yerli girişimciler tarafından satın alınan ve milli bayrak altına alınacak buharlı gemiler beş yıl gümrük vergisinden muaf tutulmuş (Kanunlar Dergisi, 1924: 220) ve daha sonra çıkarılan kanunlarla bu muafiyetin hem süresi hem de kapsamı genişletilmiş (Gürboğa ve Koraltürk, 2016: 29); Türkiye'ye ait bütün sulara ve limanlarda her türlü ticari faaliyetin Türkiye vatandaşları tarafından ve yerli sermaye ile yapılmasını öngören Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dâhilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun 1 Temmuz 1926 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuş (Kanunlar Dergisi, 1926: 571); bir kısmı 28 Mayıs 1927 tarihinde kabul edilen Teşvik-i Sanayi Kanunu içerisinde yer alan teşvik hükümleri ile yerli armatörlere hazineden avans ve kredi kolaylıkları, vergi ve gümrük muafiyetleri, devlet sektörü ile eşit rekabet şartları sağlanmış (Çolak, 2013: 358); 15 Mayıs 1929 tarihinde kabul edilen 1440 sayılı Ticaret Kanunu'nda deniz ticaretine geniş bölüm ayrılmış, kabotaj kanunu sonrasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi için (Koca, 2017: 859) donatan ve donatma iştiraki, kaptan, mal taşıma, yolcu taşıma, deniz ödücü, avaryalar, kurtarma, gemi alacaklıları, deniz yolculuğu, müruru zaman, gemi rehini, sicil ve bayrak konularında ayrıntılı düzenlemeler yapılmış (Kanunlar Dergisi, 1929: 441); çeşitli vapur şirketlerinin rekabete girerek hem kendilerini zarara uğratması (Çakmak, 2017: 900) hem de Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'ne zarar vererek devlet bütçesine yük olmaya başlaması sonucunda yaşanan bu olumsuzlukların önüne geçmek için 9 Temmuz 1932 tarih 2068 sayılı Türkiye İskele ve Limanları Arasında Posta Seferleri Hizmetinin Devlet İdaresine Alınmasına Dair Kanun çıkarılarak bir yandan kabotajın kapsadığı limanlar arasında posta seferleri devlet tekeline alınmış diğer yandan da şilepçilik ve özel donanımlı gemilerle hayvan taşımacılığı, liman içi, körfez içi nakliyat ve devletin düzenli vapur işletmediği limanlar arasında taşımacılık ise armatörlere bırakılmıştır (Gürboğa ve Koraltürk, 2016: 32-33).

Yasal altyapı ve girişimler sayesinde hem kamu kesimi hem de özel teşebbüse ait deniz ticaret filosu büyümüştür. 1920'lerin ortasında 33.967 net tonu armatörlere, 25.301 net tonu Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'ne, 4.059 net tonu Şirket-i Hayriye'ye ve 1.019 net tonu Haliç Vapurları Şirketi'ne ait olmak üzere ticaret filosunun toplamı 64.346 net ton iken (Gürboğa ve Koraltürk, 2016: 30) 1934 yılında bu rakamlar sırasıyla 72.701 net tonu armatörlere, 34.084 net tonu Denizyolları ve AKAY Müdürlüğü'ne (Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi), 3.635 net tonu Şirket-i Hayriye'ye ve 1.019 net tonu Haliç Vapurları Şirketi'ne ait olmak üzere ticaret filosunun toplamı 111.439 net tona yükselmiştir (Yurtoğlu, 2019: 85-86). Burada dikkat çeken iki nokta söz konusudur. İlki özel kesim olan armatörlere ait filonun %114, ikincisi kamu kesimi olan Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi'ne ait filonun ise %34 oranında büyümüş olmasıdır. Dolayısıyla izlenen politikaların yerli girişimcilere yaradığını söylemek mümkündür. Türkiye'nin deniz ticaret filosu yıllar içinde gelişimine devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yılı olan 1939 yılında deniz ticaret filosunun toplam hacmi 250.000 gros tonun üzerine çıkmış ve savaş yılları süresince büyüyerek 300.000 gros tondan fazla bir miktara erişmiştir (Gürboğa ve Koraltürk, 2016: 47). Savaş bittikten sonra devlet, gemi satın alma ve yeni gemi inşa ettirme yoluyla deniz ticaret filosunu büyütme çabalamıştır. Bu çaba, 1945-1951 yılları arasında 2 şilep İsveç'ten; 2 tanker, 7 yolcu gemisi ve 8 şilep Amerika Birleşik Devletleri'nden olmak üzere toplam 19 geminin satın alınmasıyla somutlaşmıştır. Ayrıca 4 tanesi İtalya ve 6 tanesi Hollanda'dan olmak üzere 10 tane gemi daha satın alınmıştır. Böylece 1945-1951 yılları arasında toplamda 123.176 gros ton kadar gemi satın alımı gerçekleştirilmiştir (Koraltürk, 2016: 190-193).

Erken cumhuriyet döneminde bir yandan deniz ulaştırma sektörünü topyekün geliştirmek için atılan adımların meyvesi alınırken diğer yandan da bu alanda kurumsal dönüşümler gerçekleştirilmiştir. 1933 yılında 2248 sayılı Denizyolları ve AKAY İşletmeleri İle Fabrika ve Havuzlar Teşkilâtı Hakkında Kanun'u ile Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi tasfiye

edilerek yerine üç tane bağımsız müdürlük kurulmuştur. Bunlar; Denizyolları İşletmesi Müdürlüğü, AKAY İşletmesi Müdürlüğü, Fabrika ve Havuzlar İşletme Müdürlüğü olmak üzere üç ayrı işletme olmuştur (Resmi Gazete, 1933: 2647). Bu işletmelerin dört yıllık faaliyet dönemlerinin ardından bütün yetkilerinin devredilmesi amacıyla 27 Aralık 1937 tarihinde kabul edilen 3295 sayılı Denizbank Kanunu ile İktisat Vekaleti'ne bağlı ve merkezi Ankara'da olmak üzere Denizbank kurulmuştur (Resmi Gazete, 1937: 9158). Denizbank; deniz nakliyatı, liman, kılavuzluk, gemi kurtarma gibi işleri bünyesine alarak denizcilik işlerinde kredi açmak, bankacılıkla ilgili bütün işlemleri yapmak, turizm işlerinin denizle alakalı kısımlarıyla uğraşmak amacıyla kurulmuştur (Kardaş, 2016: 135) Denizbank fazla uzun ömürlü olamamış ve sadece bir buçuk yıl faaliyetlerini sürdürebilmiştir. İmpex Şirketi davası, gemi usulsüzlüğüne yönelik bir soruşturma ve Satie Binası davasından (Mazıcı, 1996: 136-142) dolayı kurumsal olarak yıpranan Denizbank'ın görev yetkileri 1 Temmuz 1939 tarihinden itibaren (Kınalı, 2017: 139) Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü ile Devlet Limanları Umum Müdürlüğü adlarında iki kuruluşa devredilmiştir (Tutel, 1997: 216-217). Bu iki işletme 1944 yılına kadar faaliyet sürdürdükten sonra 4517 sayılı kanunla tasfiye edilmiş ve Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü kurulmuştur (Resmi Gazete, 1944: 6357). Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü faaliyetleri ise 1951 yılında 5842 sayılı Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu ile kurulan Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı (TAO) faaliyete geçene kadar devam etmiştir (Resmi Gazete, 1951: 1812).

5. Denizcilik Bankası TAO'nun Kuruluşu

Demokrat Parti'nin 1946 yılındaki parti programının 83. maddesinde, devlet deniz işletmeciliğine yönelik bütün vasıtalarla tesis ve teşekküllerin bir idare altında toplanmasının gerekli olduğu belirtilmiştir (Demokrat Parti, 1946: 23-24). 14 Mayıs 1950 tarihli genel seçimde 487 milletvekilinin 416'sını kazanarak iktidara gelen DP (<http://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>, Erişim: 17.11.2019), çalışmalara başlayarak Denizcilik Bankası TAO'nun kuruluş sürecini başlatmıştır. Bu bakımdan Denizcilik Bankası TAO gibi bir kurumun DP'li ekibin öteden beri bir projesi olduğu söylenebilir. Çünkü kuruluş amacı Denizcilik Bankası TAO'yla aynı olan Denizbank, Celal Bayar Hükümeti (1937-1939) döneminde kurulmuştur (Güvendiren, 2014: 164). Celal Bayar'ın Adnan Menderes, Refik Koraltan, M. Fuad Köprülü ile Cumhuriyet Halk Partisi'nden ayrılıp DP'yi kurması (Eroğul, 1990: 11-12), DP'nin 1950 yılında yapılan genel seçimleri kazanıp tek başına iktidar olduktan sonra Adnan Menderes'in başbakan, Celal Bayar'ın da cumhurbaşkanı olduğu bir dönemde Denizcilik Bankası TAO'nun kurulması bu projeyi doğrulamaktadır.

18 Temmuz 1951 tarihinde DP'nin lideri ve dönemin başbakanı Adnan Menderes tarafından Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığı'na sunulan kanun tasarısında Denizcilik Bankası TAO'nun kuruluş gerekçesi açıklanmıştır. Kuruluş gerekçesinde, Türkiye'de devlet deniz işletmecilik tarihinin uzun olduğu; deniz ticaretinin milli iktisat, milli savunma ve sosyal zorunluluk bakımından önem arz ettiği; Fransa, İngiltere ve Amerika gibi denizci ülkelerde devletin deniz işletmecilik alanına müdahil olduğu; Türkiye'de de devletin deniz işletmecilik alanına aksiyoner olabileceği ve şahısların da bu alana iştirak edebileceği bir anonim ortaklığın gerekliliği vurgulanmıştır (TBMM, 1951: 1-2). Burada bir hususu belirtmekte yarar vardır. Kanun tasarısı gerekçesinin yer aldığı komisyon raporunda kurumun adı, Denizbank olarak geçmektedir. Kanun tasarısı meclise sunulduktan yirmi iki gün sonra 10 Ağustos 1951 tarihinde 5842 sayılı Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu olarak mecliste 272 kabul, 19 ret ve 14 çekimsiz oyla kabul edilmiştir (Tutanak Dergisi, 1951: 910). İlgili kanun meclisten geçtikten sonra Resmi Gazete'de Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı ismiyle duyurulmuş ve bu kurum, 32 yıllık dönemi kapsayan süre boyunca bu ismiyle faaliyet göstermiştir. Sivil Amiral lakaplı Abidin Daver kanununun kabulünü Cumhuriyet Gazetesi'ndeki köşesine *Türk Denizciliği İçin Hayırlı Bir Kanun* başlığıyla taşımıştır (Daver, 1951: 1)

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu 16 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanuna göre Denizcilik Bankası TAO deniz ulaştırmasıyla ilgili her türlü bankacılık faaliyetinin yanında diğer bankacılık işlerini yürütmek; şehir hatlarını işletmek; Türkiye kıyılarında ve yabancı denizlerde nakliyat gerçekleştirmek; Türkiye limanlarında kılavuzluk, römorkörcülük, dalgıçlık yapmak; Türkiye kıyılarında can ve mal güvenliği sağlamak; Türkiye karasularında gemi kurtarmak; gemi ve diğer deniz araçlarını inşa, tamir, tadil ve havuzlama işlerini yapmak; her türden sigorta işlerini yürütmek; denize ait turizm ve spor işleriyle ilgilenmek; deniz sağlık ve sigorta yardım müesseselerini kurup işletmek için anonim ortaklık şeklinde tasarlanmış bir kurumdur. Kurumun itibari sermayesi her biri 100 lira değerinde nama yazılı 5 milyon hisseye ayrılmış 500.000.000 milyon Türk Lirası’dır. Hisse senetleri A ve B gruplarına ayrılmış olup bunlardan A grubu Hazine’ye ait olmak üzere sermayenin %51’ini (255.000.000 TL), B grubu da gerçek veya tüzel kişilere ait olmak üzere sermayenin %49’unu (245.000.000 TL) teşkil etmiştir (Resmi Gazete, 1951: 1809-1812). Kurumun itibari sermayesi ilgili dönemin DP Kastamonu milletvekili Şükrü Kerimzade yaptığı konuşmada, Denizcilik Bankası TAO’nun ticari bir zihniyetle yönetilmesi durumunda randımanlı ve verimli çalışacağı, %49 oranında paya sahip olan özel teşebbüse zamanı geldiğinde devletin kendi %51’ini de yavaş yavaş devredeceğini belirtmiştir (Tutanak Dergisi, 1951: 876). Denizcilik Bankası TAO, ilkin anonim ortaklık olarak 1952 yılında faaliyete geçmiş ve 12 yıllık faaliyet döneminin ardından 21 Mart 1964 tarihinde 440 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakler Hakkında Kanun’unun Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmesiyle birlikte gördüğü hizmetlerin niteliği ve sermayesinin büyük bölümünün hazineye ait olması dikkate alınarak kurum olarak kamu iktisadi teşebbüsleri arasında sayılmış, kuruluş ve işleyişi bu kanuna göre yürütülmüştür (T.C. Ulaştırma Bakanlığı, 1983: 59).

Kuruluş kanununa göre Denizcilik Bankası TAO’nun kurulmasının amacı, başta deniz ulaştırmasını ilgilendiren her türlü bankacılık işlemleri yapmanın yanında özellikle gemi inşa, tamir, satın alma, deniz işletmeciliği yapan gerçek ve tüzel kişilere her türlü kolaylığı sağlayarak denizciliğin birçok alanıyla beraber deniz ticaretini ileri noktalara taşımaktır. Yani, özel sektörün de denizcilikle ilgili yapacağı atılımlar için bankacılık işlemleri noktasında destek sunulacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla deniz ulaştırmasını geliştirmek için tamamen kamu destekli bir sektör organizasyonu düşünülmemiştir; özel sektörün de girişimleri olması hâlinde önünün açık olacağı ilan edilmiştir. Diğer taraftan, Denizcilik Bankası TAO’nun ülkenin ihtiyaçlarına dikkat ederek milli iktisat ve milli savunma konularındaki hassasiyetleri gözeteceği, gerek kuruluş gerekçesinde gerekse de kuruluş kanununda vurgulanmıştır.

1 Mart 1952 tarihinde faaliyete geçen Denizcilik Bankası TAO’nun (Denizcilik Bankası TAO Birinci Hesap Yılı, 1952: 5) merkezi İstanbul’da Galata semtinde olmuştur. Adliye Sicilli Ticaret Dairesi’nde ve İstanbul Ticaret-Sanayi Odası’nda 45.776 sicil ve kayıt numarası ile yer almıştır (Sicilli Ticaret Gazetesi ve Piyasa Cedveli, 1953: 3).

Tablo 1: Denizcilik Bankası TAO'nun Devraldığı Bilanço (TL)

Aktif Kıymetler		Pasif Kıymetler	
Sabit Kıymetler Toplamı	326.882.086,81	Çıkarılan Bonolar	154.281.642,64
Kasa ve Bankalar Toplamı	3.775.814,61	Borçlar	57.814.523,58
Stoklar Toplamı	11.253.268,78	Nazım Hesaplar	21.797.101,23
İştirakler, Esham ve Tahvilat Toplamı	11.257,50		
Bitmemiş İşler	13.560.668,66		
Alacaklar Toplamı	80.882.790,33		
Nazım Hesaplar Toplamı	21.797.101,23		
Toplam	458.162.987,92	233.893.267,45	

Kaynak: (Devir Bilançosu ve Tasfiye Kurulu Raporu, 1954: 5).

Denizcilik Bankası TAO devraldığı bilanço Tablo 1’de görülmektedir. Aktif ve pasifi, 5842 sayılı kanunun geçici 1. maddesine uygun bir şekilde Denizcilik Bankası TAO’nun kuruluş tarihindeki durum ve rayiçlere göre kıymetlendirilmiş ve aktif-pasif arasındaki fark olan 224.269.720,47 liralık fark “Hazine Sermaye İştiraki” namıyla devir bilançosuna alınmıştır (Devir Bilançosu ve Tasfiye Kurulu Raporu, 1954: 34).

Tablo 2: Denizcilik Bankası TAO'nun Mülga Müdürlükten Devraldığı Büyük ve Küçük Deniz Vasıtaları (Adet)

Büyük Deniz Vasıtaları		Küçük Deniz Vasıtaları		
		İşletme	Makineli	Makinesiz
Yük ve Yolcu Gemisi	3	İstanbul İşletmeleri	105	519
Tanker		İzmir İşletmesi	18	125
Kurtarma Gemisi		Trabzon İşletmesi	4	22
Şehir Hatları Vapuru	8	Van İşletmesi	7	4
Haliç Vapuru	0			
Araba Vapuru				
İzmir Körfez Vapurları				
Toplam	27	Toplam	134	670

Kaynak: (Devir Bilançosu ve Tasfiye Kurulu Raporu, 1954: 14-15)

Denizcilik Bankası TAO'nun mülga müdürlükten devraldığı büyük ve küçük deniz vasıtalarının sayısı Tablo 2'de görülmektedir. Tablodaki büyük deniz vasıtalarına ek olarak hazineye ait 3 adet araba vapuru ile kiralık çalışan 1 adet kurtarma gemisi; küçük deniz vasıtalarında ise hazineye ait 2 römorkör ile 1 adet su layteri olmuştur (Devir Bilançosu ve Tasfiye Kurulu Raporu, 1954: 14-15). Denizcilik Bankası TAO'nun devraldığı büyük deniz vasıtalarının teknolojisi ile ilgili devir bilançosu ve tasfiye kurulu raporunda herhangi bir bilgi tespit edilememiştir. Fakat küçük deniz vasıtalarından makineli olanlar, toplam küçük deniz vasıtalarının %16,6'sı olduğu görülmektedir. Bu oran, kurumun kurulduğu döneme göre oldukça düşüktür. Çünkü, 19. yüzyılın ilk yarısında buharlı makine teknolojisinin deniz vasıtalarında yaygınlaşmaya başladığı düşünüldüğünde, yüz yılı aşkın bir zamanın geçmiş olmasına rağmen hâlen deniz ulaştırma teknolojisinin Türkiye'de geri olduğu söylenebilir. Dolayısıyla Denizcilik Bankası TAO'nun küçük deniz vasıtaları konusunda devraldığı teknoloji çağının gerisinde olmuştur.

Denizcilik Bankası TAO'nun ilk yönetim kurulu 1 Mart 1952 tarihinde İstanbul'da bankanın idare merkezinde yapılmıştır. A grubu hisseleri temsilen Cemal Şahin Giray, Abidin Daver, Enver Tekand, Mazhar Nedim Göknil; B grubu hisselerini temsilen ise Tevfik Rüştü Aras, Ata Nutku ve Necati Özdeniz katılmıştır. İlk toplantıda yönetim kurulu başkanlığına Necati Özdeniz, başkan vekilliğine Ata Nutku ve katipliğe Zihni Bilge seçilmiştir. İdari komite asli üyeliklerine Enver Tekand ve Cemal Şahin Giray; yedek üyeliklerine Abidin Daver ve Mazhar Nedim Göknil seçilmiştir. Denizcilik Bankası TAO'nun ilk genel müdürü olarak ise Yusuf Ziya Öniş atanmıştır (Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, 1 Mart 1952: 1).

Denizcilik Bankası TAO yönetimi zaman kaybetmeden 1952 yılı için bir iş programının yapılmasını planlamıştır (Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, 6 Mart 1952: 1). Yönetim, devralınan yetki ve görevlerin aksaksız devamı için ciddi bir kararlılık göstermiştir (Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, 1 Mart 1952: 1-2). Devralınan kötü mirasın etkileri hızlıca yapılmış ve hizmetlerin aksamaması için hızlıca çalışmalara başlanmıştır. Bundan dolayı yönetim; kuruma bağlı işletmelerin yatırım, yenileme, satın alma, tamir, teknik personel gibi ihtiyaç duyulan her kalemin masraflarını bütçe imkanları ölçüsünde karşılamaya çalışmıştır. Ancak 1952 yılı yönetim açısından zor bir yıl olarak geçmiştir. Kurum, faaliyetlerine başladığında kömür sıkıntısıyla karşılaşmıştır. Çözüm olarak işletmelerde bir süre iş görece kadar kömür alınması öngörülmüş ve sıkıntıyı atlatmak için tedbirler alınmıştır (Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, 6 Mart 1952: 2). Diğer taraftan kuruma ait gemileri işler hale getirmek için yedek parça ihtiyacı olan gemilere hemen ödenek ayrılmıştır (Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, 8 Mart 1952: 2). Yani, kurumun asli görevleri aksattırılmadan devam ettirilmek ve kuruma daha fazla işlerlik kazandırılmak istenmiştir.

Denizcilik Bankası TAO'ya bağlı işletme ve müdürlüklerin iş programlarının yapılması, bunların finansmanı ve kuruma ait genel politikanın izlenmesi ile tatbik şekillerini yönetim kurulu tarafından belirlenmiştir. Yönetim kurulunun almış olduğu kararlar icra organının başında bulunan genel müdür ve genel müdüre bağlı yardımcılar tarafından yürütülmüştür (T.C. Ulaştırma Bakanlığı, 1973: 112).

6.Sonuç

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl uluslararası ticaretinde, Batı dünyasının üstünlüğünü kesinleşmiş ve ardından Osmanlı Devleti'nin azalan gücüne paralel olarak kapitülasyonlar önemli ölçüde ülkenin iskelelerine yerleşerek batılı tüccarların yararına işlemiştir. Tanzimat sonrası süreçte yüksek fiyatlarla asker, mühimmat, posta taşımacılığı faaliyetini denizlerde

yürüten yabancılardan bu işi almak ve devlet masraflarını azaltmak için Sultan Abdülmecid döneminde Hazine-i Hassa Vapurlar İdaresi 1844 yılında kurulmuştur. Temel kuruluş amacı deniz taşımacılığı olan İdare'nin adı 1864 yılında Fevaid-i Osmaniye, 1871 yılında İdare-i Aziziye, 1876 yılında İdare-i Mahsusa ve 1910 yılında ise Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi adını almıştır. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1925 yılında Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi adıyla faaliyetlerini yürütmüştür. Ticari denizciliğin gelişimi için genç Türkiye, İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar, çıkarılan çeşitli yasalar ve özellikle 1926 yılında yürürlüğe giren Kabotaj Kanunu çerçevesinde Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi ile armatörlerin sahip olduğu filoyu büyütülmüştür. 1933 yılında Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi üç parçaya bölünerek Denizyolları İşletmesi Müdürlüğü, AKAY İşletmesi Müdürlüğü, Fabrika ve Havuzlar İşletme Müdürlüğü şeklinde organize edilmiştir. Bu üç müdürlük, 1937 yılında deniz taşımacılığının finansmanı için kurulan Denizbank çatısı altında birleştirilmiştir. İki yıl sonra tasfiye edilen Denizbank, 1939 yılında Devlet Denizyolları İşletme Umum Müdürlüğü ve Devlet Limanları Umum Müdürlüğü olarak ikiye bölünmüştür. 1944 yılında ise bu iki müdürlük birleştirilerek Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü çatısı altına girmiştir. Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün faaliyetleri, Denizcilik Bankası TAO faaliyete geçene kadar sürmüştür.

Denizcilik Bankası TAO, DP döneminde 5842 sayılı yasayla kurularak 1 Mart 1952 tarihinde faaliyetlerine başlamış ve bünyesine katılan işletmelerden çağın gereklerinde uzak bir kötü bir miras devralmıştır. Ancak faaliyete başlar başlamaz eksiklikler hemen tespit edilerek kurumun asli görevleri aksatılmadan yürütülmüştür. Milli iktisat, milli savunma ve sosyal zorunluluk kaygılarının vurgulanarak deniz ulaştırma sektörünü kalkındırmak için Denizcilik Bankası TAO'nun kurulması erken cumhuriyet döneminde çokça izleri görülen milli iktisat fikrinin sürekliliğini göstermiştir. Kurulan bir kamu bankası üzerinden deniz ulaştırma sektörünün finanse edilmesi hem bu fikri somutlaştırmış hem de sektöre önemli katkıları olmuştur. Çünkü deniz ulaştırmasına yönelik girişimlerin önemli sermaye birikimi gerektirdiği, sermayeye erişimin nispeten zor olduğu ve özel sektörün cılız bir sermaye birikimine sahip olduğu bir dönemde Denizcilik Bankası TAO'nun kurulması daha da önem kazanmıştır. Bu bağlamda özel sektörü de dikkate alan bu kurum tasarımı, ilgili dönemde önemli bir girişim olmuştur.

Ekler

Ek 1: Denizcilik Bankası TAO'nun 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defterinden Karar Örnekleri

DENİZCİLİK BANKASI T. A. O. YÖNETİM KURULU 7

Toplantı tarihi : 8/3/1952 Karar sahife No. su : 1
Toplantı sayısı : 3

Hazır Bulunanlar :

Başkan : E. Antral Necati Özdeniz
Üye : Prof. Ata Nutku
Üye : Abidin Dav'er
Üye : Cemal Şahingiray
Üye : Enver Tekand
Üye : Prof. Mazhar Nedim Göknil
Üye : Dr. Tevfik Rüşü Aras

Denetçiler de celsede hazır bulunmuşlardır .

2 Sayılı Toplantının tutanağı münasebetile mezkûr zabtın 2 inci bahifesinin 5 No.lu paragrafının 6 inci satırında (bezinin) kelimesinden sonra (ve Komisyonca kabul) kelimesi ilâve edilmiştir .

Başkan Celseyi açtı . Gündedeki maddelerin müzakeresine geçilmeden önce Üyelerden Prof. Mazhar Nedim Göknil , İsan mevzuu üzerinde İstanbul Tüccar Derneği tarafından bazı toplantılar yapılarak bu hususta bir takım netice ve kararlara varılmış olduğunun öğrenildiğini ileri sürerek hakikaten böyle bir şey yapılmış ise hayati bir ehemmiyeti haiz olan bu meselenin bir müzakere konusu olmak üzere Meclise getirilmesini , varılmış bir netice mevcut değilse alkallıların celbedilerek onların huzuru ile bu hususun tezekkür edilmesini istedi . Yönetim Kurulunca da tasvip edilen bu teklif hakkında celsede hazır bulunan Genel Müdür Yardımcıları tarafından izahat verilerek fiilbakika bu meselenin Tüccar Derneği tarafından alkallıların iştirakile müzakere edilmiş ve bir takım neticelere varılmış olduğu ve buna ait raporun Meclise arz edileceği bildirildi .

Bundan sonra gündemin maddelerine geçildi .

1 - Akreditif meselesi :

İsraflanacak yedek parçalar hakkında geçen celsede teknik mahiyette istenilen mütredata ait liste meclise sunuldu .

Çeryan eden müzakerede istenilen yedek parçaların alınmasından sonra yine yenileme durumunun devam edip etmeyeceği , personelin kâfi kudret ve ehliyyette olup olmadığı meseleleri üzerinde durulan neticede :

Başkan E. Antral Necati Özdeniz	Üye Prof. Ata Nutku
Üye Abidin Dav'er	Üye Cemal Şahingiray
Üye Enver Tekand	Üye Prof. Mazhar Nedim Göknil
Üye Dr. Tevfik Rüşü Aras	Üye Yusuf Ziya Öniş Mazeretine mebni bulunmadı.

DENİZCİLİK BANKASI T. A. O. YÖNETİM KURULU

Toplantı tarihi : 8/3/1952

Karar sahife No. su : 2

Toplantı sayısı : 3

" 3 Motorlu gemiden Giresun gemisinin evvelce ismarlanmış olan yeni yedek parçaları ile teçhiz edilerek bu gün arızasız olarak işler bir hale getirildiği ve Ordu ve Trabzon vapurları için de bu parçalar getirtilip gemiler elden geçirildikten sonra bunların da arızasız işleyebileceği , mahaza zaman zaman yedek parçalara ihtiyaç hasıl olabileceği ve Fabrikasından gönderilen bir mütehas-sısın personelimizi bu motorlu gemilere de alıstırmış ve alıstırmakta bulunmuş olduğu hakkında Genel Müdür Yardımcısı Nasuhi Özek tarafından verilen izahat dinlendikten ve gemilerin işler bir hale konulması için bahis konusu yedek parçaların celbi zaruretine kana-at getirildikten sonra bu siparişe müzumlu (245.457,61) liralık ak-reditifin açtırılması hususunda Genel Müdürlüğe selâhiyet verilme-sine karar verildi . "

2 - 1952 yılı giyim ve yatak malzemesi tedariki hakkında:

Genel Müdürlüğün bu mevzua ait 5/3/1952 gün ve 8/142 sayılı müzakeresi okundu . Personele ait giyim eşyası ile yatak malzemesinin tefrik edilmediği ve bedelin kaçta baliğ olacağı hakkında teklifte bir rakam belirtilmediği görüldüğünden bu hususların temin ve ikmâli için müzakerenin 13/3/1952 Perşembe toplantısına bırakılmasına karar verildi .

3 - 1952 yılı Kırtasiye ihtiyacı hakkında :

Genel Müdürlüğün bu mevzua dair 5/3/1952 gün ve 8/140 sayılı müzakeresi okundu . Geçen seneki sarfiyatın miktarı ile 1951 Bütçesine bu ihtiyaçlar hakkında ne miktar tahsisat konulmuş olduğu ve yapılacak mübayaanın yılın kaç ayına şamil olduğu hakkında izahat istendi ve neticede :

" Mukayeseli ve izahlı rakam ve bilgilerin getirilebilmesi için müzakerenin 13/3/1952 Perşembe toplantısına talikine karar verildi . "

4 - Hukuk Müşaviri Dr. Fethi Aslaner'e Avukat Macit Sarıoğlu'nun vekâlet etmesi hakkında :

Genel Müdürlüğün bu mevzua ait 7/3/1952 gün ve 13/263 sayılı müzakeresi okundu ve teklifin kabulüne karar verildi .

Başkan
E. Amiral Necati Özdeniz

Üye
Prf. Ata Nutku

Üye
Abidin Dav'er

Üye
Cemal Şahingiray

Üye
Enver Tekand

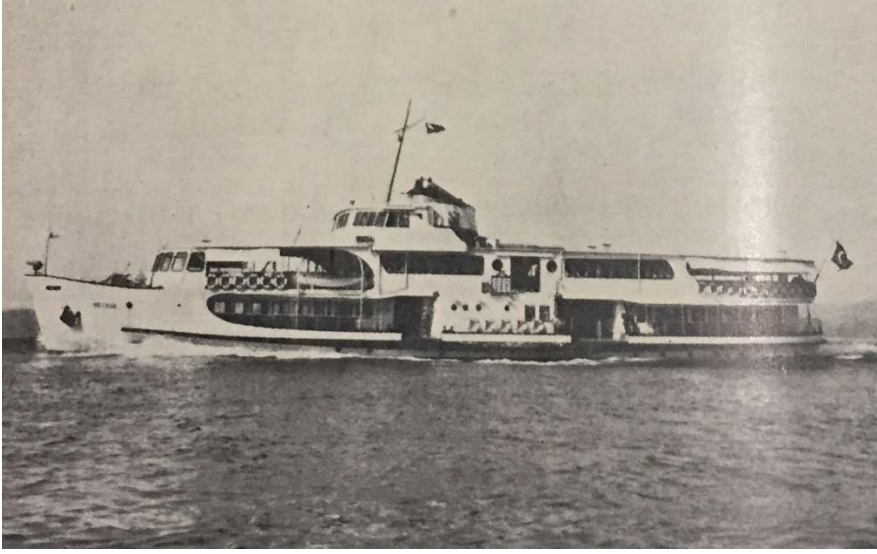
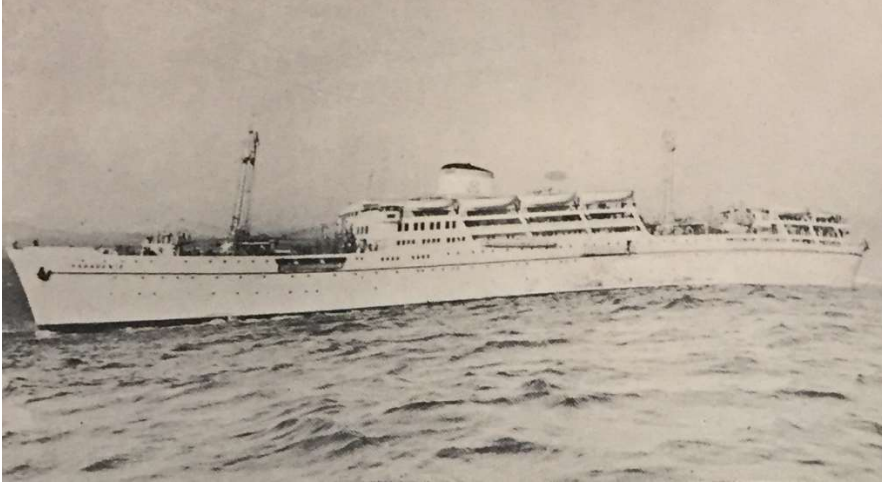
Üye
Prf. Mazhar Nedim Göknil

Üye
Dr. Tevfik Rüştü Aras

Üye
Yusuf Ziya Öniş
Mazeretine mebni bulunmadı.

Kaynak: (Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, 8 Mart 1952: 1-2)

Ek 2: Denizcilik Bankası TAO'ya Ait Karadeniz ve Beykoz Gemilerinin (Sırasıyla)
Fotoğrafi

Kaynak: (Denizcilik Bankası TAO Sekizinci (1959) Hesap Yılı: 6)

Kaynakça

1950-1977 Yılları Arasında Yapılan Milletvekili Genel Seçimleri, <http://www.ysk.gov.tr/tr/1950-1977-yillari-arasi-milletvekili-genel-secimleri/3007>, (Erişim: 17.11.2019).

About ANL, <https://www.anl.com.au/about-us/about>, (Erişim: 12.02.2020).

Akbayar, N. vd. (Ed.) (1993), Deniz Ulaşımı, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, Cilt 3, 32-33.

Akbayar, N. vd. (Ed.) (1993), İdare-i Aziziye, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, Cilt 4, 136.

Akol, S. (2008), *KG Financing Methodology in Maritime Industry: German Evidence*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arı, K. (2008), *Türk Ticaret-i Bahriyesi ve Mübadele Gemileri*, 1. Baskı, İzmir: Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları.

Chua, A. ve Tin, S.L., Neptune Orient Lines, https://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_1688_2010-07-26.html, (Erişim: 11.02.2020).

Citi, Societe Generale, DNB and Other Leading International Banks Promote Greener Global Shipping Through New Principles, <https://www.globalmaritimeforum.org/content/2019/06/Citi-Societe-Generale-DNB-and-other-leading-international-banks-promote-greener-global-shipping-through-new-principles.pdf>, (Erişim: 13.02.2020).

Cushing, C. (2016), “Shipbuilding Finance”, Ed. Manolis G. Kavussanos ve Ilias D. Visvikis, *The International Handbook of Shipping Finance*, Londra: Palgrave Macmillan, 95-124.

Çakmak, F. (2017), “Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Deniz Ticaretinin Genel Durumu ve Gelişimine Yönelik Alınan Tedbirler”, Haz. Erdem Ünlen, *Türkiye Cumhuriyeti'nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2017, 879-920.

Çamcı, B. vd. (Der.) (1995), *Türk Deniz Ticareti ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri Tarihçesi I*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye Denizcilik İşletmeleri Kültür Yayınları.

Çolak, F. (2013), Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin Ulaşım Politikasına Genel Bir Bakış, *Turkish Studies*, 8 (2), 345-364.

Demokrat Parti (1946), *Demokrat Parti Programı*, Ankara.

Denizcilik Bankası TAO 1952 Yılı Yönetim Kurulu Karar Defteri, İstanbul.

Denizcilik Bankası TAO Birinci Hesap Yılı (1952), İstanbul.

Denizcilik Bankası TAO Sekizinci (1959) Hesap Yılı. Devir Bilançosu ve Tasfiye Kurulu Raporu (1954).

DNB Norway, <https://www.dnb.no/en/about-us/global-network/norway.html>, (Erişim: 13.02.2020).

DNB's history, <https://www.dnb.no/en/about-us/about-dnb/history.html>, (Erişim: 13.02.2020).

- Dormois, J.P. (1999), “France: The Idiosyncrasies of Volontarisme”, Ed. James Foreman-Peck ve Giovanni Federico, *European Industrial Policy*, New York: Oxford University Press, 58-97.
- Eroğul, C. (1990), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Frémont, A. (2016), “A Geo-History of Maritime Networks Since 1945”, Ed. Cêsar Ducruet, *Maritime Networks*, New York: Routledge, 37-49.
- Gediz, D. (2013), *Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi (1910-1923)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Global Network, <https://www.dnb.no/en/about-us/global-network.html#>, (Erişim: 13.02.2020).
- Gürboğa, N. ve Koraltürk, M. (2016), 1930’larda İktisadi Devletçilik, Şilepçiliğin Gelişmesi ve Sesyete Şilep TAŞ’ın Kuruluşu, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 13 (25-26), 27-49.
- Güvendiren, M. Y. (2014), *Türkiye Karasularında Deniz Taşımacılığı (1923-1939)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Hartill, J. (2014), *British Railway Shipping 1948-1984 A Nationalised Success Story*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), University of York.
- History, <http://en.cosco.com/col/col6922/index.html>, Erişim: 11.02.2020.
- India Approves Sale of Shipping Corporation of India, <https://worldmaritimeneews.com/archives/286897/india-approves-sale-of-shipping-corporation-of-india/>, (Erişim: 12.02.2020).
- İnan A. A. (1989), *İzmir İktisat Kongresi 17 Şubat-4 Mart 1923*, 2. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Johns M. ve Sturm C. (2015), “The German KG System”, Ed. Orestis Schinas vd., *HSBA Handbook On Ship Finance*, Heidelberg: Springer, 71-86.
- Kardaş, A. (2016), Cumhuriyet Dönemi’nde Bir Bankacılık Serüveni: Denizbank (1937-1939), *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 129-154.
- Kepek, Y. (1993), *100 Soruda Gelişimi, Sorunları ve Özelleştirilmeleriyle Türkiye’de Kamu İktisadi Teşebbüsleri*, 2. Basım, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Kınalı, G. (2017), İkinci Bayar Hükümetini Sarsan Yolsuzluk Hadiselerine İki Örnek: Satie ve İmpeks, *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 119-163.
- Koca, Y. N. (2017), “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Denizcilik Politikaları ve Kabotaj Uygulamaları”, Haz. Erdem Ünlen, *Türkiye Cumhuriyeti’nin Ekonomik ve Sosyal Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 837-877.
- Koraltürk, M. (2010), *Buharlı Vapurlardan Deniz Otobüslerine İstanbul’da Deniz Ulaşımı*, 1. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Koraltürk, M. (2016), II. Dünya Savaşı Ertesi ABD’den Gemi Alımı ve Zincirkıran Komisyonu’nun Faaliyetleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 189-216.
- Koraltürk, M (2020), Hasta Kayıt Defterlerine Göre Hasköy Tersanesi Çalışanların Sağlık ve İş Güvenliği Profili, *Journal of Applied and Theoretical Social Sciences*, 2 (4), 42-70.

Küçükaliöđlu, S. (1999), *İdare-i Mahsusa, Kuruluşu, Faaliyetleri ve Sosyo-Ekonomik Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Ling, L.P., Temasek Holdings, https://eresources.nlb.gov.sg/infopedia/articles/SIP_2019-07-15_113737.html, (Erişim: 11.02.2020).

Mazıcı, N. (1996), *Celal Bayar (Başbakanlık Dönemi 1937-1939)*, 1. Baskı, İstanbul: Der Yayınevi.

Portline History, <https://www.portline-bulk.com/en/page/2/history/3/>, (Erişim: 11.02.2020).

Resmi Gazete, Denizbank Kanunu, 30 Aralık 1937, Sayı 3796.

Resmi Gazete, Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu, 16 Ağustos 1951, Sayı 7886.

Resmi Gazete, Denizyolları ve A. K. A. Y. İşletmeleri İle Fabrika ve Havuzlar Teşkilâtı Hakkında Kanun, 8 Haziran 1933, Sayı 2422,

Resmi Gazete, Devlet Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'nün Kaldırılması ve Vazifelerinin Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü'ne Verilmesi Hakkında Kanun, 1 Şubat 1944, Sayı 5618.

Sicilli Ticaret Gazetesi ve Piyasa Cedveli, Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı, 17 Nisan 1953, No 7912.

Smith, P. C. (2012), *Offshore Ferry Services of England and Scotland*, Great Britain: Pen and Sword Maritime.

Şipal, Y. Z. (2014), *Türkiye'de Deniz Ulaşım Sektöründeki Firmaların Gemi Yatırım Stratejileri ve Finansmanı; Bir Uygulama*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

T.C. Ulaştırma Bakanlığı (1973), *Ulaştırmada 50 Yıl*, Ankara.

T.C. Ulaştırma Bakanlığı (1983), *Cumhuriyetimizin 60. Yılında Ulaştırma ve Haberleşme*, Ankara.

Tarihçe, <https://www.tdi.gov.tr/tarihce/>, (Erişim: 16.10.2019).

TBMM (1924), Türkler ve Türk Şirketleri Tarafından İştirâ Olunan Buharlı Sefainin Gümrük Resminden İstisnasına Dair Kanun, *Kanunlar Dergisi*, Cilt 2.

TBMM (1926), Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Kara Suları Dâhilinde İcraiye Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun, *Kanunlar Dergisi*, Cilt 4.

TBMM (1929), Ticaret Kanunu, *Kanunlar Dergisi*, Cilt 7.

TBMM (1951), *Denizbank Türk Anonim Ortaklığı Kanunu Tasarısı ve Ulaştırma Komisyonu ile Karma Komisyon Raporları-276 No'lu Komisyon Raporu*, Ankara.

TBMM, *Tutanak Dergisi*, Dönem 9, Cilt 9, Birleşim 113, Toplantı 1, 10 Ağustos 1951.

Terzi, A. T. (2005), “Hazine-i Hassa Vapur Kumpanyası”, *Tarih Boyunca Dünyada ve Türklerde Denizcilik Semineri*, İstanbul: Globus Dünya Basımevi, 147-154.

The Shipping Corporation of India Ltd., <http://www.shipindia.com/page/history>, (Erişim: 12.02.2020).

Tutel, E. (1997), *Seyr-i Sefain Öncesi ve Sonrası*, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yeni Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

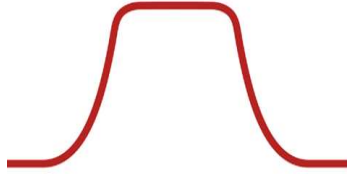
Türk Kamu İşletmeleri Birliği (2015), *Türkiye ve Dünyada Kamu İşletmeleri AB, OECD, BRICS Ülkeleri Araştırma İnceleme Raporu ve Siyasa Önerileri*, Ankara: TKİB Yayınları.

Uygun, S. (2013), *Mesajeri Maritim Kumpanyası ve Osmanlı Devleti'nde Fransız Sömürgeciliği (1851-1914)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Varışlı C. (2015), *Türkiye'de ve Dünya'da Denizcilik Finansmanı ve Deniz Sigortaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yurtoğlu, N. (2019), Atatürk Dönemi'nde Türkiye'de Denizyolları Politikası (1923-1938), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6 (1), 69-103.

Zheng, Y. ve Smith, C. (2017), "New Voyages In Search of Treasure: China Ocean Shipping Company (COSCO) In Europe", Ed. Jan Drahoukoupil, *Chinese Investment In Europe: Corporate Strategies And Labour Relations*, Brussels: ETUI Aisbl, 231-250.

ICCSOR

Journal of Applied and Theoretical Social Sciences

ISSN:2687-5861

JATSS, 2022; 4(2), 214-228

First Submission:11.05.2022

Revized Submission After Review:18.06.2022

Accepted For Publication:28.06.2022

Available Online Since: 30.06.2022

Research Article

The Merchant Bourgeoisie Fighting for Liberal Economy: Discussions on Tobacco Monopoly in the First Decade of the Republic of Turkey

Neslişah Leman Başaran Lotz¹

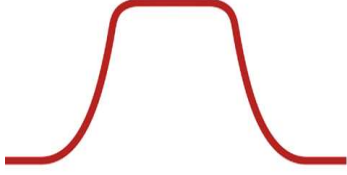
Abstract

This article is about the discussions on the tobacco business in Turkey after the abolishment of the monopoly of the private French Régie Company on tobacco in 1923. In these discussions which continued throughout the 1920's, the Turkish merchants led a campaign to put pressure on the government to introduce a system of free trade and free market in tobacco business. By analyzing these discussions on tobacco monopoly, the article aims to reveal the nature of the relations between the relatively new business class in the country and the rulers of the newly build Turkish Republic. Since Turkey is a late developed capitalist economy, the origins and development of its capitalist class has always been an issue of discussion. The article tries to demonstrate that the Turkish businesspersons possessed the capacities and means of guiding and confronting the political government in the early years of the republican period. It argues that the campaign on tobacco organized by Turkish merchants proves their organization capacities to defend their common interest and that these businesspersons deserve to be called as the merchant bourgeoisie of the country.

Keywords: Business-Government Relations, Merchants, Tobacco, Businessperson, Bourgeoisie, Monopoly

JEL Codes: N14, O13, O52

¹ Assist. Prof. Dr., İstanbul Aydın University, Faculty of Economics and Administrative, Department of Political Science and International Relations, İstanbul/Turkey, nlemanlotz@aydin.edu.tr,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2467-1488>.

JATSS, 2022; 4(2), 214-228

İlk Başvuru:11.05.2022

Düzeltilmiş Makalenin Alınışı:18.06.2022

Yayın İçin Kabul Tarihi:28.06.2022

Online Yayın Tarihi:30.06.2022

Araştırma Makalesi

Ticaret Burjuvazisinin Liberal Ekonomi Mücadelesi: Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk On Yılında Tütün Tekeli Tartışmaları

Neslişah Leman Başaran Lotz¹

Öz

Bu makale, Fransız Régie Şirketi'nin tütün tekelinin 1923'te kaldırılmasından sonra Türkiye'de tütün işletmesi ve ticareti üzerine yapılan tartışmaları ele almaktadır. 1920'ler boyunca devam eden bu tartışmalarda tüccarlar, hükümetin Türkiye'de tütün ticaretinde serbest ticaret ve serbest piyasa sistemini getirmesi için bir kampanya yürütmüşlerdir. Makale, bu kampanya ve tartışmalar aracılığıyla, ülkenin nispeten yeni denebilecek burjuva sınıfı ile yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yöneticileri arasındaki ilişkilerin mahiyetini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kapitalist ekonomik sistemde Türkiye geç gelişen bir ülke olduğunda, ülkede kapitalist bir sınıfın ne zaman ve nasıl geliştiği her zaman tartışma konusu olmuştur. Makale, cumhuriyetin ilk yıllarında Türk işadamlarının siyasi iktidara yön gösterebilecek ve ona karşı koyabilecek kapasite ve araçlara sahip olduğunu, dolayısıyla da kapitalist bir sınıf özelliği gösterdiği iddiasından yola çıkmaktadır. 1920'lerde tüccarların tütün kampanyası, ortak çıkarlarını savunmak için örgütlenme kapasitelerini ve bu işadamlarının ülkenin tüccar burjuvazisi olarak anılmayı hak ettiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İşadamı-Devlet İlişkileri, Tüccarlar, Tütün, İş İnsanı, Tüccar Burjuvazi, Tekel

JEL Kodlar: N14, O13, O52

¹ Dr.Öğretim Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/Türkiye, nlemanlotz@aydin.edu.tr,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2467-1488>

1. Introduction

The development of the capitalist economic system and the existence of an autonomous class of businesspersons in Turkey remain as issues of debate in Turkish studies¹. It is argued that the Turkish businesspersons have never constituted an autonomous interest group in Turkey powerful enough to influence the policies of the government until late in the 20th century or that the businesspersons in Turkey have always feared the government and had to always obey to the political power. Most of the time, the relation between the political power and business circles in Turkey is depicted as a conflictual one (Buğra, 2008; Heper, 1976; Sugar, 1964; Keyder, 1999). The assumption that “economic groups are less interested in organized pressure upon the bureaucracy at the stage of policy making and are more oriented toward individual manipulation at the implementation phase of these policies” mostly prevailed in the studies regarding the social classes in Turkey (Heper, 1976: 489).

These generalizations on the late development of the bourgeoisie² in Turkey undermines the role of this social class -so important for the development of modernization- in the “Turkish case”. One reason for this under-evaluation is the small number of the studies focusing on the activities of the merchants and entrepreneurs in Turkey in the first decade of the 20th century. Compared to the studies on the Ottoman merchants in the 20th century, the Turkish merchants of the Republican Turkey received less attention and most of the time they were considered as a group solely depending on the Turkish government’s subsidies. However, this was only one side of the coin, on the other side we can see the merchants growing their business and becoming more powerful using all the advantages of this new period and organizing themselves as an interest group launching sectoral campaigns. Focusing on the activities of merchant organizations of this period such as the *Milli Türk Ticaret Birliği* (National Union of Turkish Commerce –MTTB), and the *Istanbul Ticaret ve Sanayi Odası* (Chamber of Commerce and Industry of Istanbul-ITSO) enables us better assess the role that the merchant bourgeoisie played in these decades.

The aim of this article is to bring into light these organized activities of the merchants and their relation with the government in the very early years of the Republic. Rather than providing a theoretical discussion, the article proposes reconsidering the role of the bourgeoisie in the history of Turkey by taking into consideration the concrete cases. By doing so, the article argues that the Turkish Merchant bourgeoisie in 1920’s was not at all insignificant in the economic and political sphere. This article focuses on a specific group among the Muslim-Turkish businessmen, the tobacco merchants active in the period of the foundation of the Republic. By analyzing the activities of these tobacco merchants, the article aims to demonstrate that the businessmen of the period were aware of their common interests and took initiatives in line with these interests; they were able to get themselves organized to obtain their demands and they were in relation with the government not as individuals, but as organized groups. The article will also reveal that the relation of the Turkish businessman with the government was not simply conflictual; rather, the businessmen believed that they shared the same political and ideological values with the political leaders at the power and they were trying to cooperate with the government to ensure their profits.

A discussion which was enflamed at the end of 1923, and which occupied the public opinion at that period reveals most of the evidence to prove this argument. The discussion was

¹ For a more detailed discussion of the author on this issue please see the unpublished PhD dissertation of Başaran Lotz, *The Muslim-Turkish Merchant and Industrial Bourgeoisie in Turkey in The 1920’s and Their Relation With The Political Power*, 2014.

² I use the concept bourgeoisie in the sense of a class of businessman dealing with big commerce, industry or banking and whose objective is to gain profit. (Régine, 1981:122; Hobsbawm, 2006: 59)

about the tobacco business in Turkey, an issue of primary importance for the government as well as for the tobacco peasants, merchants, and the entrepreneurs (Georgeon, 2006; Doğruel and Doğruel, 2000). During the period in question, tobacco was one of the first sources of revenue of the government in Turkey and the most exported item from the country abroad. In 1923, tobacco constituted 6.3% of the state's revenue. The same year, tobacco exportation constituted 24.2% of the total exports from Turkey, and until 1930 it maintained this percentage approximately (Georgeon, 2006, 179). Thus, it was considered as "the most important economic issue of the country" by many authors of that period.³ In 1930, the deputy of Gümüşhane, Hasan Fehmi Bey noticed that the tobacco issue was the most discussed issue of the parliament (*TBMMZC*, 1930, 104/72/1).

This article focuses on the role of the Turkish⁴ merchants in this discussion, on their mobilization and their arguments. By doing so, it will try to answer the following questions: What was the real motive of the merchants to oppose to the system of monopoly in tobacco business in Turkey? What was the role of the political rivalries in these discussions?

2. The abolishment of Régie's monopoly on tobacco

In 1884, the tobacco business (its production, processing and commerce) in the Ottoman Empire had been monopolized and handed over to a private company briefly called the Régie⁵, for more than 35 years. This monopoly comprised the cigarette production, the importation of tobacco products from abroad, and the selling and buying of tobacco and its products in the Empire. At the end of the War of National Liberation, Turkish government negotiated the concession of each company operating in the Ottoman Empire, including Régie's tobacco monopoly and the concession agreement of this company had been renewed in 1923 (Başaran Lotz, 2019). However, a year later, in 1924, the Turkish National Assembly decided to abolish Régie Company's monopoly on tobacco in Turkey. This decision was met with great enthusiasm among those related with tobacco business, but it was followed as well by a lively discussion on the new system that should be implemented instead of Régie's monopoly, that comprehended all the process such as the production, manufacturing, selling, and import and export commerce of tobacco. This fervent discussion lasted throughout the 1920's, and had its repercussions in the National Assembly, as well as in the daily newspapers. Broadly speaking, on one side, there were the supporters of the foundation of a state monopoly on tobacco- that would eventually be run by a private company-, and on the other side, there were the supporters of a system called "banderole," which meant the elimination of all the restrictions over the tobacco business. While the governments of the period were supporting the continuation of the monopoly over tobacco exploitation, a considerable part of the Turkish merchants were against the monopoly and advocated for letting the tobacco business to the free competition.

Eventually, the discussion covered the public space and dominated the agenda of the country at that period. Ahmet Cevdet, the editor in chief of *İkdam*, put forward that this was a political issue of major importance: "If these discussions on the Régie had happened in another country, a political party would be crashed or empowered according to its position on this

³ One example is the editor in chief of the daily *İkdam*, Ahmet Cevdet, "Reji Mi Başka Usuller Mi?," [The Régie or the other systems?] *İkdam*, March 11, 1924. Another example was given in the pamphlet published in 1924: *Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri* (1924, 3).

⁴ In the context of early 1920s, Turkish merchants refer to Muslim-Turkish merchants, excluding non-Muslim merchants even though the latter were legally Turkish citizens. For more explanation on this question of "nationality" of merchants see Koraltürk, 2011; Toprak, 1982.

⁵ The Company called "*Régie co-intéressée des tabacs de l'Empire Ottoman*" (*Memalik-i Osmaniyye Duhanları Müşterekü'l -Menfaa Reji Şirketi*), had been founded between May-July of 1883, according to the Ottoman laws, and started to function in April of 1884 (Petch, 1902; Thobie, 1963)

issue,” he wrote. Accordingly, he predicted that the government party (Republican People’s Party/RPP) would be no doubt influenced by these discussions either in a positive or a negative way (Cevdet, İkdam, March 11, 1924). Pamphlets were published on the system that should be implemented in the tobacco business, newspapers gave special attention to the issue - they published interviews and inquiries on this subject, and the Parliament dedicated many of its sessions to this question. A special committee for tobacco (*Tütün Encümeni*) was established in the Parliament to investigate this issue and this committee received many letters from the local cultivators and merchants of tobacco and from the notables of the cities expressing their views either in favor of state monopoly or of the system of banderole. When we look at the petitions supporting the system of banderole, we see that these came overwhelmingly from the merchants or cultivators of tobacco who were organized in their region’s Chambers of Commerce and who came together for “the cause of banderole”. The Chamber of Commerce of Istanbul also sent a committee of four delegates to meet with *Tütün Encümeni* and explain the benefits of the banderole.

Two prominent figures of these discussions were İbrahim Paşa Zade Hüseyin Hüsnü Bey⁶, a merchant of tobacco in Istanbul who led the campaign for the banderole, and Katipzade Sabri Bey⁷, also a merchant of tobacco in Istanbul who was seeking to obtain the management of the potential state monopoly on tobacco after the Régie. Both were merchants and both were members of the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul. Hüseyin Hüsnü Bey, in the Republican period, adhered to the nationalist merchant organization, the *Milli Türk Ticaret Birliği* (National Union of Turkish Commerce –MTTB), became its president and took an active part in the “nationalization” of the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul, whereas Sabri Bey was not making part of this nationalist merchant group in Istanbul. There is enough evidence to believe that the camp of banderole represented by Hüseyin Hüsnü Bey and the Chamber of Commerce and Industry was backed by the majority of the Turkish middle and small-scale merchants and entrepreneurs of tobacco in the 1920’s.⁸

3. The demands of the tobacco merchants

A group of Turkish merchants were asking for the abolishment of the monopoly of the Régie on tobacco business since early 1923 (*Türkiye İktisat Kongresi*, 1971,148). In 1924, the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul and its leaders turned this into a campaign against monopoly on tobacco. As an alternative to the monopoly system, these merchants were proposing the system of banderole on tobacco. In its broader sense, this system meant levying the consumption tax over tobacco by means of little etiquettes called “banderole” stuck on the cigarette boxes. It implied that all operations of tobacco business, the cultivation, manufacturing and the internal and external commerce, would be freely exercised and that the government would secure its revenue via this banderole (*Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*, 1924, 44).

⁶ Hüseyin Hüsnü Bey was merchant of tobacco who had its origins in Kavala and a prominent businessman who led two important Muslim-Turkish merchant organizations of the period: the *Milli Türk Ticaret Birliği* and the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul.

⁷ The Katip Zade family was a prominent merchant family in Izmir, having “ayan” origins. Besides the tobacco business, Sabri Bey was also the official seller of the Ford Company in Istanbul, in 1928. The Prime Minister of Turkey in the 1950’s, Adnan Menderes also was from the Katip Zade family. For more information on this family see Ayaşlı, 2003, 97–99. Ahmet Hamdi Bey in his memoirs mentions that Sabri Bey was a big tobacco merchant coming from Selonica (*Ahmet Hamdi Başar’ın Hatıraları*, 2007, 173).

⁸ The Nemli Zade family. *Nemlizade Mahdumları* (Sons of Nemlizade) was the only first class tobacco merchant company which was registered at the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul in 1923, besides the Régie Company. So far in my research, I could not find any information on their position in this discussion.

Table 1: The merchants of tobacco registered at the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul in 1923.⁹

Name	Class	Address
The Régie	First class	Voyvoda Street, Galata
Nemli Zade Sons	First class	Birinci Vakıf Han
İbrahim Zade Brothers	Second class	Around Hacı Küçük Cam
İbrahim Pasha Sons	Second class	Basiret Han, 17
Katzağ and Bida	Third class	Mudanya Han
Beşe Zade Mehmet Emin	Third class	Nafia Han
Hüseyin Avni	Fourth class	Boyacıoğlu Han
İskeçeli Halil İbrahim Pasha	Not classified	Sirkeci Köprülü Han, 32
Hasan Akif Zade Company	Not classified	Galata, Büyük Tünel Han, 27-28
Şark Osmanlı Tütünleri Anonim Şirketi (Orient Ottoman Tobacco Inc. Co.)	Incorporated company	Birinci Vakıf Han
Duhan Osmanlı Anonim Şirketi (Duhan Ottoman Inc. Co.)	Incorporated company	Meydancık

The merchants' main argument against the monopoly was that the latter was contradicting the principle of freedom of labor and commerce (*Türkiye İktisat Kongresi*, 1971, 148), in other words the main principles of liberal economy. In fact, under the system called "banderole", the merchants were advocating for free trade and free market economy. The system of monopoly was against "competition and freedom" and thus it was "dangerous and harmful" (TBMMZC, 1925i 15).¹⁰ The system of monopoly was depicted by the merchants as a hinder for the economic life and a destructive element which prevented the economy to follow "its natural path." (*Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*, 1924, 40). It would especially affect the commercial life and would be a major disadvantage before the merchants while purchasing the tobacco from the cultivators (Hüseyin Hüsnü, 1924, 72).

The merchants while debating against monopoly they praised the system of free trade and free market. The advocated for the free trade system as a pioneering phase of the economic and political development. For instance, the banderole system was qualified as "revolutionary", which would start an "economic revolution" in the country. Further, it was associated with the

⁹ The data are provided by Zekeriya Kurşun (2008).

¹⁰ The expression belongs to the report of the *Tütün Encümeni* where the arguments of the supporters of the banderole are listed, but we see clearly that this part of the report had been prepared by taking into account the pamphlets published by Chamber of Commerce and Industry of Istanbul; we may find almost the same expressions in both.

French Revolution of 1789. In contrast, the system of monopoly was associated with the mentality of pre-revolution period, the Middle Ages, namely the 16th and 17th centuries “where industry and commerce were not as developed as today.” (*Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*, 1924, 61, 80) According to the merchants, the system of monopoly belonged to the periods of pre-capitalism and autocracy.

In fact, Turkish tobacco merchants were against the system of monopoly because they believed that such a monopoly would hinder the tobacco exportation business that most of them were dealing with. In 1920's, the internal consumption of tobacco compared to its export was a small proportion in Turkey. It was calculated that at the time, only one tenth of the total tobacco production of Turkey was being consumed domestically. Thus, the great part of the tobacco produced in Turkey was subject to exportation commerce. Indeed, the merchants maintained that the monopoly of tobacco would give to the company that would get this monopoly, great advantage in the purchasing of the tobacco from the cultivators, thus it would be the one who will determine the selling price of tobacco abroad (Hüseyin Hüsnü, 1924, 106, 79). That is to say, the monopoly would diminish the chances of competition of other merchants.

However, the merchants preferred to present this issue as an ideological one. By putting forward the classical ideals of bourgeois revolutions, they wanted to appeal to the bourgeois revolutionary sentiments of the young republican leaders. Furthermore, since they considered themselves as the “national businessmen” of the country they also presented this question as a “national issue.” The merchants put forward their concerns about the fact that if the state monopoly would be handed over to a private company this would forcibly be a company of foreign capital since there were no “national” capitalists big enough to be candidate for such a business. They were also putting forward that this company of foreign capital would recruit many foreigners with high salaries which would mean that the “national wealth” would be transferred abroad (Hüseyin Hüsnü, 1924, 79). The issue of tobacco was considered as a “national” issue by the deputies in the Parliament as well, because it was maintained that this was a business where Turks were particularly successful (*TBMMZC*, 1930, 7/1, 109). However, the government was worried about the system of *banderole* because the middle and small scale Turkish capitalists would not be able to survive in the face of the competition of big foreign capital and a trust composed of foreign companies would dominate the business of tobacco in Turkey.

Besides, the idea of the “people’s rule” was the motto of the merchants in their campaign against the monopoly. They maintained that the public opinion was against the monopoly and in favor of the system of *banderole*. Thus, neither the government nor the Parliament should act against this will of the people. They kept reminding that the National Assembly was composed of “nothing but the representatives elected by the people.” (*Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*, 1924, 5). Accordingly, all the pamphlets published by the Chamber of Commerce had been addressed directly to the deputies of the National Assembly. The fact that the majority of the deputies were against the monopoly was the biggest advantage of the merchants (Hüseyin Hüsnü, 1924, 127).

Finally, the merchants cared to keep a moderate attitude *vis-à-vis* the political power. Their goal was not to oppose the government politically, but to co-operate with it in order to benefit as much in this new situation of the country. They believed that the foundation of the nation-state constituted favorable circumstances for the sake of the national bourgeoisie, but they were also demanding some specific conditions to enable their own growth. However, this does not mean that the Muslim-Turkish merchants were too timid to confront the government. Simply, they did not prefer to do this on the political ground.

4. A campaign to win the deputies

On November 28th, 1924, two committees on economic matters in the Parliament, in their joined meeting, decided the abolishment of the Régie. The government approved this decision and consequently the company of the Régie would not be allowed to operate as of March 1, 1925 (the beginning of the year according to the calendar used at that period).¹¹

This decision had naturally raised the question of what would follow the abolishment of the monopoly of the Régie, in other words, which system should be implemented in the exploitation of tobacco in Turkey. The possible solutions were: to continue with the monopoly of a private company as was the case with the Régie; to establish a state monopoly on tobacco or to let free the production, manufacturing and the commerce of tobacco and establish a proper system of taxation (over the tobacco cultivation on the land or over the consumption via *banderole*). The government had been charged to conduct a survey, and bring in front of the National Assembly, “the best solution”.

Meanwhile, some companies or group of companies started to offer their propositions to the government to replace the monopoly of the Régie. According to the press, one of the first propositions was brought up by a company composed of a group of capitalists bringing together two Greeks, a Hungarian and an American. The proposition also included an article covering the monopoly on cigarette paper.¹² Another proposition was brought up by a group of companies represented by a prominent tobacco merchant, Katip Zade Sabri Bey. Sabri Bey was the co-founder of the tobacco company called *Duhan Şirketi*, together with Baban Zade Hikmet Bey, established in 1917.¹³ According to the newspaper *İkdam*, the group of Katip Zade was composed of the following: M. Çoletay, merchant, M. Viks, Maveromati, a representative of the Tobacco Company, Niko, an official of the Tobacco Company, and Katip Zade Sabri Bey. It was believed that a Czechoslovakian company was the principal capital provider of the group.¹⁴ On the other hand, this group was in close connection with the Ministry of Finance and the rumors went on saying that the Ministry had already accepted the offer of this group.¹⁵ The company of Sabri Bey, *Duhan*, was mostly criticized to be a front company for the foreign capitalists. Sabri Bey denied these claims and maintained that his company belonged solely to Turks (Doğruel and Doğruel, 2000, 138). However, the fact that at the period a Turkish company alone possessing enough capital to manage the monopoly of tobacco does not seem plausible.

In front of the proposition offered by this Katipzade group, some Turkish tobacco merchants appealed to the government and proposed themselves for the administration of the monopoly. Their main claim was that the Muslim-Turkish merchants would provide more benefits to the government than those promised by this group of which main owners of capital were foreigners. In their proposition, as a first option, they asked for the establishment of the

¹¹“Reji Hakkında İçtima ve Neşredilen Tebliğ,” [The session and the statement about the Régie] *İkdam*, November 29, 1339.

¹²“Rejiyi İstihlaf İçin Yeni Tedbirler,” [The new propositions for the replacement of the Régie] *İkdam*, May 26, 1340.

¹³*Duhan Osmanlı Anonim Şirketi* (Ottoman Incorporated Company of Tobacco) was founded in the Ottoman Empire, on October 30, 1917, with 50 thousand Turkish liras of capital. (Balçı and Sırma, 2012, 295) In 1929, the Turkish incorporated company, *Duhan* had 600,000TL of capital. The board of directors of the company was composed of Rifat Bey, Faiz Nuzhet, Asaf Bey (deputy), Tahsin Bey (deputy), Süleyman Kani, Ali Ekrem Bey, M. Oscar Bart, M. Billioti, M. Lon Küller, Etienne Rukke, Albert Saltiel. (Tahsin and Saka, 1930, 500).

¹⁴“Günün Canlı Meselesi: Tütün Devlet İnhisarı,” [The issue of the day: the government monopoly on tobacco] *İkdam*, September 24, 1340.

¹⁵“Reji Belasından Kurtulmak İstiyoruz,” [We want to get rid of the evil Régie] *İkdam*, July 26, 1340.

system of banderole, but as a second option, they brought forward that if the monopoly was to be preferred, then its management ought to be handed over to a company exclusively composed of Muslim-Turkish merchants.¹⁶

In the summer of 1924, the Chamber of Commerce and Industry of Istanbul made many attempts to get involved in the discussions on tobacco business and influence the final decision that would be taken by the National Assembly. During this period, the Istanbul Chamber tried to establish closer contact with Ankara to influence the government and more importantly the National Assembly. The president of the Chamber, Hüseyin Hüsnü Bey made many visits to Ankara. In July of 1924, the administrative board of the Chamber decided to send him as a delegate to the capital city to establish personal contact with the Ministries of Finance and Commerce, to get information from inside and to communicate the opinion of the Chamber on the subject.¹⁷ In August of 1924, the board had decided to establish a special committee to carry out the necessary preparations for the campaign and Hüseyin Hüsnü Bey was appointed as the president of this committee.¹⁸ The Chamber of Commerce and Industry of Istanbul co-operated with the MTTB on this subject and a new group was established under the name of “*Tütüncüler Zümresi*” (group of tobacco businessman), composed of tobacco merchants in Istanbul. Hüseyin Hüsnü Bey became the president of this group as well.

In their campaign, the main target of the merchants in Istanbul constituting the “*Tütüncüler Zümresi*” was the Minister of Finance. They were accusing the Ministry to have already reached an agreement with the company represented by Katipzade.¹⁹ According to them, the Ministry had only one option in mind for tobacco exploitation: to establish a monopoly of state and hand it over to a private company. The government was also accused of not taking into consideration the will of the merchants and producers, which meant those who were concerned by the issue at first hand (*Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*, 1924, 6). Further, it was also mentioned that the idea of the state monopoly run by a private company was originally the project of the Ministry of Finance and the other Ministers had to accept the idea since they were not offered another alternative. Hüseyin Hüsnü Bey blamed the Minister of Finance for not taking into account the desire and needs expressed by those against the monopoly, as if “he does not live in this country”.²⁰ But delicately, the merchants avoided confronting the government on the political ground. On the contrary, in each occasion they were emphasizing their common political and ideological orientations with the political leadership which founded the Republic and with the general principles of the “people’s rule.” The merchants who were conducting a fervent campaign against the government on the issue of tobacco were expressing their approval on other economic matters to the government, who was really seeking the “economic development of the country.” For example the announcement of the Prime Minister, İsmet Pasha, about the future foundation of the Bank of Affairs at the same

¹⁶“Günün Canlı Meselesi: Tütün Devlet İnhisarı.”

¹⁷“Reji Meselesi Ve Hüseyin Beyin Murahhaslığı,” [The issue of the Régie and Hüseyin Bey as the negotiator] *İstanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 10 (September 1924).

¹⁸“Reji Meselesindeki Teşebbüsât,” [An enterprise on the Régie issue] *İstanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 11 (October 1924): 537.

¹⁹ It was mentioned in *İkdam* that there were rumors saying that the government had already reached an agreement with the tobacco company, “Tütün Devlet İnhisarı Hakkında Maliye Vekili Abdülhalik Bey Şayan-ı Dikkat Beyanatta Bulundu.” Ahmet Hamdi Bey, in his memoirs that he wrote many years after, claimed that they did not think that it was a question of a sort of corruption. (*Ahmet Hamdi Başar’ın Hatıraları*, 2007, 1:177).

²⁰Ahmet Hamdi, “Tütün Rejisi Meselesi,” [The issue of the Régie on tobacco] *İstanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 11 (October 1924): 524.

period created an enthusiasm among the merchants.²¹ Furthermore, as noted above, the merchants cared about not expressing any adverse criticism against the Prime Minister; mostly they had criticized the “Ministers” individually. And when they were opposing the government, the merchants cared about not considering it as a whole.

The Prime Minister, İsmet Pasha, was not accused at all; on the contrary, he was illustrated as manipulated by the Minister of Finance. The merchants brought forward that if İsmet Pasha knew the truth about the monopoly and the system of banderole, he would decide in favor of the latter. In September of 1924, *Tütünçüler Zümresi* decided to address a telegram to İsmet Pasha asking him to invite the tobacco merchants in Ankara to provide him information on the point of view of the merchants.²² The Prime Minister was asked to intervene in the face of this “*fait accompli*” of the Ministry of Finance. The notions and qualifications used by the merchants in the telegraph about the new regime and İsmet Pasha as a person are also worth to consider. It is emphasized that the newly founded Republic relied on the people as a class and that the country was passing through a revolutionary period which should have repercussions on the economy as well. The abolition of the company of Régie was also referred as a great revolution. İsmet Pasha was called as “the senior compatriot” who had defended the independence of the country in Lausanne. The merchants also noted their expectation that İsmet Pasha would handle the issue as should be in a “people’s government.”²³

As we see here, the merchants appealed to the ideology that they thought united them with the new political leadership of the country. This was the ideology of a republic founded on the principle of the people’s sovereignty. We shall note that this ideology was influenced by the notions of the bourgeois revolutions of the 18th and 19th centuries, starting with the French revolution. The use of the concepts like “the senior compatriot” and “people’s government” proves this. We also see that the merchants in Istanbul explicitly made use of the term “revolution” (*inkılap*), for instance when they said that the system of banderole would start an economic revolution in the country (*Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*, 1924, 138). They also related the system of banderole with the French revolution (*ihtilal*).

The merchants also addressed directly to the deputies in the National Assembly in order to influence the decision that would be taken in the Parliament. Many articles were published in Istanbul newspapers such as *Yeni Gün* (July 26, 1340), *Cumhuriyet*, *İleri*, *Tasvir-i Efkâr* (“Reji belasından kurtuluyoruz derken” [We thought that we would get rid of the evil Régie], August 10th), *Akşam* (October 26th), *İkdam* (August 5th) and *Tanin* (“Ticaret odalarına çekilen Telgraf” [The telegram sent to the chambers of commerce], September 22nd). The monthly review of the Chamber, *Istanbul Ticaret Odası Mecmuası*, and the review of the MTTB, *Türkiye İktisat Mecmuası* published many articles on the issue. Two pamphlets were issued by the Chamber in autumn of 1924, one directly addressing to the deputies in the National Assembly. One of the pamphlets was written by Hüseyin Hüsnü Bey himself, (Hüseyin Hüsnü, 1924) as a response to the two volumes booklet published by someone called İbrahim Necmi (Dilmen, 1923), which in turn, wrote another pamphlet to disprove Hüseyin Hüsnü Bey personally. The second pamphlet of the merchants was collectively signed as *Tütünçüler Zümresi Heyet-i*

²¹“İsmet Paşanın Beyanâtı-Reji Meselesi,” [The declaration of İsmet Pasha-The issue of the Régie] *Istanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 9 (August 1924): 417–19.

²²“Tütün Tacirleri Dün İctima Ettiler,” [Yesterday, tobacco merchants made their meeting] *İkdam*, September 25, 1340.

²³“Tütünçüler Zümresinin İsmet Paşa’ya Çektikleri Telgraf,” [The telegram sent by the tobacco group to İsmet Pasha] *İkdam*, September 26, 1340.

Umumiyesi (The general assembly of the tobacco group) and gathered all arguments of the group in favor of *banderole*.²⁴

In the autumn of 1924, the Istanbul Chamber intensified its campaign against the monopoly and for the adoption of the system of *banderole*. It sought to mobilize the other Chambers of Commerce in Anatolian provinces where tobacco production and commerce were significant. Telegraphs were sent to the Chambers of Commerce of Izmir, Samsun, Bafra, Edirne, Bursa etc. calling the tobacco producers and merchants to react against the monopoly project of the government. In these telegraphs signed by Hüseyin Hüsnü Bey as the President of the Chamber, the resolution of the Economic Congress in Izmir about the abolition of the monopoly was brought back, it was illustrated how harmful would be the system of monopoly for the tobacco production and commerce in the country, and it was emphasized that it was the mission of the merchants and producers to enlighten the National Assembly on this issue.²⁵

Consequently, the Istanbul Chamber was not let alone in its efforts, Chamber of Commerce and Industry of Izmir also became a leading figure in this campaign (which seems natural considering the importance of the city in tobacco production and especially in its commerce). It was followed by the Chambers of Commerce and Industry of the cities known with their tobacco production such as Bandırma, Samsun, etc. In October, many of these Chambers organized “tobacco conferences,” in Izmir, Edirne and Samsun, where they gathered the producers and merchants of tobacco in their region and discussed the aftermath of the Régie.²⁶ As was to be expected, these congresses which lasted several days, ended with a resolution asking for the total abolishment of the monopoly system and the adoption of the system of *banderole*. The Samsun tobacco congress, for example, took place in the Chamber of Commerce and Industry of the city from October 16th to 19th. It gathered 28 delegates of the merchants and cultivators of the region. At the end of the congress, telegraphs were addressed to the President of the Republic, the Prime Minister and the National Assembly. These were declaring the final resolution of the congress: the rejection of the system of monopoly and the adoption of the system of *banderole*. In the telegraph, it was also noticed that “at a time when the state was being reorganized on the principle of people’s sovereignty,” the government should take into consideration what people were thinking, and that people were thinking that the monopoly was harmful.²⁷

How effective were the efforts of the Chamber? First of all, we have to note that the pamphlets that the Istanbul Chamber had issued had a considerable impact on the deputies and marked the discussions in the assembly. Most of the deputies who took the floor referred to these pamphlets even though in a negative way. The Minister of Finance, Hasan Bey, the President of *Tütün Encümeni*, Yusuf Kemal Bey and the Deputy of Saruhan, Abidin Bey were among those. However, we may well see that the decisions taken by *Tütün Encümeni* bare the influence of these publications. The arguments put forward by Yusuf Kemal Bey were very similar to-sometimes even the same with- those enumerated in the pamphlets even though in a

²⁴ In fact, this pamphlet was written by Ahmet Hamdi Bey, the responsible of the review of the Chamber. We see that the articles signed by Ahmet Hamdi in the Review of the Istanbul Chamber are exactly the same texts taking part in the pamphlet. Ahmet Hamdi, in his memoirs, talks about this pamphlet as well. (*Ahmet Hamdi Başar’ın Hatıraları*, I:176).

²⁵“Reji Meselesinde Ticaret Odasının Diğer Odalara Müracaatı,” [The appeal of the Chamber of Commerce to other chambers on the issue of the Régie] *İstanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 11 (October 1924): 541. “Tütün İnhisarını Ticaret Odası Protesto Ediyor,” [The Chamber of Commerce protests against the monopoly on tobacco] *İkdam*, September 22, 1340.

²⁶“Tütün Meselesi,” [The issue of tobacco] *İstanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 12 (n.d.): 606.

²⁷“Samsun Kongresi,” [The Congress in Samsun] *İstanbul Ticaret Odası Mecmuası*, no. 12 (n.d.): 607.

speech at the Parliament, he denied that he was inspired by this publication (TBMMZC, 1925, 483-84, 100, 491).

5. Conclusion

According to some writers on the history of the state monopoly in Turkey, the insistence of the merchants of tobacco on the system of *banderole* did not originate from a search for a comprehensive economic system, but was a result of the fear that they would suffer losses in their profit with the implementation of the system of monopoly (Doğruel and Doğruel, 2000, 136). François Georgeon depicts this discussion on tobacco as “a conflict between interest groups” in the country. According to him, the wholesale merchants of tobacco, some big tobacco producers of the Aegean and Black Sea regions, and the representatives of the merchant and industrial bourgeoisie such as Ahmet Hamdi Bey believed in the virtues of the economic liberty and free enterprise, were for the co-operation with the foreign capital and thought that the main incentive and the force of the “national economy” was the formation of a national bourgeoisie constituted in one of these interest groups. The other group composed of the bureaucracy, that defended the monopoly and whose first concern was the financial interests of the government, of the small tobacco producers and merchants, feared to be absorbed by the biggest ones if the system would be liberalized and of those who were seeking to take over the monopoly from the government (Georgeon, 2006, 184). This classification seems to correspond to the one that we tried to describe in the above pages, with the exception of the small merchants and producers of tobacco. As we tried to reveal above, the merchants of Istanbul, headed by Hüseyin Hüsnü Bey, worked for organizing the small merchants and producers of tobacco as well to take part on their sides, via tobacco congresses. It seems that they were successful and the great majority of the merchants were supporting the system of *banderole*.

The important point is that this debate on the monopoly reveals us that the merchants, as the main part of the bourgeoisie or capitalists in Turkey during the foundation years, constituted a group effective enough put pressure on the government. The second point that can be deduced from these discussions is the fact that while the merchants were working to exert pressure on the government, they were careful not to face it politically.

One of the main political rivalries of the 1920's was between the Kemalists (as ex-Unionists) who took the power, and the members of İTC, which was no longer existent as an organization. The leadership in Ankara was very suspicious about every event which they believed was organized by the Unionists, especially if this was taking place in Istanbul. That would reveal itself in the tensions that would take place between the government circles in Ankara and the bourgeoisie of Istanbul.

However, in this discussion of *banderole*, Unionism was not a line of differentiation. On the contrary, both the İTC government and the Kemalist government of the Republic took the same position in front of the merchants asking for the system of *banderole*. In fact, both governments were pursuing the politics of “national economy” which implied to give support to the development of a “national bourgeoisie,” which was expected to be the basis of the economic development in the country. On the other hand, the Muslim-Turkish merchants and entrepreneurs – who were called “national”- were not effective enough to constitute big enterprises and manage the critical sectors such as tobacco exploitation. Moreover, the economic and financial situation of the country had urgent necessities. Mostly because of costly and devastating wars, both governments needed secure sources of revenues and the best way to ensure this was to leave some sectors of the economy to big companies of foreign capital, as was the case with the Régie on the field of tobacco. That is why both governments were in favor

of a state monopoly.²⁸ Hüseyin Hüsnü Bey summarized this attitude of both governments that he harshly criticized as the following: “We see that they always repeat the same thing... What happened yesterday happens again today. They have the same soul and it has never changed.”²⁹

In fact, during the 1920's, no final decision was taken by the government on a permanent system of exploitation of tobacco in the country. In February of 1926, the General Assembly voted on an amendment for the temporary law on the state monopoly of tobacco which was put into vigor on February 25, 1925 and which was handing over the monopoly of tobacco to the state for one year, and thus ratified the extension of this temporary law for five more years, which meant until the end of 1930 (TBMMZC; 1926, 52/1). During the discussions on this amendment in 1926, the deputies reminded that the reason of the extension was to give the government the necessary time to prepare a new bill on the tobacco exploitation via the system of banderole as was approved by the majority of the deputies in the Parliament. But there had been neither such a bill nor a preparation for that. Instead, in June of 1930, the Parliament decided to render this temporary law permanent, and hence the well-known TEKEL (the monopoly which would cover the exploitation of tobacco, salt and the alcoholic drinks in 1932) was founded.³⁰

²⁸ Doğruel and Doğruel maintain that the contents of the state monopoly systems were envisaged differently by each government, ITC and CHF. Doğruel and Doğruel, *Osmanlı'dan Günümüze*, 136.

²⁹ “Görülüyor ki hep aynı nakarat... Mesele dün ne ise bugün yine odur. Ruh aynıdır, hiç değişmemiştir.” Kavalalı İbrahim Paşa Zade Hüseyin Hüsnü, *Tütün Meselemiz İnhisarcıların İddialarına Cevap*, 123.

³⁰ Doğruel and Doğruel (2006, 149) claim that the reason why a state monopoly could not be established during the 1920's was due to the restrictions of the Lausanne Peace Treaty. However, the treaty did not comprehend any clause that would directly inhibit a foundation of a state monopoly in Turkey.

References

- Ayaşlı, M. (2003), *Rumeli ve Muhteşem İstanbul*. İstanbul: Timaş, 2003.
- Balcı R., and Sırma İ, (2012), *Memalik-i Osmaniye’de Osmanlı Anonim Şirketleri*. İstanbul: Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları.
- Bandrolün Mali ve İktisadi Faideleri*. (1924), İstanbul: Tütüncüler Zümresi.
- Başaran Lotz, N.L. (2014), *The Muslim-Turkish Merchant and Industrial Bourgeoisie in Turkey in The 1920’s and Their Relation With The Political Power*, unpublished PhD thesis, Strasbourg University.
- Buğra, A. (2008), *Devlet ve İşadamları*. Translated by Fikret Adaman. 6th ed. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dilmen, İ.N. (1923), *Türkiye’de Tütün Meselesi: En İyi Hal Çaresi Etrafında Tatkikat ve Mütalaat*, Vatan Matbaası.
- Doğruel, F. and Doğruel, A.S. (2000), *Osmanlı’dan Günümüze: Tekel*. İstanbul: Tekel Yayınları.
- Dersaadet/İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası’nda Kayıtlı Olan Banker, Tüccar ve Komisyoncuların İsimleri (1923)* (2008), Kurşun Z., trans., İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Georgeon, F. (2006), *Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930)*. Translated by Ali Berktaş, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Heper, M. (1976), The Recalcitrance of the Turkish Public Bureaucracy to ‘Bourgeois politics’: A Multi - Factor Political Stratification Analysis, *Middle East Journal* 30, 4, 485–500.
- Hobsbawm, E. (2006), Faire une « révolution bourgeoise ». *Revue d’histoire moderne & contemporaine*, 53-4, 51-68. <https://doi.org/10.3917/rhmc.535.0051> (Erişim: 27.06.2022)
- Hüseyin Hüsnü, Kavalalı İbrahim Paşa Zade (1924), *Tütün Meselemiz İnhisarçılarının İddialarına Cevap*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası ve Türk Ticaret Birliği.
- İkdam, March 11, 1924
- İkdam, May 26, 1340. Rejiyi İstihlaf İçin Yeni Tedbirler, [The new propositions for the replacement of the Régie]
- İkdam, July 26, 1340. Reji Belasından Kurtulmak İstiyoruz, [We want to get rid of the evil Régie]
- İkdam, September 22, 1340. Tütün İnhisarını Ticaret Odası Protesto Ediyor, [The Chamber of Commerce protests against the monopoly on tobacco]
- İkdam, September 24, 1340. “Günün Canlı Meselesi: Tütün Devlet İnhisarı,” [The issue of the day: the government monopoly on tobacco]
- İkdam, September 25, 1340. Tütün Tacirleri Dün İctima Etiler, [Yesterday, tobacco merchants made their meeting]
- İkdam, September 26, 1340. Tütüncüler Zümresinin İsmet Paşa’ya Çektikleri Telgraf, [The telegram sent by the tobacco group to İsmet Pasha]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 9 (August 1924): 417–19. İsmet Paşanın Beyanatı-Reji Meselesi, [The declaration of Ismet Pasha-The issue of the Régie]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 10 (September 1924). Reji Meselesi Ve Hüseyin Beyin Murahhaslığı, [The issue of the Régie and Hüseyin Bey as the negotiator]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 11 (October 1924): 524. Ahmet Hamdi, “Tütün Rejisi Meselesi,” [The issue of the Régie on tobacco]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 11 (October 1924): 537. Reji Meselesindeki Teşebbüsât, [An enterprise on the Régie issue]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 11 (October 1924): 541. Reji Meselesinde Ticaret Odasının Diğer Odalara Müracaatı, [The appeal of the Chamber of Commerce to other chambers on the issue of the Régie]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 12 (n.d.): 606. Tütün Meselesi, [The issue of tobacco]

İstanbul Ticaret Odası Mecmuası, no. 12 (n.d.): 607. Samsun Kongresi, [The Congress in Samsun]

Keyder, Ç. (1999), *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar*, 5th ed. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Koraltürk, M. (Ed.). (2007), *Ahmet Hamdi Başar’ın Hatıraları*. (2007), vols I & II, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Koraltürk, M. (2011), *Erken Cumhuriyet Döneminde Ekonominin Türkleştirilmesi*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Pech, E. (1902), *Sociétés Anonymes Fonctionnant En Turquie*. Paris.

Régine, P. (1981), *Histoire de La Bourgeoisie en France*. Paris: Éditions du Seuil.

Sugar, P. F. (1964), "Economic and Political Modernization. Turkey." In Ward, R.E. and D. A. Rustow, eds., *Political Modernization in Japan and Turkey*, Princeton, N.J: Princeton University Press.

Tahsin, H. and Saka R. (1930), *Sermaye Hareketi*. Amedî Matbaası.

Thobie, J. (1973), *Les Intérêts Économiques, Financiers et Politiques Français Dans La Partie Asiatique de l’Empire Ottoman*. Vol. II. Lille: Service de reproduction de l’Université de Lille III.

Toprak, Z. (1982), *Türkiye’de ‘Millî İktisat’, 1908-1918*, Ankara: Yurt Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)

Türkiye İktisat Kongresi 1923-İzmir: Haberler-Belgeler-Yorumlar (1971). 2nd ed. Ankara: Ankara Üniversitesi.